

KASVATUS

KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI
EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 2

10. AASTAKA IK. — VEEBRUAR 1928

Eesti Õpetajate Liidu noorsoo
ajakiri

NOORUSMAA

ilmub 1928. a. kord kuus kokku 24 rükipoognat.

„Noorusmaa“ sisaldab ainult väärtuslikku, huvitavat ja noorte kohast lugemismaterjali.

„Noorusmaa“ jutustused, luuletused ja pildid harivad noorsoo maitset.

„Noorusmaa“ mitmekesised ülesanded, raadio osakond ja „Noorte vald“, kus noorte oma tööd ilmuvad, pakuvad noorsoole meelivaldavat tegevust ja vaimurikast ajaviidet ning äratavad kõige ükskõiksemaski lapses tegutsemishimu ja pakuvad loomisrõõmu.

„Noorusmaad“ ei tohi seepärast tellimata jätta ükski õpetaja ja kasvataja, sest „Noorusmaa“ on noorte juht.

„Noorusmaa“ ilmub kord kuus ja maksab poolaastas 1 kr. 25 s., aastas 2 kr. 50 s. Tellida saab igast postiasutisest.

„Noorusmaa“ I ja II aastakäiku on veel saada.

Hind: I aastakäik 3 kr., II aastakäik 4 kr.

Toimetus ja talitus: Tallinna, Rataskaevu 22. Telef. 14-63.

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 2

Veebruar 1928.

10. aastakäik.

SISU: Kodu ja tema mineviku tundmaõppimine rahvusliku kasvatusel alusena — *M. Raud*. Mõtteid soomlaste ja eestlaste lähendamiseks vastastikuse keeleõpi teel — *Vuorinen*. Õpilaste omavalitsus pedagoogika ajaloos — *mag. Al. Elango*. Kirjanduse arvustusi — *E. Martinson*. Koolitoast — *L. K. Ajakirjanduse ülevaade* — *E. Martinson*. I võõrkeelte õpetajate kongress. II Eesti hariduskongress. Kirjanduse ülevaade — *Ed. Hubel*. Välismaalt. Organisatsioonide teateid ja kroonika. Karskus. Mitmesuguseid teateid. Esperanto. Kirjandust. Tõtt ja nalja. Oskussõnu. Uusi raamatuid. Trükivigu.

Kodu ja tema mineviku tundmaõppimine rahvusliku kasvatusel alusena.

M. Raud.

I.

Kuni ligema minevikuni oli meie koolides ainuvalitsejaks *deduktiivne meetod*. Eukliidese süsteem oli määravaks mitte ükski matemaatikas, vaid suuremalt osalt ka teistes õppeainetes, samuti ka kasvatuses. Usuõpetuse tundidel, näiteks, seati laps kohe lunastuse probleemi ette, hakati seda tõestama. Kasvatuseks mindi välja käsust ning kõige paremaks mõjutajaks peeti noomimist ning manitsemist. Samuti oli lugu ka rahvusliku kasvatusel. Seati üles väide: „sa pead isamaad armastama“. Teoreemile järgnes selle tõestamine ja temast järelduste tegemine. „Rahvuslik“ kasvatus nõudis palju ilusaid sõnu rahvusest, isamaast, patriotismist. Paaos ja valepaatos — raske on otsustada, kus üks lõpeb ja teine hakkab — olid selle kasvatusel lahutamatuks kaaslasiks.

Nüüd on kõrvaldatud Eukliidese süsteem algkoolist. Deduktiivne meetod nõuab abstraktset mõtlemisvõimet, kuna lapseas inimvaim on seotud konkreetsete kujudega. Algkoolis on eesõigus induktiivsel meetodil. See toob lähtekoha muutuse ka rahvuslikku kasvatusel. Ei lähtuta enam rahvusest ja isamaast, vaid lapse kõige ligemast ümbrusest.

Endisel ajal ehitati armastuse kasvatusel rahva vastu esmajoones in-

tellektile ja mõistusele. Nüüd on esimesse joonde asetatud tundeilm, elamusel, tahe. Õpetamise pedagoogikast minnakse üle elamus- ja teopedagoogikale. Ikka rohkem jõutakse arusaamisele, et meie tegutsemises ei ole seda võrt mõõduandvad need motiivid, mis tulevad teadvusest, vaid tõuked, mis tulevad alateadvusest.

Igapäev näeme, kuidas inimesed talitavad oma parema arusaamise vastu. Alateadvuse ja tema seaduste tundmaõppimiseta ei saa läbi ka meieaja kasvataja. Kasvataja ette tõuseb raske ülesanne — mõjutada teatavas sihis lapse alateadvust. Tõusevad üles suggestiooni ja autosuggestiooni küsimused. Rahvas nimetab seda teatava tunde „veresse istutamiseks“.

Kuidas mõjuda teadlikult alateadvusele, selleks leiame klassikalises pedagoogikast küllalt näiteid ja juhtnõure. Pestalozzi rajas kogu kasvatusel alateadvuse mõjutamisele. Armastuse äratamisel Jumala vastu võtsid teised lähtekohaks teadvuse — usuõpetuse, Pestalozzi aga alateadvuse — usulise kasvatusel. Et Pestalozzi alateadvuse nimetust ei tarvitanud, see ei tähenda midagi. Pestalozzi näitas, et jumalaarmastus kasvab välja *emaarmastusest*. Ema isik, ema hool, ema käskude täitmine, sügavad perekondlikud mõjud,

tegeliku armastustöö nägemine perekonnas ja sellest osavõtmine, millele seltsib südamlik palve — need tegurid viivad hinge sellesse seisukorda, millest küpsemiseas võrsub teadlik armastus Jumala vastu. Sedasama teed käib iga sotsiaalse tunde arenemine. Kõik sotsiaalsed instinktid voolavad lapseas veel ühes jõesängis — arenemine rahvuslikuks, patriootlikuks, ja teisteks tunneteks sünnib hiljem — puberteedi ajajärgus ehk küpsemiseas.

Katsume jälgida neid etappe, millest käib läbi armastuse arenemine kodumaa vastu, ja õppida tundma tegureid, mis mõjutavad selle tunde kasvamist.

Iga sotsiaalse tunde alus on armastus ema või tema asemiku vastu. Siin on mõjutavad kümned ja sajad tegurid: ema tundmine, tema seltsis viibimine, s. o. kestev kooselamine, emalt saadavad hüved, ema autoriteet, tema käskude täitmine jne. „Vere häälest“ üksi on vähe. Paljudel juhtudel on amm emast kallim. Vene suursugustes perekondades oli „njänjal“ tihti püsivam koht lapse südames kui emal.

Kooselus vendade ja õdedega tulevad lisaks ühised huvid, ühine tegutsemine, üksteise eest seismine, vastastikune vastutus, üksteise eest hoolitsemine, ühine heakuulsus jne.

Kool toob lisaks ühised tööd ja mängud, ühtluse ja solidariteedi. Küla- ja kodukondlikus elus seltsib sellele juurde looduse kestev mõju, ühine maa-ala omapärasusega, ühised majanduslikud ettevõtted, seltsid, traditsioonid j. n. e. Raske on loetella kõiki tegureid, eriti nende järjekorras. Mõjudele, mis ühendatud olevikuga, ruumi ja pindalaga seltsivad temporalistlikud tegurid, mis seotud ajaga: muljed on seda tugevamad, mida kauem nad vältavad, oleviku tundeid kasvatavad mineviku mälestused ja mineviku piltide silmade ette seadmine. Jutustused minevikust, tulles aja sügavusest, aitavad tugevasti kinnitada sotsiaalset ja rahvuslikku tunnet.

Kui puudub mõni tähtis tegur, võib puudulikult areneda rahvuslik tunne. Peremehe poias, kes kogu lapsepõlve on elanud isatalus, on teda kergem äratada, kui tööliise lapses, kes vahetab iga-

aasta elukohta. Lapsed, kes tulevad ar-vurikastest perekondadest, on sotsiaalsele tunnetele tundelikumad kui „ainukesed“ lapsed, kellesse juba noorelt on kasvanud egotsentriline ilmavaade — tema on kogu maailma keskpunkt.

Kooli ülesanne on kõiki neid positiivseid tegureid elustada ja nende mõju suurendada. Mõnedki neist teguritest, eriti perekondlikud on koolile raskesti kättesaadavad. Kättesaadavad on aga eeskätt pinnalikud tegurid — kodukoht oma loodusega, omapärasusega, ettevõtete-ga, kool ise kui suur perekond ja väikene riik. Kättesaadavad on ka temporalistlikud, ajaga ühenduses olevad — lapse süvendamine oma kodukoha minevikku. Laps pannakse kodukoha ja tema mineviku ette, lastakse neil mõjuda lapse hingele, nii nagu valguskiired mõjuvad pildistamisel tundelikule paberile. Selles seisab kodukoha tundmaõppimise kasvatuslik tähendus. Rahvusliku kasvatuse seisukohast on kodulugu tähtsaimad õppeaineid — ta on alamal astmel sedasama, mis ülemal kodanikuteadus.

II.

Igale koolis käsitatavale õppeainele vastab teadus, millel ta põhjeneb. Matemaatika, loodusteaduse, ajaloo ja teistel tundidel ei pakuta õpetaja subiektiivseid arvamisi, vaid teadusel põhjendavaid tõsiasju. Kodukoha uurimisel on meil iseseisvuse ajajärgul suurt tööd tehtud, millisele tööle võib põhjeneda ka kodukoha tundmaõppimine koolis. Koduloo õpetaja on õnnelikus seisukorras, et ta seda teadust ennast, millele ta rajab õpetamisel, aitab edendada. Koduloo õpetaja peab olema ühtlasi kodu uurimise süvendaja. Keeldub ta sellest viimasest ülesandest, siis ei suuda ta ka kodulugu seada õigele alusele. Üldised kodu-uurimise tulemused selliste suurte koguteostena, nagu „Tartumaa“, „Tartu“, „Võrumaa“ jne., suudavad teda ainult osaliselt aidata. Sellega peab tingimata käima käsikäes kooli ligema ümbruse põhjalik uurimine. Iga kooliringkond nõuab iseseisvat ja kavakindlat uurimist ja kirjeldamist. Seda ei saa teha üksikool. Vast suuremad linnad võivad uurimuste tulemusi trükkis ilmutada. Mujal peavad kõik need tööd jääma käsikirjades seisma. Osta niisu-

gust tööd ei saa, iga kool peab tema ise valmistama. Küll on kohalikkudel kodukoha uurijatel võimalik ülikooli jõududelt juhatast ja näpunäiteid saada, sest nemad omalt poolt korjavad jälle Eesti Kirjanduse Seltsi juures töötavale kodu-uurimise toimkonnale materjali.

Praegu on suurem hulk kooliringkondi uurimata ja kirjeldamata. Suur hulk õpetajaid, ka neid, kes õpetavad kodulugu, ei ole kooli ümbruskonnaga pealiskaudseltki tuttavad. Küll on meil kaunis koguke koole, kus vähemalt üks õpetaja pikemat aega on püsinud kohal. Suuremale osale nendest on aga oma kooli ümbrus jäänud nii igapäevaseks, et silm ei leia millel peatuda. Ei ole harjutud vaatlema, ei tule meeldegi, missugused varandused peituvad kooliümbruskonnas. Ei tunta ka uurimise meetodeid. Tehakse kasutuid ekskursionsioone Tartusse, Tallinnasse, et näha „vaatlemisväärilisi kohti“, kasutuid sellepärast, et väikeste reisimeeste väsinud vaim lühikese aja jooksul ei suuda kuigi palju uusi muljeid vastu võtta. Kooli oma ümbruskonda korraldatakse ekskursionsioone — jalutuskäikudeks ja mängudeks, sest oma ümbruses ei ole ju midagi „vaatamisväärilist“: kõik on tuttav, ei ole midagi „iseäralikku“. Nii käidi mõni aeg tagasi ka põllumajanduslikkudel näitustel „iseäralikku“ otsimas.

Veel halvemas seisukorras on aga noored ja uued õpetajad, kes asunud koolitööle võõrsilt. Selliste noorte käes ongi aga enamasti kodulugu. Vanemad õpetajad enamasti hoiduvad sellest õppeainest, jättes ta nooremale. Loodeatakse, et värsked koolipingilt tulijad saavad temaga paremini hakkama. Meetodiliselt vast küll, kuid aine ise valmistab ülepääsmatuid raskusi. Tallinna laps satub Viljandimaale õpetajaks, kogu külaelu ühes talutöödega on talle võõras. Esiotsa sünnitab raskusi orienteerumine, kuhu viib üks või teine tee. Talvel on ta ametis tundidega ja vihkuude parandamisega, pühade vaheajal sõidab koju, suvekuud saadab mööda muidugi kas kodus või kursustel. Ümbruskonna tundmaõppimiseks ei jää aega üle kuigi palju. Ning nii õpetatakse kodulugu, ilma et laste kodukohta tuntaks.

Siit tekib kategooriline nõue: iga kool peab asuma oma ringkonna kava-kindlale uurimisele. Selle töö peavad tegema õpetajad ise õpilaste ja ärksamate seltskonnategelaste abiga. Nii peab tekkima kooli „kodukoha käsiraamat“, mida kõik koolis töötavad õpetajad samuti peavad tundma. Iga aine õpetamisel võib siit leida toetuspunkte. Ning kui tuleb kooli uus õpetaja, on temal kodukoha tundmaõppimine kogutud materjalide põhjal sama tarvilik kui õpilaste tundmaõppimine.

III.

Mida uurida ja mida kirjeldada? Kõige pealt peab olema igas maakoolis kooli ümbruskonna täielik kaart, kuhu on märgitud kõik elamud, nii et iga õpilane võiks oma kodu üles leida. Ümbruskonna loodus, mullapind, loomad ja linnud. Kavakindlad vaatlused ilmastiku alal. Põllumajanduslikud tööd, viljakasv ja viljasaak. Ümbruskonna keel ja murrak. Perekondade uurimine; lapsed muretsevad andmed esivanemate ja sugulaste kohta, valmistavad sugupuud. Kirik ja surnuaed. Kui võimalik, muretseda suur surnuaia plaan — sellele võivad lapsed märkida, kuhu maetud nende esivanemad ja ligidalt sugulased. Surnuaias leidub hauadu, kus magavad viimast und endised tegelased, kellel on teeneid ümbruskonna elus. Mõnessegi surnuaeda on maetud eesti ajaloolisi tegelasi. Kui on surnuaed kaugel, otsitakse nende hauad üles ekskursionsioonil. Surnuaial leidub vast vabadussõja kangelasi. Kui jõutakse ekskursionsiooniga surnuaiale, otsivad lapsed üles omaste hauad, käivad vanade tegelaste hauad, leiavad võimalust ehtida ühe või teise tegelase mahajäetud hauda. Igasse kooli asutatakse muuseum, kuhu asetatakse kõiksugused vanad esemed; kättesaamatuist asjust mudelid ja pildid. On kooli ringkondi, kus on olemas mitmet tüüpi ehitisi — suitsutarest moodse piimatalituseri. Muuseumi koguda vanaaegseid raamatuid, ajalehti ja ajakirju, lepinguid ja muid dokumente, päevapilte endistest põlvetest.

See viib meid juba minevikku, kooli ajalukku, kiriku ajalukku. Vanadelt inimestelt või vanadest dokumentidest järele uurida, kuidas mets ja soo muu-

tusid viljakandvateks põldudeks, kuidas ehitati külad, kuidas tulid uued põlütööriistad, kuidas vanasti võideldi huntidega ja käidi jahil. Katsuda muretseda vanu lugusid teorjusest, voo-riskäimisest, endistest pidudest ja pulmadest. Koguda ja alal hoida mälestusi mõisast. Tuleb aeg, kus ka meie riigi asutamise lood ühes vabadussõjaga muutuvad mineviku asjadeks, sellepärast koguda hoolega andmeid, kuidas peegeldus see ajajärk ümbruskonna elus. Koguda andmeid nende inimeste elust, kellel on nimi kas Eesti riigi või ümbruskonna ajaloos. Oleme jõudnud nii kaugele, et kooli seinu ehivad tähtsamate tegelaste pildid. Nende kõrvale tuleksid asetada teiste tegelaste pildid, kelle elu seotud kooli ümbruskonnaga. Kolga-Jaani koolides peaks kõikide koolide seinu ehtima V. Reimani. Pilstivere koole Jüri Vilmsi ja J. Raamoti pilt, Pulleritsu algkool peaks tingimata mälestama Jaan Adamsoni jne.

Lühikeses kirjatöös on võimatu kõike loetella, mida kooli ümbruskonna uurimisel võiks teha. Oma ümbruskonna tundmaõppimisele tulebki rajada rahvuslik kasvatus. Kuidas seda teha, sel-

lel peatumine ei käi käesoleva kirjutise raamidesse.

*

Ülesanne on suur ja tõsine. Ning see töö tuleb läbi viia üle riigi kavakindlalt. Muidu ei maksa meil kõnelda kooli-uueuendustest. Ning mida varemini hakatakse asjaga peale, seda kergem on töö. Kahtlemata on seal uurimise töö raske, kus puuduvad kavad, kus ei tunta uurimise meetodeid. Sellepärast oleks küll soovitav, kui Õpetajate Liit mälestaks Eesti iseseisvuse 10. aastapäeva muude hulgas ka sellega, et ta kutsuks ellu kodu-uurimise toimkonna, nagu juba on töötamas loodusloo ja matemaatika komisjonid.

Vaevalt on ka loota, et sellise tööga hakataks peale korruga üle maa. Igas maakonnas peaksid uurimisega algust tegema üksikud koolid, kus õpetajad asja vastu huvi tunnevad. Üldine toimikond ühtlustaks nende tööd ja võtaks kokku tulemusi. Ühendusse astudes kodu-uurimise toimkonnaga Eesti Kirjanduse Seltsi juures, saaks abiks Tartust üliõpilasi. Siin oleks kõigil tööd—arheoloogidel, ajaloolastel, keeleteadlastel, usuteadlastel.

Mõtteid soomlaste ja eestlaste lähendamisest vastastikuse keeleõpi teel.

„Kasvatusele“ kirjutanud soome õpetaja Vuorinen. Tõlkinud J. E.

Kõigis põhjalikumalt mõtlevais ja rahvuslikult disponeeritud ringkonnis saadakse aru soome keele tundmise tähtsusest eestlasile ühelt poolt ja eesti keele tundmise tähtsusest soomlasile teiselt poolt nõnda hästi, et seda ei tarvitse käesoleva ajakirja veergudel põhjendada hakata. Küsimus on ainult selles, kuidas need mõlemad vennasrahvad saaksid kõige rutemini ja võimalikult mugavasti omandada oskuse, et ilma väiksemagi vaevata ja raskuseta võiksid lugeda teineteise ajalehti ja kirjandust, ja kokku saades vahetada mõtteid nagu vennaksed isekesis.

Keelt õpitakse kõige paremini lapsena ja tildse nooremas eas, seltsides seda kõnelevate inimestega. See näib olevatki põhjuseks, mispärast Helsingi Akadeemiline Hõimuklubi on hakanud

juhtima soome õppivat noorsugu suveti Eestisse, ja vastav Tartu organisatsioon eesti õppivat noorsugu Soome. Need üritused väärivad kõigiti tänu ja tunnustust. Kahjuks on tulemused sest teotsemisest olnud vähesed: kuuel viimasel aastal, mil mainitud klubid töötasid, on eestlasi käinud Soomes suveti keskmiselt 25 ja soomlasi Eestis vaevalt mõnisteistkümmend. Selle kohta, mil määral õppiv noorsugu on muul viisil keele õppimisega tegemist teinud ühelt poolt Eestis ja teiselt poolt Soomes, pole meil mingisuguseid andmeid, kuid on kindel, et seda pole olnud igatahes mitte väga palju. Ja ometi see peaks arvult tõusma lähemas tulevikus kõige rohkem sadadesse, kui mitte öelda tuhandeisse aastas, kui tahame edaspidi mingisugusel määral saavutada mainitud hüvesid.

Kuidas saaks seda tõsta?! See on küsimus, mida katsume alljärgnevas natuke selgitada.

Kõige paremadki asjad ei edene küllalt kiiresti, kui nende kasuks ei tehta küllaldaselt reklaami. Kui ses suhtes meelde tuletame neid väheseid ajalehekirjutisi, enamail juhtudel väikesi peenekirjalisi, mida ainult kevadeti näeme trükitult, siis peame ütleva, et me pole kaugeltki teinud seda, mis peaksime tegema. Selle küsimuse kohta tuleb kirjastada lendlehti, neid tuleb levitada mitte ainult üliõpilaste keskel ja keskkoolides, vaid samuti algkoolides, rahvaülikoolides, õpiringides jne. nii palju, et küsimus hakkab kõigile selguma ja selle tähtsus märgatavaks saama. On vaja saada õpetajaid, esijoones emakeele õpetajaid kummalgi maal pidama loenguid ja selle juures võimalust mööda valgustama küsimust piltidega seal, kus neid leidub käsitamiseks sobivate vahenditena.

Aga kust saada raha? kuulen juba mõnd küsivat. Kõige pealt selleks ei kulugi võimatuid summe, kui neid lendlehti jagatakse õigel viisil ja õigeisse kätte: õpetajaile ja õpilasuuhingule. Teiseks leidub ju organisatsioone, kellel on tarvilisel määral varalisi abinõusid, kui ainult nende tähelepanu juhitakse sobival kombel küsimusele. Mõtleme siin Soome liitu (Suomalaisuuden Liitto), mille tegevusele see avaks väga sobiva uue ala ja elustaks sel kombel muis suhteiski vähem elavat tegevust.*)

Ja rahaküsimus viib meid otsekohe selle juurde, millest aate teostumine ripub, selle juurde, kuidas saada need noorsoo reisid niisuguseiks, et ühtki eesti ega soome poissi ja tüdrukut ei takistaks reisikulud veetmast suve vennasrahva hulgas. Kuid seski suhtes pole rahalised raskused võitmatumad, kui asja osatakse ainult õigel viisil korraldada. Sest meilgi on ses suhtes majanduslikud olud edendamas kõne all olevat „laste vahetust“, millest õieti siin ongi kõne. Kui nimelt võetakse arvesse, et tuhandeis soome majapidam-

mistes ja vahest ka suurtes eesti aedades on suvel märgatav puudus sobivast kergemast ja arukamast tööjõust ja et nüüdsete põllumajanduse masinate ajajärgul sajad ja tuhanded keskkoolide vanemate klasside kasvandikud võiksid nende abil töötada kas või osa päevagi, igal juhul nii palju, et nende töö eest makstav tasu kataks küllaldaselt nende ülalpidamise kulud, kõnelemata üliõpilasist, kes võiksid veel kõigele lisaks teenida endile tagavaraks ilusad summad, kuna samal ajal ise töö juures ja vaheajal õpiksid keelt, mida võimaldaks töötamine vennasrahva laste hulgas juttu ajades ja toimetades. Sellises olukorras ei tohiks ühegi võõrkeele abiksvõtmine kõne alla tulla, sest on kindlasti võimalik toime tulla selle keelega, mida asjaosaline tuli õppima, ka saksa keelt mitte, mille abil n.n. haritud ringkonnis selgitatakse raskused selle keele õppimise arvel, mille pärast kogu reis oli mõeldud. Kõige õrnemaid lapsi võiks jälle tarvitada kergemais koduseis talituses ja aias, missugune tegevus pakuks arvamata palju kasu nende tervisele, kusjuures sedagi võiks korraldada nõnda, et reisikulud saaksid kuidagi kaetud.

Talupidajate kõrval on meil Soomes veel teisigi ringkondi, kes võiksid vastu võtta suurel arvul eesti suvitajaid, kui ainult asja õieti korraldada. Mõtleme enne kõike meie tuhandeid algkooliõpetajaid, kellest mõned on majanduslikult küllalt heas seisukorras ja kes iseäranis ruumide poolest võiksid pakuda eesti lastele sageli otse üllatavaid mugavusi. Ja kui neil ise on enamail juhtudel keskkoolis õppivaid lapsi, ja kui neile enestelegi tutvumine eesti keelega avab uusi kultuurilisi vaatevälju ja kui nad kõige selle juures on kõige rahvuslikumaks ametkonnaks kogu meie riigis, siis arvan ei peaks olema raske saada neid nii kaugele, et nad õieti suurel hulgal võtaksid oma juurde suveks eesti lapsi või vahetaksid oma lapsi eesti ametivendadega. Ja kui kord juba saab neid liikuma, mis meie omalt poolt peame kõigiti võimalikuks, kui asja aetakse õigel viisil, siis on ühelt poolt eesti ja teiselt poolt soome keele praktiline õping asetatud sellisele laiaulatuslikule alusele,

*) Eestis võiks seda küsimust esijoones selgitada ja tutvustada „Fenno-Ugria“.

millisele ta igal tingimusel varem või hiljem tuleb asetada. Muidugi tuleb teha kõik mis võimalik, et kaasa tõm-mata meie maa muu haritud seltskond sellele vastastikusele lastevahtusele. Tuleb tarvitada kõiki teid, kui tahetak-se kord rajada kultuur-sild üle Soome-lahe.

Seni on Soome-Eesti keeleline lä-henemine olnud mingisugune koba-mine, millest pole osutunud püsivat väärtust. Nüüd on aeg lõpetada see kartus, ebapraktiline ja täiesti tulutu vastastikune võõrastamine, ja vennas-rahvaste tõusev noorsugu peab kohta-ma isekeskis kõige pealt töö juures, nurmel ja niidul, maal ja metsas, toas ja tänaval. Alles siis sellest võrsub see hulkade liikumine, mis suudab sõl-

mida vennassidemed lahutamatuks ja ustavaks sõlmeks. Ja kui seda sõlme hakkame veel kõvendama ikka suure-mal ja suuremal määral sõlmitavate segaabilude sidemetega, siis meie lõp-peks muutume üheks suureks pereks, üheks jagamatuks rahvaks, mis ole-me kunagi varemgi olnud ja mida me kahjuks pole saanud jätkuvalt ja eksi-tamata olla!

Oleme nüüd käsitelnud Soome-Eesti keelelist lähendamist ja esitanud selle kohta mõningaid mõtteid asjaar-mastajaile kaalumiseks. Meie pole püüdnudki anda kõikeütlevat esitist, kuid loodame siiski, et eeltoodud mõt- ted aitavad asja edasi ja juhatavad mingisuguseile käsitatavaile tulemusile ja kordaminekuile.

Õpilaste omavalitsus pedagoogika ajaloos.

Mag. Al. Elango.

Õpilaste omavalitsus kesk- ja refor-matsiooniaja koolides.

Õpilaste omavalitsust peetakse ta-valisti väga moodseks nähtuseks kooli-elus, isegi nii moodseks, et paljud vane-mad õpetajad arvavad õieti tegevast, se-da kui üleliigset „uendust“ ilma pike-ma kaalumisetä tagasi tõrjudes, kuna nooremad seda tihti kaitsema ja teosta-ma ruttavad ainuüksi seepärast, et „moodne“ olla. Tõelikult teeb ajalugu aga mõlematega paha nalja! Õpilaste omavalitsus oma algelisemal kujul, n. n. abidesüsteemi (Helfersystem) näol, mis selles seisab, et paremaid ja välja-paistvamaid õpilasi kasutatakse õpe-taja abilistena mitmesuguste õppe- ja kasvatusülesannete täitmisel, esines juba Sparta sõjaväelisis õppeasutis-sis, kus kogu kool jagunes mitmeks gru-piks (ilai'ks), mille igäihe eesotsas oli õpetaja poolt õpilaste hulgast määratud abiline, „ilarch“. Samasugune omava-litsus oli tarvitusel ka Rooma koolides, vanade juutide õppeasutistes ning In-dia bramanikoolides oli ta laialt levi-nud. Keskaja koolides (mitte küll igal-pool) vastab Kreeka „ilai'le“ „decuria“ — tavalisti künneliikmeline õpilas-grupp, mille juhiks oli õpetaja poolt määratud „kümnik“ — „decurion“. Esi-

mest korda esineb dekurionide süsteem piiskopp Ferreoluse koolis Narbonne'is (553—581), hiljem ka mitmel pool mu-jal. Keskaja koolidest kandub see süs-teem edasi reformatsioonikoolidesse, lei-des agara kaitsja ja teostaja reformat-siooniaja silmapaistvas pedagoogis Strassburgi gümnaasiumi rektor *Johan-nes Sturm*is (1507—1559). Keskajal piirdus dekurionide tegevus eeskätt õpe-tusliku küljega, siin aga hakatakse neid kasutama ka kasvatusotstarbeks. Sellal, kui õpetaja ühele dekuriale midagi uut seletas, küsisid teiste dekuriate kümni-kud oma hoolealuseilt endist tundi, lask-sid neil teha kirjalikke töid jne. Kõik ühe klassi dekurionid allusid peadeku-rionile või prefektile. Peale selle oli veel eri liik õpilasametnikke, kes valvasid kaasõpilaste ülalpidamise järele ja töid selle kohta õpetajale teateid. Enamjao reformatsioonikoolidega seotud inter-naat tegi tarvilikuks mitmet liiki korra-pidajad, nagu lauavanem, ärataja, sig-nalist, ettepalvetaja, laulujuht jne., nii et kujunes üsna keeruline õpilasamet-nikkude staat. Sel teel tabati kaks kär-best ühe hoobiga: harjutati õpilastes korra- ning tööarmastust ja tehti tar-vilikud tööd ilma lisatööjõududeta.

Usna moodse kaju omas õpilaste omavalitsus Goldbergi reformatsiooni-gümnaasiumis (Sileesias) Val. *Trotzen-dorfi* (1490—1556) juhatase all. T. andis esimesena omavalitsusele *riigi kaju*, nimetades seda „res publica scholastica'ks“, kus ta ise oli „dictator perpetuus“. Kuigi siin omavalitsuse korralduse eeskujuks oli Rooma vabariik, sarnaneb see ometi nii väga praegusel ajal eriti Ameerikas levinud koolriigi (school-city) kujulisele omavalitsusele. Isegi kohtupidamine — eksinud õpilastele karistuse määramine, oli selles „vabariigis“ õpilaskohtu, „magistratus scholasticus'e“ käes, mis koosnes konsulist, 12 senaatorist ja kahest tsen-sorist (nimetused laenatud Roomast). Kõik need nimetas koolijuhataja üheks kuuks. Süüalusele anti 8 päeva aega kaitsekõne valmistamiseks, mis pidi olema ladinakeelne. Keeleliselt hea kaitsekõne oli sageli õigeksmõistmise motiiviks, sest üks selle kohtu ülesandeist oli just ladinakeelse ilukõne harjutamine, mis sellal nii moes oli. Teiseks tahtis T. oma vabariigiga kasvatada õpilastes austust ilmaliku võimu vastu — nii siis juba sellal riigikodanikukasvatuslik tagamõte! Ka mitmel pool mujal võeti seesugune omavalitsus tarvitusele, kohati veelgi demokraatlikumal kujul, nii et isegi kohtunikude valimine õpilaste kätte läks.

Ka vastukaaluks reformatsioonikoolidele tekkinud *jesuiitidekoolides* leidis omavalitsus aset, kuigi see siin koolriigi moodustamiseni ei läinud. Seevastu tekib siin üks teine omapärane asutus, nimelt „akadeemia“ — õpilaste omavaheline rühmitis, eeskätt teaduslikkude sihtidega; nii siis midagi meie õpilasringide taolist. Eeskirja järgi pidi olema igal klassil oma akadeemia, kuid enamasti oli neid vaid kaks: üks ülemate klasside, teine alamate klasside õpilaste tarvis. Koolijuhataja nimetas õpilaste hulgast akadeemia hooldaja — „moderator'i“, kuna rektorist, kahest nõunikust ja ühest sekretärist koosneva juhatase õpilased valisid ise.

Eemalētōukavaks nähtuseks omavalitsuse alal jesuiitidekoolides oli salanuuskurite, n. n. „aemulus'te“ süsteem. „Aemulus'e“ (võistleja, rivaal) ülesanne oli oma valvealust salaja silmas

pidada ja igast selle eksimusest teatada koolijuhatajale. Kui keegi oli mõne süüteo korda saatnud võis ta vabaneda karistusest, kui andis üles mõne teise samasuguse süüteo kordasaatja. Nii leidis teostust jesuiitide distsipliini juhtlause, et ükski ei tohi olla ilma järelevalveta. Et selline vaade meie ajal vastuvõetav pole, on enam kui selge.

Negatiivse kaju omab omavalitsus ka reformatsiooni mõjul tekkinud *vürstikoolides*, mis muidu olid omaaja parimaiks õppeasutisiks. Üldised õpilasametnikud olid siin enamasti samad, mis reformatsioonikoolideski, kuid isesuguse kaju omas siin internaadis valitsev vaim. Internaaditubades elas 3—5 õpilast koos, neist üks vanem — „superior“, teised keskmised ja nooremad. Vanemate kohus oli nooremate ülalpidamise järele valvata ja neile õpinguis abiks olla, mis eest nooremad olid kohustatud vanemaile mitmesuguseid teenistusülesandeid täitma. Selline poolperekondlik vahekord on üldiselt väga tagajärjerikas kasvatuslik võte, kuid siin arenes see kohati üsna kohutavaks ülekohtuks ja vägivallaks nooremate kallal. Superiorid nõudsid oma hoolealuseilt sageli väga alandavaid ja ülejõukäivaid asju (võrdle rebaste instituudiga kaasaegsetes üliõpilaskorporatsioonoides!) Nooremad kannatasid küll, kuid leppisid siiski, lootes ise kord „superiori“ seisukorda pääsedes sama „mõnu“ maitsta. Isegi õpetajad olid sellise „pennalismi“ vastu võimetud. Alles 18. sajandi lõpul, kui pealekasvanud õpetajatepõlvad enam noorsoomõistmist omades asusid vahekordade legaliseerimisele, kohustuste täpsamale fikseerimisele, kadusid sellised väärnähtused.

Omavalitsus filantropiinides.

J.-J. Rousseau „Emile'is“ (1762.) oma haripunkti saavutanud loomulik kasvatus omas kõige karakterlikuma kaju n. n. filantropiinides, õppeasutistes, mille püüdeks oli noorsugu kasvatada tema loomulikkude tarvete kohaselt naturalistliku ajavaimu poolt ettemääratud suunas. Filantropismi ideoloogiliseks põhjendajaks ja ühtlasi esimese filantropiini asutajaks (Dessaus aastal 1774.) oli loomuliku pedagoogika silma-

paistvam praktik *J. B. Basedov* (1723—1790).

Õpilaste omavalitsus omab filantropiinides uue kuju. Jesuiitide- ja vürstikoolide kogemused näitasid küllalt selgesti, kuidas omavalitsust *ei pea* teostama. Osalt selle mõjul, osalt üldse loomuliku kasvatusese põhimõttele tugedes oli filantropistidele selge, et õpilane ei vaja järelevalvajaid ja pealekaebajaid, vaid isalikku hooldust, mida kunagi ei suuda pakkuda kaasõpilane, küll aga vanem õpetaja. Sellegipärast ei loobunud omavalitsusest, vaid püüti seda rakendada just vastastikuse abi ja sõpruse vaimu kasvatamiseks. Basedov püüdis seda teostada sel teel, et iga 12-aastaseks saanud kasvandik valis endale koolijuhatusse teadmisel mõne kaasõpilase sõbraks, kohustades vastastikku üksteise hüvangu ja arengu eest hoolt kandma. Ka muidu Basedov püüdis edendada õpilaste isetegevust niihästi õpetuse kui kasvatusese alal. Viimase eest hoolitses eriti selleks ametisse seatud õpetaja — „educator“, kes õppeülesandest oli vaba.

Juba vähe enne Basedovi filantropiini asutas Martin *Planta* Šveitsis (Marschlins'i lossis) umbes samasuguse õppeasutise, kus ta ka omavalitsuse tarvitusele võttis. Viimase eeskujuks oli siin Trozendorfi „res publica scholastica“, kuigi mõningate muudatustega. Õpilaskohus, näit., ei koosnenud siin üksikuist, vaid kogu õpilaskonnast ühes õpetajate ja direktoriga. Ainult ametnikkude süüteod allusid erilesele 6-liikmelisele kohtule. Iganädalasel kohtuistungil tsensor andis teada, millised 3 õpilast tema tähelepanekute järgi eelmisel nädalal olid paremad ja millised halvemad. Esimestele avaldati kiitust, teistele laimust. Peale *Planta* surma asus Marschlins'i semin. juhatajaks tuntud filantrop. K. Fr. Bahrdd, kes õpilaste omavalitsust edasi arendas. Eriti omapäraseks kujunes siin kohus, mis oli kaheastmeline. Esimene aste koosnes kooli ülalpidajast, juhatajast, õpetajast ja 18 õpilassessorist. Viimased nimetati õpetajate poolt ja nad pidid täitma ka mõningaid korrupidamis- ja järelevalve-ülesandeid. Kohus ei harutanud ainult süütegusid, vaid ka teeneid, nende eest tasu määra-

tes. N. n. erakordseil istungeil püüti määrata kindlaks iga õpilase halvad iseloomujooned, et ta võiks ja teaks neist vabaneda püüda. Selleks esitas iga õpilane ja õpetaja oma arvamise igauhe iseloomujoonte kohta kinnises ümbrikus kohtule, kes sissetulnud arvamused kokku võttis ja avaldas. Kellel korda läks järgmiseks istungiks oma vigadest vabaneda, sellele määrati autasu. Teise astme kohus — senat — koosnes juhatajast, õpetajaist ning kolmest õpilaste esindajast. Ta oli kooli kõrgeim organ, kelle kinnitusele allusid kõik esimese astme kohtu otsused ja kes otsustas suuremate karistuste ja tasude üle esimesena kohtuastmena.

Üheks silmapaistvaimaks praktikuks filantropistide hulgas on *Chr. G. Salzmann*, alguses õpetaja Basedovi juures Dessaus, hiljem oma kasvatusasutise looja ja juhataja Schnepfenthalis. Õpilaste omavalitsusele annab ta Schnepfenthalis eelmistest katsetest erineva kuju. Iga õpilane saab endale mingi ameti, olgu see nii tühine kui tahes. Sellega saab igauhe osaks teatud määr vastutust. Pealegi õpib neid ameteid täites igaüks paratamatult midagi juurde ning paljastab seejuures oma kalduvusi, mis teeb õpetajale tema õige juhtimise kergemaks. Auahnuse motiiv, mis mujal oli õpilasametnikkude põhjendamisel määravaks, jäi siiski tahaplaanile, esikoha andes isetegevuse ergutamisele. Ametnikud valiti õpilaste üldkoosolekul üheks kuuks. Ametikohuste täitmise eest sai igaüks väikest tasu, kuid lohakuse korral pidi sellest tasust osa trahvideks maksma. Selline teenimisvõimalus pidi õpilasi harjutama majanduslikult iseseisvat elu elama. Teenimisvõimalus oli seda suurem, et igaühel oli oma osa aiast, forellitiigist, puukoolist jms. tuluallikaist.

Õpilaste omavalitsus 19. sajandil.

Varemmainitud abidesüsteem, mille alged, nagu nägime, ulatuvad kaugesse minevikku, jõuab oma haripunktile 19. sajandi alul n. n. Bell-Lancasteri süsteemi näol. A. Bell oli sellega tutvunud India bramanikoolides ning tõi selle mõtte sealt Inglismaale. Samal ajal võttis samasuguse süsteemi ühes Londoni vaestekoolis tarvitusele J. Lancas-

ter. Bell-Lancasteri süsteemis on abidesüsteem välja arendatud viimse võimaluseni. Õpetaja on nende juures ainult mingi niiditõmbaja kõrgel kateedril, kuna muidu kogu õppe- ja kasvatustöö soordub abide — n. n. monitoride koudu, milliseid on iga ülesande jaoks, kindlas alluvuse astmestikus. Niiviisi arvasid selle süsteemi põhjendajad ühe ainsa õpetaja üksi toime tulevat kuni 1000-de õpilasega! Muidugi osutus see lootus peagi täiesti utoopseks ja oma veidrustega see süsteem kompromiteeris hulgaks ajaks kogu õpilaste omavalitsuse mõtte.

Sama süsteemi algeid, kuigi lahus ülalmainitud inglasedest tekkinuid, võime leida ka *Pestalozzi* juures, kui ta näit. omas „Wie Gertrud ihre Kinder lehrt“ kirjutab, et ta õpetajate puudusel sunnitud oli õpilaste kaasabi õppetöös tarvitama, tehes seda nii, et asetaski mõne andekama õpilase kahe nõrgema vahele istuma, selleks, et keskmine siis mõlemat oma naabrit edasi aidata võiks (lhk. 12. Reclami väljaandes). Sama meetodit on tarvitanud ka väga paljud teised õpetajad isegi veel hilisemal ajal. Iseäranis ilmekalt esineb see *Pestalozzi* tuntud õpilase K. A. Zelleri juures *Königsbergis*, kes ka muidu õpilaste omavalitsust peajasjalikult vist filantropistide mõjul, juba rahvakoolis teostada püüdis.

Oma aja kohta kõige tabavam ja sügavam põhjenduse osaliseks saab õpilaste omavalitsus *Henrich Stephani* (1761—1850) juures. Viimane on avaldanud rea teoseid, milles eriti rõhutab koolidistsipliini parandamistarvet. Samal ajal on ta teinud praktilisi katseid sel alal *Gunzenhauseni* leerikoolis. *Stephani* lähtekohaks on rousseaulik lapse omapära austus (nagu filantropistidelgi). Kõlblus pole tema arvates omandatav ei karistuse ega auahnuse tagantkihitamisel, vaid see on vabaduse ning enese väärtuse sisemise tunnustuse vilj. „Juhi oma kasvandikku nii, et ta vabatahtlikult alati heameelega püüaks täita oma vabu kui ka pealepandud kohustusi, et sa seeläbi vabaned tarbest viimaste suhtes sunniabinõusid tarvitusele võtta“ — kirjutab ta.

— Ei ole küllalt üksikute heade tegude esilekutsumisest, vaid tuleb ära-

tada selleks pidevat „sisemist meelt“; seda saavutab kool ainult siis, kui ta on *harjutuskohaks* südame ja tahte kujundamisel. Ühtlasi on kool eelharjutuseks riigikodanlisele elule. Seda suudab ta aga ainult siis, kui vana „barbaarne“ koolidistsipliin asendub „õiguliku korraga“. Selleks nõuab *Stephani* enam vabadust õpilastele ühes nende osavõttega koolikorra väljatöötamisest konstitutsioonilise riigikorra eeskujul. Koolikorra reeglid soovitab *Stephani* lasta õpilastel mõne õpetaja juhatusel välja töötada, ja seda igal sügisel uuesti, et ka uuesti juurdetulijad võiksid seda kaasa elada.

Õpilaste süüteod alluvad *Stephani* koolis õpilaskohtule. Ka õpetaja peale võivad õpilased sinna kaevata, kui nad tunnevad, et nende õigusi rikutakse. Isegi kõigesuuremate karistuste määramine, nagu koolist väljaheitmine, kuulub õpilaskohtu kompetentsi. Kohtunikud valitakse õpilaste poolt ja õpilaste hulgast, ainult eesistujaks on mõni õpetaja. Ka eeluurimise toimetamine ja otsuse täidesaatmine kuulub õpetaja kompetentsi, kuid viimasel pole mingit veto-õigust kohtu otsuste suhtes. Ainult koolist väljaheitmise otsuse võib ta teatud kordadel tühistada.

Omapärase võttena, mille algeid ka juba *Salzmanni* ja *Zelleri* juures võib märgata, esineb *Stephani* koolis õpilaste jagamine liikidesse kõlblise küpsuse järgi. Kooli astujad moodustavad „järelikatsutavate klassi“, kes lootusi edasiarenemiseks andnud, pääsevad „lootusrikaste“, veel edasi—„heade“ ja viimaks „eeskujulikkude“ klassi. Viimastel on rida eesõigusi, mida teised ei oma. Ka kohtunikud valitakse ainult nende hulgast. Ühest klassist teise ülendamine sünnib õpilaskoosoleku poolt sellekohase toimkonna ettepanekul (toimk. juhat. on õpetaja).

Nii näeme, et juba *Stephani* õpilaste omavalitsuse teostamises läheb kaugeemale, kui selle mõtte hilisemaist pooldajaist vaevalt keegi on sõandanud astuda. Eriline tähtsus on *Stephani* teoorial aga seepoolest, et selles tuleb esmakordselt täie selguse ja iseteadvusega esile riigikodanikukasvatuse moment õpilaste omavalitsuse põhjendamisel. Varasemad katsed olid kerkinud esile

peasjalikult häda sunnil — polnud küllalt õpetajaid, vaid nende aset tuli täita õpilastega, filantropiinides oli lähtekohtaks kõlbline kasvatus, eriti auahnuse kõditamise kaudu, ja alles Stephani annab õpilaste omavalitsuse mõttele puhtpedagoogilise põhjenduse, kuigi praktikas tal on olnud üsna auväärt eelkäijaid.

Kuid miskipärast on kõik need põhjendused ja üritused kuni viimase ajani jäänud üsna tähelepanematuks ega ole nad kaasaegsele pedagoogilisele mõttele avaldanud pea mingit mõju. Isegi nende olemasolu nii suures ulatuses on alles kõigehilisemal ajal saanud teatavaks*). Kui õpilaste omavalitsus praegusel kujul on saanud oma eelkäivalt mingeid äratusi, siis peasjalikult ainult filosoofidelt-pedagoogidelt *Fichtelt* ja *Schleiermacherilt*. Fichtet võime pidada kool-riigi, koolikogukonna (Schulgemeinde) mõtte silmapaistvamaks põhjendajaks (kui temalgi sel alal on olnud eelkäijaid alates Platoga). Vastandina filantropistidele ja üldse loomuliku kasvatusede ideoloogidele väidab Fichte oma idealistliku filosoofia kohaselt, et pole tähtis õpilase isiksuse ega tema individuaalse tahte kujundamine, vaid pigem just selle murdmine, et tema asemel võiks tekkida selline jumalik ilmatahtega kooskõlastatud üksik tahe, mis sise-mise paratamatusega taotleb head ja mis käega lööb odavale isiklikule vabadusele kõrgema, ülalpool ilmalikku oleva (überweltliche) vabaduse nimel. On ainult üks tõde ja see on kõigile sama. Selle teenistusse peab kasvatus inimese rakendama. See pole aga võimalik rikutud ja isekas seltskonnas, vaid selleks on noorsugu tarvis isoleerida kool-riigiks, et ta ei saaks õppida tundma ega harjuda ümbritseva rikutud eluga, vaid täiesti oma ette puhtratsionaalsel teel, arvestamata kogemusi, kujundaks oma normid ja ideaalid. Nii tekib Fichte juures muust ilmast eraldatud kool-riigi (Schulstaat) mõte, mis on kuni tänaseni elavalt vastukõla leidnud, vähemalt teoorias.

*) Eriti on selleks kaasa mõjunud E. Metzenhini teos „Der Selbstbetätigung der Schüler auf dem Gebiete der Schulerziehung in früheren Zeit“. H. Breyer u. Söhne. Langensalza — 1915.

Schleiermacher rõhutab õpilaste organiseeritud kooselu sotsiaal-pedagoogilist tähtsust eriti meelsuse kasvatamisel. Ilma et ta õpilaste omavalitsust konkreetset puudutaks on ta sotsiaal-pedagoogiline teooria ometi palju mõjunud selle pedagoogiliseks süvendamiseks.

19. sajandi teisel poolel on õpilaste omavalitsuse mõte täiesti unustuse hõlmas. Vist mitte viimases järjekorras sellal valitseva intellektualistliku herbartianismi mõjul, mis peatähelepanu koondas kooli õpetuslikule küljele. Kui see sajandi viimisel veerul school-city liikumise näol uuesti päevakorra kergib, siis mitte oma eelkäivate mõjutusel vaid kaasaegsest sotsiaalsest konstellatsioonist tingituna. Ühelt poolt andis selleks erilist tõuget alatasa demokraatismi suunas arenev ühiskondlik elu, teiselt poolt senise autoriteedi-pedagoogika aluseid õnnestava noorsoopsühholoogia võidukäik.

Demokraatism, purustades senised sunnimeetodid ja instinktiivseil sidemeil põhjenevad kooselu vormid, ähvardab viia anarhiale ja massitüranniale, kui nende asemele ei astu sügavam ja vaimsem vahetõde isiku ja ühiskonna, resp. riigi vahel, s. t. kui *alamatest* ei saa *kodanikud*, mitte ainult vormiliselt vaid ka sisuliselt. Kogemused tõendavad, et senine õppekord sel alal pole suutnud palju ära teha, kuna tema kasvatuslikud võtted on päritud endisest ajast ning kohandatud teistsugusele ajavaimule. Valdav ülekaal asetatud õppetööle on siin koolidistsipliingi ei mingi omaette kasvatav tegur, vaid paljas abinõu esimese rahulikuks ja segamatuks soorandumiseks. Demokraatlik vaim, demokraatliku riigikodaniku põhivõrused pole omandatavad õpetuse, ka mitte kodanikuõpetuse kaudu, vaid vajavad pidevat aktiivset harjutamist elavas sotsiaalses keskkonnas. Just selleks peab võimalusi pakkuma õpilaste omavalitsus ja sellisena ongi ta praegu levi-mas üle kogu maailma.

Teiselt poolt on talle hoogu andnud ka noorsoopsühholoogia, mis tõendab, et paljalt komandav ja reglementeeriv autoriteet koolis õpilastele mingiks tõeliseks autoriteediks pole, vaid enda vastu kas avalikku või salajast, otsekohest

või kaudset „mässu“ õhutab. Praeguse koolielu „mädapaised“: kahepaikne koolimoraal, mis õpilasel lubab õpetajat petta palju tahes, ilma et see kaasõpilaste silmis pahena tunduks, vaen õpilaste ja õpetajate vahel, „streigid“, terve ja aatelise õhkkonna asemel, „elupõletuse“ vaimu ja salajaste pummeldusgruppide tekkimine koolis jne. jne. — seda kõike ei kirjuta noorsoopsühholoogia mitte niipalju õpilaste ürgeliselt halbade kalduvuste ja rikutud iseloomu, vaid just liigselt välis-auriteedil põh-

jeneva koolidistsipliini arvele, kellele õpilane on vaid asi, ei mingi elav, kujunev autonoomne personaalsus. „Ülekaalus repressiivse distsipliini äraiganevad, jäme-mehaanilised meetodid ei sobi enam hella autundega, tugeva tungiga vabaduse, iseseisvuse ja inimväärtuse poole, ei rahva juhtimises ega noorsoo kasvatamises“ lausub Fr. W. Foerster üsna õieti. Pääseteed sellest ummikust on hakatud nägema õpilaste omavalit-suses — millise õigustusega, seda näeme edaspidi.

Kirjanduse arvustusi.

J. Oro ja M. Nurmik: Aabits.

Illustreerinud kunstnik A. Eisvald, keeleliselt redigeerinud mag. Joh. Aavik. 1924. a.

E. Martinson.

Saatesõnas antakse aabitsa tarvita-jaile muu seas järgmisi näpunäiteid: „Esmalt leitagu häälik. Näidatagu lapsele pilt, millel oleva asja ta peab ise nimetama, nimetatud sõnast lahutatagu teatav häälik... Kui häälik leitud, siis näidake lapsele hääliku vastav märk — täht... On häälik ning täht leitud, siis juhitage lapse tähelepanu sündmust kujutavale pildile ja las- tagu ta selle sisu jutustada. Pärast seda loetagu alles pildi all olev tekst.“

Nii siis normaalsõna õppeviis. Selleks ka aabitsa üksikute asjade pildid, mille nimetusist tuleb leida teatav häälik. Uuemad aabitsad enamalt jaolt ei tarvita normaalsõna õppeviisi. Aabitsa autorid ei ole oma näpunäidetes nime- tanud kõiki harjutusi, mis on tarvili- kud lugema-õpetamisel normaalsõna õppeviisi järgi. Normaalsõna õppeviis on analüütilis-sünteesiline õppeviis. Enne kui minnakse lugema-õpetamise juurde kirjamärkide abil, võetakse läbi hulk suulisi harjutusi, häälikute ana- lüüsis ja sünteesis. Ka lugema-õpetamine ise sünnib analüütiliste ja sünteesiliste harjutuste kaudu. Leitakse normaalsõnast uus häälik, lahutades ta teistest häälikutest, tutvustatakse õpi- last hääliku hääldamisviisiga ja -va- henditega (vastavate kõneelunditega), otsitakse sõnu, kus esineb sama

häälik. Antakse häälikule nähtav märk — täht. Seatakse kokku uuest ja enne läbimindud häälikuist sõnu ja silpe, kusjuures tähele pannakse, et uus häälik moodustaks ühenduses enne läbi- võetud häälikutega kõik kõnes sageda- malt ettetulevad häälikute kombinat- sioonid. Aabitsa lugemistükid — „lookesed“ — järgnevad alles siis, kui uus häälik on juba täiesti omandatud ana- lüütiliste ja sünteesiliste harjutuste abil. Nii siis lugemistükid on ainult läbivõetud aine kordamiseks, harjuta- miseks ja meelespidamiseks, kui ka lastes huvi äratamiseks, et nad juba loevad „lugusid“. Ka teiste õppevi- side juures on häälikute omandamise harjutused väga tarvilikud. Nii näi- teks on Leipzigi õpetajate selts kokku seadnud hea aabitsa „Guck in die Welt“, mille tekst koosneb lugemistük- kidest, millel on ühendav mõte. Selles aabitsas puuduvad üksikud silbid ja eraldatud sõnad. Ta on niiõelda laste esimene lugemik. Kuid meetodiliselt korraldatud harjutuste kogu antakse kaasa erilises saatekirjas — „Begleit- schrift“.

Oro ja Nurmiku „Aabitsa“ näpu- näidetest võib aga arvamisele tulla, et kõik need häälikute harjutused ei olegi tarvilikud. Nende näpunäidete järgi on lugema-õpetamine väga lihtne: lahu- tatakse sõnast teatav häälik, näidatakse lapsele vastav märk ja loetakse pildi all olev tekst. On ju küll neis näpunäi- detes veel räägitud abinõudest tähe kuju selgemaks omandamiseks ja pildi

järgi jutustamisest, kuid see kõik ei ole nii põhjaneva tähtsusega moment lugemise tehnilise külje omandamisel kui häälikute liitmine üksteisega. Kardan, et võib kergesti juhtuda, et laps on raamatu „läbi õppinud“, aga selle juures ei ole jõudnud omandada lugemise oskust. On ju raamat üldse ka õige õhukene, suurema osa ruumi võtavad endile pildid, millega muidugi ei taha öelda, et piltide rohkus on paha. Seotud „lood“ ja riimitud kõne kergesti „jääb pähe“, nii et kui veel läbi ei võeta tarvilikke häälikute harjutusi, mida „näpunäited“ nähtavasti eitavad — vähemalt on neist vaigitud —, siis on küll põhjendatud kartus, et aabits ei suuda täita oma ülesannet.

Tähekujude kergele omandamisele on pandud suur rõhk. Kuid tähekujude omandamine ei sünnita lastele väga suuri raskusi.

Lugemismaterjal koosneb üksikuist paladest, millel on mingisugune ühendav mõte, nii siis mitte üksikuist sidumata sõnadest ja lausetest, „lookestest“. See on muidugi „Aabitsa“ hea külg, kuid ainult siis, kui teda õieti tarvitatakse, s. o. kui aabits on lastele lugemikuks, aga häälikute liitmine ja lahutamine sünnib eriliste kavakindlate harjutuste abil, milleks ei olegi igakord kohane seotud tekst. Kuid eespool nägime, et „Aabitsa“ autorid nähtavasti ei poolda mingisuguseid muid harjutusi, vaid „Aabitsa“ teksti lugemine oleks universaalne abinõu lugema-õpetamisel.

„Lookeste“ sisu väga sagedasti ei ole huvitav lastele. Näiteks 6. leheküljel laps laulab laulu, 10. leheküljel lapsed laulavad laulu emale, 11. leheküljel lapsed laulavad laulu onule ja onu naisele, 19. leheküljel räägitakse äiu-laulust ja 26. leheküljel — kiigelauludest. Liiga palju ühest ja samast asjast ja seegi on esitatud igaval kuul. Lugemisest räägitakse 15. ja 27. leheküljel ja ka mitte kuigi huvitavalt. Lilledest räägitakse 9., 12. ja 16. leheküljel. Kõigis neis „lugudes“ on vähe lugu, vähe liikumist, vähe eepilist, vähe põnevust. Leitakse ja antakse üksteisele asju, lauldakse, loetakse j. m. s.

Et aga ka aabitsas võib laste huvide kohaselt kirjutada, selleks esitan

väikese väljalõike saksakeelsest aabitsast „Hansa-Fiebel“ (eestikeelses tõlkes):

„St! Mis see oli?“

Emma oli kodunt ära. Heini maal, Leeni luges. Korraga — st! — olege vait—mis see oli? Heini ja Leeni vaatavad teineteise otsa ja kuulavad.

Heini, seal jooksis, midagi! See krabises nii. St! Juba jälle! Kus ta peaks olema? Siin ukse juures? Ei. Seal ahju juures? Ei. Laua all? Ei. Seal akna juures? Ei.

Mis see küll oli? — Seal korraga sohva all — st! — seal oli ta jälle! Ja Leeni otsis ja kuulatas ja hüüdis ja naeris: See on hiir! — Kus? — Seal! — Ah, kui kena väike hiir!

Seal läheb uks lahti — st! — vait! Ah, see on emma! Ja lips! — on hiir akna all augus.

Emma! Seal oli hiir! hüüdsid Heini ja Leeni ja naersid.

Huu! hüüdis emma ja naeris ka.“

Ja see tükk seisab juba aabitsa 18. leheküljel, kus veel läbi võtmata hulk häälikuid ja häälikute kombinatsioone (j, b, p, pf, ö, g, sk, k, ä, v, ig, ng, nk, z, sz, tz, mis aabitsas hiliemalt läbi võetakse). See lugemistükk on häälikute kombinatsiooni „st“ harjutamiseks. Näeme, kuidas osaval aabitsa kokkuseadial on korda läinud luua püüratud häälikute kogust huvitav lastekohane, sügavaid elamusi väliakutsuv lookene ja see kasutada häälikute kombinatsiooni „st“ harjutamiseks ja meespidamiseks.

Sarnase looga võrreldes näituvad igavad ja lastele huvituseta olevat näiteks järjendatud „lookesed“ arvustata-vast aabitsast:

„Meie onu, onu ae!

Onu naine Anu, ae!

Meie laulame aia all

Linnu laulu lal-lal-lal,

Lal-lal-lall, oiui lii,

Lii-lu-li, lii-lu-lii“ (lhk. 11.)

Oi, oi, oi, oi, ilus ilm.

Sinilillel sinisilm.

Sinilille leian ma,

Leian lille ilusa.

Annan selle isale,

Leian uue omale.

Oi, oi, oi, oi, ilus ilm,

Minu lillel sinisilm. (lhk. 12.)

Äiu, äiu, armas Lulu,

Uinu, uinu magama!

Ära naera! Silmad sulu,

Äiu, äiu magama!

Magab lind ning mesilane.

Äiu, äiu, uinu sa

Maga sa, mu mudilane,

Äiu, äiu, äiu — aa! (lhk. 19.).

Aabitsa kiri on paiguti kaunis raskesti loetav. Tähed koosnevad — peale mõne üksiku erandi — sirgjoontest, mille tõttu tähed on väga üksteisele sarnased, neil puuduvad ilmelised jooned. Säärast kirja on halb lugeda, eriti veel siis, kui tähe jooned on kitsad, kahvatud ja vahed nende vahel väikesed, näit. lhk. 11., 12., 16. j. t.

Pildid jätavad kaunis palju soovida. Nad sagedasti ei kujuta küllalt ilmeliselt vastavaid hingeliigutusi ja sellepärast ei kutsu ellu lapses sügavaid elamusi. Kujud on sagedasti liiga nukutaolised, neis on vähe elavust, liikumist.

„Aabitsas“ on püütud läbi viia mõnesuguseid uuendusi, võrreldes endiste aabitsatega, eriti tähekujude kergema omandamise otstarbel, kuid temas on ka suuri puudusi ja need on raskesti kõrvaldatavad: tuleks luua uus huvitavam tekst, paremad pildid, parem kiri ja tuleks ka „Aabits“ varustada tarvilikkude meetodiliste näpunäidetega, kus oleks märgitud kõik materjal, mis vajalik läbi võtta aabitsa kõrval (erisaatekirjas).

Aabitsa osale on juurde lisatud 9 väikest lugemispala seotud ja sidumata kõnes. Seda materjali on muidugi vähe, mispärast aasta hiljem ilmunud sama autorite „Aabitsas ja esimese aasta lugemikus“ viimane osa on paisunud mitu korda suuremaks. Esimene osa on jäänud muutmata.

Vold. Tamman: Huvitaja I jagu.

Aabits ja alglugemik I õppeaasta jaoks. Tartus, 1926. V. Tammani kirjastus.

E. Martinson.

Raamatut pealiskaudselt lehitsedes saad mulje, et meie koolikirjandus on rikastunud võrdlemisi korraliku tööga: selge, kergesti loetav kiri, palju

illustratsioonid, neist hulk värvilisi, võrdlemisi hea paber, lugemispalad suuremalt jaolt jutustavad laadi, mitmed lood võetud laste elust.

Süveneval vaatlemisel leiad aga raamatul olevat nii mõnedki puudused.

Lastekirjanduselt nõuame kõige pealt, et ta sisu olgu lastele huvitav ja vorm lapsepärase. Neid nõudeid ei vasta küllaldaselt määral eriti aabitsa osa.

Näiteid:

„Enne õis siis õun

kui ei ole õisi

ei siis saa ka õunu“ (lhk. 23.).

„Oi rõõmu oi rõõmu

Meil õues armas õiekuu

Ka lõõrimas meil lõo suu

Oi la li lu oi la li lu“ (lhk. 22.).

„Vares vaakus vaenu keeli

kraakus kraavil mure meeli

vaak vaak kraak kraak“ (lhk. 24.).

Umbes sarnases stiilis on suur osa aabitsa osa palasid. Mitte ainult riimkõnes ei leia me lapsevõõrast väljendust. Ka lihtsad jutustused ei ole antud lapsepäraselt.

Näiteid:

„Rott astus Antsule kartmata vastu. Tuli verine võitlus. Varssi oli otssas roti ramm. Antsul võit, rotil viimne sõit“ (lhk. 28.).

„Kalake elas laine all

Laine laksus laine liikus

laines kalakene kiikus.

Merel oli maru

Laine liikus rannale

Kalake kukkus murule

Leo kinkis kalale elu“ (lhk. 21.).

Aabitsa osas ei ole vastuvõetavad laulud, „Õues tähtis taevatelk“ (lhk. 38.) ja „Õo nüüd jõuab meile“ (lhk. 41.). Nad on rasked väikestele lastele. Ei ole kohane ka vemmälvärss „Singel vingel, ninaprill“ (lhk. 40.).

Aabitsa osa lugemispaladest parimaks pean 42. leheküljel leiduva lookese sellest, kuidas lapsed jooksevad tänavale vahtima möödamarssivat kroonu-muusikakoori. Küsitav on vaid, kas maalapsele on tuttav see aine. Teised lugemispalad on peaaegu kõik enam-vähem nõrgavõitu, kuna nad ei vasta lapsepärasuse nõuet ei sisult ega ka vormilt.

Seda nõuet vastavad paremini alglugemiku osas leiduvad lugemispalad. Kuid ka siin ei saa kõigegea täiesti rahul olla. Suurem osa luuletustest ei paku suurt huvi väikestele lastele, eriti järgmised:

Hommikulaul (lhk. 156.),
 Jõulu-laul (lhk. 146.),
 Ketramas (lhk. 128.),
 Öhtu-palve (lhk. 83),
 Minu vanaema (lhk. 125.),
 Ratas tahab rautada (lhk. 87.).

Lugemispaladest paremaiks arvan: Topeliuse lood Jukust (lhk. 46.—58.), A. Svani „Ats ja aabits“ (lhk. 60.—67.), A. Kitzbergi „Pannkook“ (lhk. 69.—74.), E. Petersoni „Pisike Pilleke“ (lhk. 77.—82.), A. Svani „Kiisu ja Miisu...“ (lhk. 87.—91.), E. Enno „Mis Tiisu tegi“ (lhk. 92—94.), Grimmi „Seitse kitsetalle“ (lhk. 107.), „Kukk, kass, koer ja oinas“ (lhk. 113.), G. Caspari „Ats metsas“ (lhk. 116.).

Ka teised lugemispalad ei ole just halvad. Suurema osa lugemispalade keel ei ole küllaldaselt lapsepärane.

Pealiskaudsel lehitsemisel saad mulje, et illustratsioonidega võib enam-vähem leppida: võrdlemisi elavad värvid, kujudele on antud vastav poos ja ilme. Kuid ometi jätavad ka illustratsioonid nii mõndagi soovida. Inimeste, eriti laste näod on liiga nukutaolised, magusad, labased, väheütleva ilmega. Värviliste piltide äärjooned segased, kahekordsed (v. näit., koera pilti 2. leheküljel või „tikumeest“ 3. leheküljel!). Illustratsioonid alglugemiku osas on mitmelt poolt kokku korjatud, millest tingitud nende ebaühtlus. Suur osa sellest kirjust kogust pole psühholoogilises ühenduses vastavate lugemispaladega.

Tähtede õppimise järjekorraga aabitsas võiks leppida. Raskesti hääldatavad tähed j, d, b, g on paigutatud tahapoole. Aabitsa alul täishäälikute fonomiimiline käsitlus, mida võib pooldada.

Kas ei oleks õigem tarvitada mõnd kirjavahemärki, näit., komat juba va-

remalt, kui aabitsa osas tarvitatud? 28. leheküljel ei tarvitata veel komat sõna „et“ ees lause keskel.

Arvustatav aabits ei vasta kõiki heale aabitsale esitatavaid nõudeid, kuid et teisedki meie aabitsad ei ole vabad eespool tähendatud puudustest ja on suuremal osal neist mitmed teised veel suuremad puudused, siis võiks temaga leppida — parema puudumisel.

M. Kampmann: Eesti lugemik I.

G. Pihlaka kirjastus Tallinnas, 1924.

E. Martinson.

Raamat sisaldab 170 tööd: 64 seotud ja 106 sidumata kõnes.

Seotud kõnes

kirjutatud töist rahvaluulet on 10, kunstluulet 54 numbrit.

Suurem osa lauludest on lüürilised. Väikesi lapsi köidab aga rohkem lugu, mispärasest nende lauludes tuleks tugevasti rõhutada eepilist elementi. Kuna meil kahjuks on väga vähe häid lastelaule, siis teeb nende leidmine lugemiku kokkuseadjale muidugi suuri raskusi, kuid parem siis juba vähe, aga häid. Kahjuks ei ole lugemiku kokkuseadmisel kinni peetud sellest nõudest.

Kuna ei ole kerge lapse hinge kõita lüürikaga, siis peaks lüüriliste laulude käsitlemisel kasutama võimalikult kõik abinõud, mis aitaksid lapsele oma-seks teha laulus väljendatud tundeid. Üks abinõudest oleks laulude laulmine. Muusika süvendab tundeid, tiivustab hinge. Sellepärast oleks eriti algastmel väga tähtis käsitella eeskätt neid laule, mida võiks ka laulda. Ka mängulaulud oleksid soovitatavad, eriti esimesel õppeaastal.*) Siiš oleks võimalik siduda emakeelt, laulmist, võimlemist (mängimist). Kuid lugemikus leiduvast 64-st laulust võib laulda ainult kümnekond laulu ja neistki on mitmed

*) Saatesõnas tähendab autor, et lugemik on määratud II õppeaasta lastele, kuid et suur osa lapsi kooli astudes juba oskavad pisut lugeda, siis tarvitatakse I lugemikku ka juba I klassis.

niisugused, mille laulmine ei ole jõukohane väikestele lastele. Mängulaulud puuduvad täiesti. Autor nõuab lugemiku saatesõnas koondusidee läbiviimist, kuid tegelikult ei ole ta seda teostanud laulude valimisel.

Rahvalaulude

keelevormid erinevad harilikkudest keelevormidest, mispärast väga küsitav on vähemalt säärase rahvalaulude paigutamine I—II klassi lugemikku, milles sagedasti esinevad praegusest kõnekeelest tunduvalt erinevad keelevormid. Kooli astumisega algab õpilases kirjakeele vormide kujundamine. Kui lastele pakutavas õppematerjalis keelevormid teravalt erinevad õpitavaist kirjakeele vormidest, siis sünnitab see dualism lastele tunduvalt raskusi. Tõsi küll, ka teiste rahvaste — näiteks Austria — algkooli alamate klasside emakeele õppekavadesse on paigutatud rahvalaulud, kuid nende lugemikkudes leiduvate rahvalaulude keel on enam-vähem sarnane keelega, mida kõneleb rahvas kodus ja mis väga suurel määral erineb kirjakeelest. Meie rahvalaulude keelevormid on aga kaunis arhailised, võrreldes rahva praeguse koduse keelega. Teame ju küll, et endistes vene lugemikkudes kaunis suurel määral esines kirikuslaavikeelseid lugemisvalu, milline keel vene rahva kodukeelest erineb veel suuremal määral, kui meie rahvalaulude keel rahva kodukeelest, kuid säärast lugemisvalade paigutamist rahvakooli lugemikkudesse on ju hurjutanud paremad vene koolimehed.

Lugemikus esinevad rahvalaulud ei ole ka sisult lastekohased. Nende aine ei huvita last. Võtame näiteks laulu „Mitu halba ilma peal?“ (nr. 13.). Ei ole väikese lapse hingele lähedased laulus esinevad „ilmahädad“: lesenaise raske elu, orja ohked. Peale selle on laul ainult kondikava, millel puudub liha ja veri, puudub plastilikkus, piltlikkus, mis on tähtsamaid nõudeid lastekirjanduses. Mis on siis laulu sisu? Küsitakse, mitu halba on ilma peal, vastatakse, et viis, ja öeldakse, kes need on ja mis tekib nende kellegi nutust. Ja see on kõik. Arusaadav, et

säärane luukere ei suuda äratada lapses sügavaid elamusi.

Samasuguse verevaesuse all kannatavad ka teised lugemikus leiduvad rahvalaulud.

Laul „Hunt ja kits“ ei ole vastuvõetav ka esteetilisest küljest: ei ole soovitatav laste silmade ette manada toorest pilti kitse soolte sidumisest tema enda kingapaeltteks.

Uuema aja rahvalaulus „Külvaja laul“ (nr. 107.) mõjub segavalt laste keeletunde kujunemisele vale keelevorm „saad sa kaetud mullaga“ (pro „kaetakse sind mullaga“). Ajalooliselt oleks see vorm õgustatud, sest selle laulu loomise ajal tarvitati sääraseid germanisme, kuid algkoolis ei ole ju tegemist ajalooliste keelevormide selgitamisega.

M. Kampmann ütleb lugemiku saatesõnas, et „on emakeele lugemikus vaja juba algusest peale tulevasele kirjandusõpetusele alust panna“. Nähtavasti sellepärast ongi need rahvalaulud võetud esimesse lugemikku, et neid vaja läheb tulevasele kirjandusõpetusele. Meie ei tohi aga algkoolis tõsta kirjandusõpetust mingisuguseks eba-jumalaks, kellele tuuakse ohvriks laste lugemisvara huvitav sisu. Ka käsitelakse kirjandusõpetust algkooli vanemais klassides, milleni ei jõuagi suur osa algkooli nooremate klasside õpilasi, kelle huvid siin tuuakse ohvriks. Ja kas on see nii väga tähtis, et laps tunneks võimalikult palju kirjanduse liike, nii et vaja oleks nendega tutvumist alata juba I—II klassis? Harilikult ju arvatakse küll, et kirjandusõpetus aitab selleks kaasa, et laps pärastises elus oskaks orienteeruda kirjanduses ja sealt endale valida väärtuslikumat. Kuid ometigi on see palju tähtsam, kui õpilases suudetakse arendada kunstimaitset, mida aga ei saavutata eeskätt kirjanduse liikide tundmaõppimisega, vaid ilusate, huvitavate, kunstipäraste ja lastekohaste teoste lugemisega, nende õigel viisil käsitlemisega emakeele tundidel. Kirjandusliku maitse arendamine, kui tähtis osa esteetilisest kasvatuses, esineb ühtlasi tähtsa tegurina eetilises kasvatuses, kuna esteetilised ja eetilised tunded on tihedalt teineteisega seotud.

Kunstluule

on lugemikus esitatud kvantitatiivselt väga tusedalt, kvalitatiivselt aga kaunis nõrgalt.

Esikohal seisab *Ernst Enno* 8 lauluga. Tema laulud on võrdlemisi rahuldavad. Nad on kaunis lastekohased sisult kui ka vormilt. Parimaiks pean „Juss oli väike peremees“ (nr. 23.) ja „Tibukese unenägu“ (nr. 54.). Esimene tabab huvitavat momenti lapses — huvi mängida ja selles olla vanemate inimeste sarnane, eriti selle sarnane, kellest rohkem lugu peetakse, kes esineb lapse silmis kangelasena, kelleks kord tahetakse saada. Teises laulus on tugev eepiline element, on palju fantaasiat, kujutus on plastilik, pildirikas.

Mõni *Enno* laul ei ole siiski enam kohane kooliealistele lastele, näiteks laul „Meie läeme marjule“ (nr. 7.). Eriti poisid ei tunne suurt huvi selle „tipa-tapatamise“ vastu. Et isegi I klassi õpilased võivad nautida sügavat huulet, selles veendusin katse põhjal, mille korraldasin kolme aasta eest oma I klassis (poiste klassis). Lugesin neile katseks ette Goethe „Metshaldja“ (Anna Haava tõlkes), Pushkini „Upunud mehe“ (Meyeri tõlkes) ja mõned kerged *Ernst Enno* laulud. Ei ole ju Goethe ja Pushkin sugugi kohased I klassi lastele. Aga tagajärjed olid üllatavad: neid kuulati hinge kinni pidades ja tunnustati väga meeldivaiks, kuna *Enno* laulud ei pakkunud lastele kuigi suurt huvi. Sellest tahaksin järeldada, et tõsine luule võib läbi lüüa isegi alamate klasside õpilaste juures ja et püüdes lapsepärasuse poole luules, ei tohi ühtlasi teda vesistada.

Fr. Kuhlbarssi on peetud meie paremaks lastelaulikuks. Keskkooli astumisel nõutakse mõne eksamineerija poolt kirglikult *Kuhlbarssi* laulude pealkirjade loetelu. Lugemikus leiduvad 6 laulu ei õigusta seda. Võtame näiteks laulu „Külalised aias“ (nr. 29.). Kas ei tundu vemmälvärssidena järgmised read:

„Külamees on väga lahe,
jutt tal õige magus-tahe,
annab süüa meile mett,
saame maitsta õie vett.
Teises pöösas seisab naine,

See on üsna karske ja kaine:

„Siin on“, ütleb tema suu,
punapõsk ja õunapuul.““

Võrdlused on otsitud, keel väga labane, lapsed ei saa laulust selget pilti.

Umbes sarnane stiil leidub ka teistes tema lauludes, näiteks laulus „Suve rõõm“ (nr. 135.) ja „Õovaht“ (nr. 168.). Laul „Vanemate sõna“ (nr. 51.) on paljasõnaline manitsus, mis midagi ei ütle lapse hingele, vaid läheb ühest kõrvast sisse, teisest välja.

Laulus „Õovaht“ tundub ülespuhutatud paatosena, et õovaht, kes oma tututuga öösel kihutab kurjust minema — sellega mõnusat öörahu muretsedes ausaile inimesile, kelle unenägudessegi põimub tutututuke —, et sama mees hommikul puhub ärkama terve isamaa. Kui aga tahetakse võtta õovahti sümbolseks, kui valvurit vaimlisel alal, siis oleks selle mõtte selgitamine raske I—II klassi lastele. Neile määratud luuletöö peaks mõjuma otsekohe vahetult oma konkreetsete kujudega (mitte sümbolsete piltidega), ja, teiseks, ei oleks siis õige, et see vaimline valvur suigutab unne harilikud kodanikud: „Mina valvan, hinga sa!“ Valvur vaimlisel alal peaks just teisi üles kutsuma võitlusse kõige paha vastu. Otsitud riim tundub ka selles laulus, näiteks:

„Seal, kus kõlab sarvelutt,
soiku jäävad naer ja nutt.“

„Jõululaulus“ (nr. 44.) väljenduvad jõulutunded pealiskaudselt, palju pealiskaudsemalt kui näiteks jõuluevangeeliumis, nii et selle laulu paigutamine lugemikku on tarbetu, rääkimata muudest asjaoludest, mis ei õigusta selle töö kasutamist lugemikus.

Laul „Teele, teele, kurekesed“ (nr. 69.) on saanud küll õige populaarseks, kuid vist küll peajasalikult oma tänuväärse aine tõttu: kurgede lahkumine sügisel jätab hinge sügava jälje ja selle meeldetuletamine lauluga kutsub esile sügava hingeliigutuse. Pole meil ka paremaid laule, mis käsitleksid sama ainet. Laul ise oma sõnastuselt ja kokkuseadelt ei ole aga kuigi eeskujulik. Labane on näiteks järgmine koht:

„Kui siis jälle meie rajad
kuulvad teie häält,
siis on paksud lumemäed
lõpnud siit ja sealt.“

Sõnad „siit ja sealt“ ei anna meile ju mingit konkreetset kujutlust, nad on liiga abstraktsed, üldistavad, mitte-midagi-ütlevad.

M. Körber esineb 4 lauluga. Tema laulud on lihtsad, kuid nad ei ole vähemalt maotud. Laul „Kadak“ (nr. 110.) võib pakkuda lastele teatavat huvi: prevaleeriv eepiline element, pildirikus, lihtne ja kaunis elav sõnastus. Laul „Minu isamajakene“ (nr. 24.) kutsub esile sügavaid tundeid küll kõige pealt selles, kes on juba lähkunud kodukohast, kes kannab kodukohta mälestusis, s. o. täiskasvanud inimeses. Lastele ütleb see laul vähem, eriti väikestele lastele. Kuid et see laul oma sisult ei tekita suuri raskusi ka väiksemaile lastele, et tal on ilus viis, nii et lapsed teda ka laulda võivad, siis võiks ehk ka leppida tema lugemikku paigutamiseks. Umbes sama võiks öelda ka laulu kohta „Mu isamaa armas“ (nr. 156.): kuigi ta ei ole just laste laul, võiks ta ehk siiski aset leida lugemikus oma populaarsuse ja kerge viisi tõttu, mida võib laulda ka juba I—II klassis. Laul „Merel“ on vähem vastuvõetav lastele.

L. Koidulalt on 3 laulu. „Meil aiaäärne tänavas“ (nr. 26.) on üldise poolehoidu võitnud. Temagi ütleb rohkem vanemale inimesele, kes vaatab tagasi lapsepõlve aegadesse läbi mälestusloori, kui lapsele endale. „Laps, oota“, kostis ta, „see aeg on kiir küll tulema!“ — on lapse hingele raskesti vastuvõetav, kuid ka seegi laul võiks ehk aset leida lugemikus, kuna ta on saanud populaarseks, kuna teda võib ka laulda ja kuna meil on ilusaid lastelaule nii vähe. „Mis kutsik puutub hanesse!“ (nr. 131.) on jutustav luule, peaks sellepärast olema vastuvõetav lastele, kuid temas on vähe sündmustikku, pearõhk on pandud arutustele ja seletustele, mispärast ta ei sobi I—II klassi lastele. „Õhtu rahu“ (nr. 148.) on raskevõitu I—II klassi lastele.

A. Pääriviki laule on lugemikus 3, kui arvata lauluks ka kuuerealist seotud kõnes „Mõistatust“ (nr. 38.), mille riimid tunduvad pisut otsituina, nagu ka laulus „Kevadel metsas“ (nr. 93), mis ka oma sisult suurt ei ütle väikestele lastele. „Õöpik“ (nr. 113) on vor-

milt parem, kuid sisu ei ole lastekohane (mõtlen siin ja mujal sõna „lastekohane“ tarvitades neid lapsi, kellele lugemik määratud).

J. V. Jannsenilt on 2 laulu. „Isamajas“ (nr. 154.) kujutab inimese tundeid, kes kaugel kodust, ei ole sellepärast kirjutatud väikestele lastele. „Joosepi laul“ (nr. 164.) ei ütle midagi rohkem kui Joosepi lood piiblitlugudes. Vormilt ei ole Jannseni laulud puudusteta.

J. Bergmannilt on 2 laulu. Kaunis ilus on „Laululinnud“ (nr. 100.): eepiline element ühes sügava tundeiga. Segavalt mõjuvad teise salmi kaks esimest rida.

„Ja teised linnud laulsid nii rõõmsalt Loojale.

et kuulja süda hüppas, suu laulis lahkesti.“

Mistarvis neid teisi linde ja kuuljaid loo sündmustikku vahele kiiluda, kui ometi laps tahaks põnevusega teada, mis sündis nende kahe linnuga, kellest laulus eespool on räägitud? Kui veel ehk on õigustatud teiste lindude laulmine Loojale, kuna teda ehk kuidagi võiks siduda sündmustiku mõttega, siis on ikkagi täiesti tarbetu niivõrra sündmustikust kõrvalekaldumine, et veel tuuakse tegevusse kuulja, kelle süda pannakse hüppama ja suu lahkesti laulma sellepärast, et teised linnud nii rõõmsalt Loojale laulsid. „Rebane ja kurg“ (nr. 73.) on nõrgavõitu töö. Jutustus on tükati protokoliline, kuiv. Näiteid:

„Kurg ei saanud saia kätte,
nökk ei võinud rooga võtta.“

Ei teki meie silma ette selget pilti, kuidas kurg seal oma pika nokaga tongib. Pole isegi öeldud, missugune see toit oli, mille tõttu pilt on ebaselge.

„Kurg pani koogid kruusidesse,
toidud pika (?) pudelisse:

Rebane vahits ja vilistas,

Kurg aga kiitis ja rõõmustas.“

Sama verevaesus. pildikehvus nagu eelmiseski näites. Kõige maotum on aga viimane salm. Kirjanik poeb rebase nahasse ja loeb moraali:

„Rebane õhkas (!) ja astus ja ütles:
„Mis sa teistelt saada nõuad,
tee, et ise täita jõuad —
siis sa ilmast läbi saad.““

Laulu sõnastus on ka abitu. M. Kampmann ütleb lugemiku saatesõnas, et ta on välja jätnud need tööd, mille moraal on liiga pealetükkiv. Selle ja paljude teiste tööde järgi otsustades, millest jutt allpool, ei näi see nii olevat.

Jakob Tamme lauludest on võetud 2 laulu: „Tööle“ (nr. 49.) ja „Vihmane öö“ (nr. 139.). Kumbki neist ei ole lastekohane.

Nimeta autoritelt on 6 laulu. Neist oleksid ehk vastuvõetavad „Oma Juku“ (nr. 82.) ja „Päike ja kuu“ (nr. 143.). „Vaene mees“ (nr. 77.) ja „Kabel“ (nr. 170.) ei ole halvad, kuid nad on raskevõitu II klassile.

R. Kamsenilt on 2 laulu. „Talvel“ (nr. 80.) aine — kelgusõit — peaks olema huvitav lastele. Kahjuks ei ole ta kirjeldatud just lastekohaselt. Et aga seda laulu ka laulda võiks, siis võiks ehk temaga leppida. „Põllul“ (nr. 124.) ei ole lastelaul: kaks esimest salmi on kuiv kirjeldus, kaks viimast — kuiv õpetus.

Kõigilt teistelt luuletajailt on lugemikus igaiühelt üks laul. Nende hulgas on ilusam Juhan Liiva „Rukkivihud rehe all“ (nr. 126.), kuid ta ei ole väikeste laste laul. Sama võib öelda ka teiste laulude kohta ainult selle vahel, et neil mitmel on veel muud suured puudused sisult kui vormilt, mida üksikult raske loetella.

Kokku võttes peab tähendama, et lugemiku luulepalade valik ei ole jüst õnnestunud.

Proosast

on rahvavaimuvara 12 numbrit, neist eesti rahvavaimuvara — peaaegselt muinasjutte — 10 numbrit, teiste rahvaste omi 2 numbrit. Arvan viimaste hulka ka vene muinasjutu „Kaks külma“ (nr. 84.), mille autor ei ole mitte E. Peterson, nagu see on eksikombel tähendatud lugemikus.

Kunstproosast on eesti kirjanikkudelt 25 numbrit, teiste rahvaste kirjanikkudelt 9 numbrit, nimeta autoritelt 60 numbrit.

Rahvaproosa.

Mõlemad võõraste rahvaste muinasjutud — säksa mj. „Hunt ja seitse

kitsetalle“ (nr. 64.) ja vene mj. „Kaks külma“ (nr. 84.) — on ilusad ja lastepärased jutud: huvitav aine, põnev jutukäik, elav ja pildirikas kujutus, lihtne ja tabav sõnastus, puudub pealetükkiv moraal, kuid siiski mõjub nende tööde lugemine hinge ülendavalt.

Kõik see puudub teatud määrani — ühel rohkem, teisel vähem — meie muinasjuttudel, peaaegu kõigil neil, mis esitatud lugemikus. Meie muinasjutud — ja ka mitte ainult selles lugemikus — on suuremalt jaolt kuivad, kondikavalised, abstraktsed, neil puudub liha ja veri, nad ootavad veel oma Grimmi, kes neile puhuks ninna elavat õhku.

Võtame näiteks muinasjutu „Sõnajala õis“ (nr. 95.). Aine peaks endast olema huvitav: temas peaks oletama palju luulet, salapärasust, õudust, põnevust. Kuid käsitletud on ta liigagi protokolliliselt:

„Kord kuulnud keegi noormees, et jaaniööll sõnajalad õitsevad.“

Kõige pealt ei ole vastuvõetavad lastele säärased keelevormid nagu „kuulnud“, „teinud“, „otsinud“ jne., mille juures kõneleja isik nagu jääb kõrvale, ei kannu nagu vastutust selle tõelisuse eest, millest kõneldakse. Säärane selgusetus ei meeldi lastele. Kui öeldakse „kord kuulnud keegi“, siis ei teki meie silmade ette mingisugust selget pilti sellest isikust, kes oli midagi kuulnud. Sõna „keegi“ on liiga abstraktne, udune. Tema all ei mõista me mingisugust kindlakujulist isikut. Konkreetsus on aga tähtsamaid nõudeid lastekirjanduses ja ka kunstis üldse, sest konkreetsus tingib plastilikkuse, pildirikkuse.

„Ta kuulnud ka, et kes sõnajala õie kätte saab, see enesele kõik võib saada, mis aga iganes soovib.“

Väga seletamise stiil! „...see enesele kõik võib saada, mis aga iganes soovib“ — on jällegi liiga abstraktne väljendus: ei ole nimetatud ühtegi asja, mida võiks saada, kuna sõna „kõik“ all võib mõista abstraktselt lugemata palju, konkreetselt aga midagi.

„Noormehel kohe kange himu sõnajala õit saada. Läänud aegsasti metsa, otsinud sõnajalarikka koha üles.“

Sõna „aegsasti“ on jällegi liiga abstraktne. Ei astu meie silmade ette

mingisugust pilti ajast, millal mindi sõnajala õit otsima. Samuti pildikehv ja kuiv on väljendus „otsinud sõnajalarikka koha üles.“ Ei astu meie silmade ette mingisugust pilti sellest salapärasest kohast, kus sünnib suur ime. Väga protokollilises stiilis on öeldud ainult, et see koht on sõnajalarikas.

„Sinna läinud ta jaaniõhtul ja oodanud seal sõnajala õitsemist.“

Jälle väga seletuse stiilis, rahulikult ja kuivalt nagu protokollis.

„Oodanud tüki aega — ei midagi. Viimaks kella kaheteistkümne ajal paistnud nagu tulesädemed mehe ees lehtedes. Noormees vaadanud tüki aega seda lugu pealt.“

Väljendus „paistnud nagu tulesädemed“ on liiga kahvatu, ei anna selget pilti imenähtusest. Kirjeldus selles osas jällegi liiga kuiv ja seletuse stiilis. Vähe küll oli seda „lugu,“ mida noormees seal tüki aega vaadanud!

„Korruga paistnud teisest kohast samasugune tuli silma.“

Jällegi seletus: „samasugune tuli.“ Aga nüüd arvate küll, et ometi asi läheb põnevamaks. Mitte sugugi. Ikka väga rahulikult ja lihtsalt:

„Nüüd ei enam muud („muud“ — kujutu olevus!), kui astu ligemale ja napsa õis ära. Niipea kui mees käe õie järele sirutanud, kuulnud ta mitmesuguseid hääli. Mees tõmmanud õie pihku ja lipsanud kodu poole.“

Väljendusega „mitmesuguseid hääli“ ei manata esile mingisuguseid kujutelmi, sest „mitmesuguste“ all võib arvata väga palju ja konkreetset õieti mitte midagi. Nii siis mitte midagi ütlev atribuut. Et autor saaks rütmalt oma seletuses edasi minna. Just kui oleks tal mingisugune laiskus jutustada piltlikult.

„Saanud mees metsast välja, siis alles hakatud temaga tükka tegema.“

Siiamaani kõik väga rahulik, tundelege, pildikehv seletus, aga küllap nüüd vist tulevad need põnevad tükid. Jällegi eksitus:

„Kord olnud suur jõgi ees, kord suur müür, kord see, kord teine takistus.“

Viimased sõnad „kord see, kord teine takistus“ panevad juba krooni pähe sellele kuivale, verevaesele kirjeldusele.

Missuguse pildi saame neist sõnadest? Samas stiilis läheb lugu edasi kuni lõpuni. Ja sarnases stiilis on kirjutatud suurem osa meie muinasjutte.

„Hunt härja kõrval“ (nr. 147.) on enam kuiv seletus kui lugu. Muinasjutus „Koer käib kohut“ (nr. 57.) on samuti vähe sündmust. Ta on peaaegu ainult kohtuniku ja rebase seletus koera õigustest ja kohustest. Elavam on „Jännes ja lambad“ (nr. 66.), kuigi ta stiil jätab palju soovida. Arusaamatuks jääb, miks pildil, mis jutule juurde lisatud, konnakari nii vahvasti jäneste eest pageb, kuna jutu järgi lambad need arad loomad olid, kes jäneste eest „tuhatnelja putkama pannud.“

Muinasjutus „Miks Tallinn ialgi ei tohi valmis saada“ (nr. 50.) võtavad ka seletused suurema osa ruumi endile. Sündmust on väga vähe. Muinasjutt „Hunt hobuse sabas“ (nr. 77.) ei sünni väikeste laste lugemikku oma toorevõitu nalja pärast. Samal põhjusel ei maksaks väikestel lastel lugeda ka muinasjuttu „Hunt ja rebane pulmas“ (nr. 83.). Muinasjutus „Näkk“ (nr. 141.) pole lugu, mis last huvitaks.

Ülemais klassides läbivõetava kirjandusõpetuse pärast on juba I lugemikku paigutatud meie rahva muinasjutud, mis oma kokkuseadelt ei vasta väikeste laste lugemisvarale esitata- vaid nõudeid ja on sellega ohvriks toodud laste esteetilise ja eetilise arenemise huvid. Muinasjuttude koht on ju küll alamais klassides, kuid seal käsiteldavad muinasjutud tuleks enne põhjalikult ümber töötada.

Kunstproosa

parema ja sisukama osa moodustavad võõraste rahvaste kirjanikkude tööd. Kahjuks ei ole neid rohkem kui 9. Need on peaaegu kõik üsna kenad tööd, nagu:

Scharrelmanni „Vaateauk aknaruudus“ (nr. 86.),

Scharrelmanni „Võilille elulugu“ (nr. 109.),

Trojani „Seene varjus“ (nr. 111.),

Anderseni „Ingel“ (nr. 169.),

Vagneri „Mis lumehelbed jutustavad“ (nr. 87.),

Vagneri „Miks seebimullid üles tõusevad“ (nr. 137.),

Nissineni „Soojas toas kõige parem“
(nr. 22.),

Stormi „Väike Ilmar“ (nr. 144.).

Ainult Krummacheri „Leevikene“
(nr. 78.) on vähem huvitav. Ta on
igavam, moraliseeriva lõpposaga.

Meie oma kirjanikkude töist loen
paremaiks:

Juhan Liiva „Linnupesa“ (nr. 112.).

Tammsaare „Ööbik ja lilled“ (nr. 114.).

O. Lutsu „Vanaema jutuke“ (nr. 8.).

O. Lutsu „Sead kesal“ (nr. 97.).

O. Lutsu „Kuusk“ (nr. 79.).

Rahuldavaiks võiks pidada ka veel
järgmisi töid:

Mait Metsanurk „Meie mängud“ (nr.
27.),

J. Tõnisson „Kuidas meile jõulud tu-
lid“ (nr. 43.),

J. V. Jannseni „Varblane“ (nr. 81.).

A. Põllusaar „Haige Leeni külaline“
(nr. 58.),

L. Gross „Ebasõbrad“ (nr. 140.).

Kuigi viimased tööd ei ole just las-
tepärased, mõned neist (näit. „Eba-
sõbrad“) pisut raskevõitu väikestele
lastele, kuid paremate lastekohaste jut-
tude puudumisel võiks nendega leppida.

Tervelt 7-me tööga esineb *Redik
Soar*. Kuigi tema tööd on kaunis pildi-
rikkad, ained on ka võetud enamalt
jaolt laste elust, kuid siiski ei ole nad
head lastejutud. Toon mõned kohad
tema tööst „Hanesid hoidmas“ (nr.
130.), mis minu väidet kinnitavad:

„Ja saad mõnele vitsaga ümber
koodi äiata (minu kursiiv siin ja all-
pool. E. M.), siis on kisa ja kaaguta-
mist kõrvad täis. Hell on hani vitsa all
nagu imeja põrsas, kellel tagumised
jalad kohe lohinal järel, kui peenikese
vitsaga tagant ümber niuete vead, ehk
nagu talikas, kes koera kombel istuma
ja uhuma jääb, kui kiviga kõrvakuul-
messe saab. See pole siiski veel õnne-
tus: las istub tüki aega ja ulub; tõu-
seb üles, kui valu mööda, ja läheb jälle.
Aga juhtud hanele vitsaga või kiviga
kuklasse toksama, siis on hani ülekaela
maas, siputab korra jalaga ja — val-
mis! Pane talle siis veel hing sisse!

Seda parem oli mul siis kiviga tüva alla
sihtida. Kops ja vääks, kops ja vääks.
kääsid kivid hanele mööda külge. Veel
vääks! ja üks oli siruli. See oli kiviga
kopsu kuklasse saanud.“

Teised tema tööd ei ole stiililt nii
„mahlakad“, aga ka nemad ei ole väi-
kestele lastele sündsad.

Meie teiste kirjanikkude tööd on
kas liiga „tehtud“ jutukesed pealetük-
kiva moraaliga (nr. nr. 37, 28, 5, 119,
105 ja osalt ka 123) või igavavõitu
kirjeldused (nr. 165.).

Kõige rohkem proosatöid on nimeta
autoritelt, tervelt 60 numbrit. Nende
hulgas on hulk töid, mis traditsioonili-
selt endistes lugemikkudes, nagu: „Va-
naisa ja pojapoege“ (nr. 48.), „Jakob
ja Anna“ (nr. 50.), „Kaks sikk“ (nr.
62.), „Ihuliikmed“ (nr. 163.), „Vastu-
kaja“ (nr. 116.), „Jänes ja rohusirts“
(nr. 67.) j. m. Need tööd on võõraste
rahvaste omad. Nimeta autorite tööde
hulgas on nähtavasti hulk töid meie
oma meeste sulesünnitused.

Hulk töid on õpetliku sisuga, on
jutud selleks, et anda mingisugust ke-
hastust moraaliõpetuse nõuetele. Sää-
raseid „tehtud“ jutukesi on üle 30-ne.
Suurem osa neist piitsutab ehavoorusi:
hooletust, sõnakuulmatust ettevaatama-
tust, laiskust, mustust, korratust ine.
Nad kujutavad seega elu negatiivset
külge. Kasvatusteaduses maksab aga
nõue, et lastele tuleb pakkuda rohkem
positiivset. Kirjanduses esinevad no-
sitiivsed kujud tõstavad last moraali-
selt rohkem kui tema vigade piitsuta-
mine moraliseerivate jutukestega. Koo-
lielu ise annab küllalt juhust lapse
vigu parandada konkreetseil juhtumi-
sil. Kõik ülalnimetatud ehavoorused
esinevad ju küll õpilaste hulgas, kuid
nende inetus, kõlbmatuus saab lastele
aegamööda selgeks koolielus endas ette-
tulevate väärnähtuste pedagoogilise kä-
sitamise teel ja nad kaovad laste hing-
gest sel määral, millisel oleme suutnud
sinna paista lasta heledaid näikese-
kiiri, mis sealt hävitavad nende ine-
tuste batsillused, ja millisel lapsed ise
neist aegamööda vabanevad, võttes
kaasa koolist ja ümbrusest paremad
harjumused.

Nimeta autorite õpetlikud jutuke-
kesed on: „Äpardus“ (nr. 3.), „Helde
süda“ (nr. 4.), „Tuletikud“ (nr. 6.),
„Kes kuulis paremini sõna“ (nr. 11.),
„Vanem vend“ (nr. 14.), „Poiss ja lib-
lis“ (nr. 25.), „Hooletus“ (nr. 30.),
„Andu ja Sulli“ (nr. 31.), „Kuidas

Madis puhtust õppis“ (nr. 39.), „Kaks kõnelust“ (nr. 40.), „On veel aega“ (nr. 41.), „Miks korrapidamist vaja läheb“ (nr. 42.), „Vanaisa ja pojapoeg“ (nr. 48.), „Jakob ja Anna“ (nr. 50.), „Lehmakarjus“ (nr. 61.), „Hooletu tüdruk“ (nr. 63.) ja mitmed teised.

Kui siia juurde arvata veel nende kirjanikkude õpetlikud jutud, laulud ja manitsused, kelle nimed on nimetatud lugemikus, ja neid töid on paarikümne ümber, siis tõuseb õpetusi ja manitsusi jagavate tööde hulk üle viiekümne. Suurem osa neist on madala kunstiväärtusega. Jutukäik neis töödes on ebaloomulik, seega moraal karvupidi kiskudes esile toodud. Lood ise on kokku seatud enamasti väga kondikavaliselt, abstraktselt, kuivalt. Säärased tööd ei ärata lastes esteetilisi ega ka eetilisi tundeid.

Nimeta autorite töödest on üle kahekümne koduloolise sisuga. Need oleksid:

„Kuidas pääsukesed poegi lendama õpetavad“ (nr. 94.),
 „Kuldnook“ (nr. 99.),
 „Ämblik“ (nr. 106.),
 „Leida nisutera“ (nr. 108.),
 „Imelik majake“ (nr. 117.),
 „Kartuleid võtmas“ (nr. 132.),
 „Kas homme tuleb ilus ilm“ (nr. 134.),
 „Aikese ajal“ (nr. 136.),
 „Kask ja tuul“ (nr. 138.),
 „Kus on maailma äär“ (nr. 142.),
 „Mis maalaps linnas näha sai“ (nr. 153.),
 „Katusealuses kambris“ (nr. 155.)
 „Ikka kaugemale“ (nr. 157.),
 „Isaga vallamajasse“ (nr. 167.),
 „Rukkirääk“ (nr. 115.),
 „Veider kanapoeg“ (nr. 101.),
 „Parem käsi ja pahem käsi“ (nr. 20.),
 „Videviku aeg“ (nr. 21.),
 „Ohtutunnid kodus“ (nr. 35.),
 „Pika teekonna eel“ (nr. 68.),
 „Hiir“ (nr. 72.),
 „Tähtis sõnum“ (nr. 76.).

Siia hulka kuuluvad ka mitmed tööd, mille autorid nimetatud ja mil-

lest seepärast juba kõneldud eespool, nagu J. V. Jannseni „Varblane“, Vagneri „Mis lumehelbed jutustavad“ j. t.

Olen arvamisel, et algkoolis ei tule õpilastele anda mitte ainult belletristikat. Kool peab last elule ette valmistama ja algkooli õpetaja peab oskama lugeda ka populaarteaduslikke töid. Kuid säärase tööde lugemine sündigu eeskätt vanemais klassides. Alklasside õpilastele pakutavad tööd koduloo alalt ei tohi olla kuivad kirjeldused ja seletused, vaid ka neis olgu prevaleeriv eepiline element ja olgu nad kirjutatud kunsti- ja lastepäraselt. Kirjeldused ja seletused leiavad niikuinii aset kodulooliste ainete otsesel käsitlemisel. Üldiselt on M. Kampmann püüdnud pakkuda koduloolist ainet huvitaval kujul, kuid sagedasti ei ole see tal õnnestunud.

Lugemiku keel jätab paiguti mõndagi soovida. Laused on I–II klassi laste tarvis sagedasti liiga pikad, näiteks:

„Võta oma korv, hakkame korraga peale“, vastas ema, ja pojale näidates, kuidas lahtiaetud vaost kartuleid tuleb otsida, laskis ta põlvili ja hakkas kiirelt mulda siblima, leitud mugulaid osavalt korvi visates.“ (nr. 132.) või:

„Juhtus, et mõni kivi taha või mätta auku ära eksis, siis oli nutt lahti: „Õõüit, õõüit, õõüit!“ kuni põrsa ema ta vastuhõikega: „Pole üht, pojuke, pole üht, pojuke!“ rahule meelitas.“ (nr. 89.).

Lauseehitus ei ole sagedasti eestipärane, öeldised paigutatud lause lõppu.

Raamatu välimus on kehavõitu. Kaunistused on osalt üsna nõrgad, näiteks nr. nr. 22, 78, 91, 94, 96, 101, 103, 131 ja mitme teise lugemistüki omad.

Kokku võttes peab lugemiku kohta tähendama, et temas on võrdlemisi vähe päris häid töid. Kuid ei ole tas ka täiesti maotuid ja inetuid töid, ja et teisedki meie lugemikud ei seisa oma ülesande kõrgusel, siis võiks teda koolis tarvitada.

Koolitoast.

Õppeainete meeldivus algkoolis.

L. K.

(T. Ü. Eksperim. psühholoogia ja pedagoogika laboratooriumist).

1926/27. õppeaastal korraldasin ankeedi õppeainete meeldivuse kohta ühes Tartu 6-klassilises algkoolis.

Ankeedi tulemusi tuleb pidada huvitavateks ja osalt üllatavateks, kuna nad lubavad teha mõnegi järelduse, mida polnud võimalik ette näha. Ja võib väita, et võimaluse korral ettevõetud ankeet õppeainete meeldivuse kohta kogu linnas või isegi ülemaaline võiks selgitada mõndagi küsimust õppekavade kui ka õpetuse korralduse kohta. Täieliku pildi annaks niisugune ankeet, kui paralleelselt korraldada ankeet õpetajaile huvi kohta, millega nad õpetavad üksikuid aineid ja üksikutes klassides.

Korraldatud ankeedist võttis osa 136 õpilast, 94 mees- ja 42 naisõpilast, vanuses 7—14-ne aastani. Ankeet oli nimeline. Esitatud küsimused olid järgmised:

1. Missugust õppeainet õpid sa kõige parema meelega?
2. Mispärast?
3. Missugune õppeaine meeldib sulle kõige vähem?
4. Mispärast?
5. Kelleks sa tahad saada, kui suureks kasvad?

Esimese klassi õpilastele tuli esitada küsimused suusõnal. Et nad üksteist vastamisel ei mõjustaks, ei saanud seda klassi ees teha, vaid tuli neid üksikult eri ruumi viia. Samuti tuli küsimusi teisiti formuleerida. N. n. küsisin väiksest õpilaselt: „Mida sa teed kõige parema meelega koolis, kui õpetaja teid õpetab?“

Kuigi on küllalt huvipakkuvad ankeedi tagajärjed üksikute klasside kohta, kui vaadelda kõiki õppeaineid, piirdun siinkohal ainult nende ainete ettetoomisega, mida kõige suurem protsent iga üksiku klassi koosseisust pidas kas meeldivaimaks või ebameeldivaimaks.

Vastused andsid järgmise tulemuse:

Klass	Kõige meeldiv. aine	% %	Kõige ebameeldiv. aine	% %
I	Matemaatika	27,2	Kirjutamine	18,2
II	Usuõpetus	39,3	Laulmine	50,5
	Joonistam.	39,3		
III	Saksa keel	27,7	Kodulugu	22,2
IV	Ajalugu	32	Laulmine	44
V	Matemaatika	24	Laulmine	28
	Maateadus	24		
VI	Emakeel	34,8	Inglise keel	43,5

Järgnevalt esitan küsimusele — mispärast? — vastatud korduvamaid kui ka iseloomustavamaid vastuseid, mis oma eest räägivad ja pikema harutluse otstarbetuks teevad.

I kl. matemaatika meeldib, sest et „kerge on arvata“; kirjutamine ei meeldi, — „raske on“, „ei saa hakkama“.

II kl. usuõpetus meeldib, „et ilusaid jutte loetakse ja joonistatakse“; laulmine ei meeldi, — „ei ole häält“ ja „et ühtepuhku vanu laule lauldakse, mina aga tüdin nendest ära“.

III kl. saksa keel meeldib, — et on „lõbus tund“; kodulugu leitakse igav olevat.

IV kl. ajalugu meeldib, et on väga huvitav; laulmine ei meeldi, — sest on „raske noote õppida“.

V kl. matemaatika leitakse kerge olevat, laulmine raske.

VI kl. emakeel meeldib, — sest et „kirjandus ja kirjalikud tööd on huvitavad“, „sest et ta on oma emakeel“. Inglise keel ei meeldi, — sest et ta on raske ja igav.

Mitu protsenti kogu kooli õpilaste koosseisust peab teatud ainet meeldivaks või ebameeldivaks, selgub järgnevast tabelist.

Õppeaine	% %	
	Positiiv.	Negatiiv
Emakeel	5,4	5,1
Kodulugu I—III kl.	—	11,1
Usuõpetus	8,1	3,7
Matemaatika	17,7	5,1
Loodslugu IV—VI kl.	15,1	10,9
Maateadus IV—VI kl.	15,1	4,1
Ajalugu IV—VI kl.	10,9	9,6
Kodanikuteadus VI kl.	13	—
Saksa keel III—VI kl.	8,8	9,9
Inglise keel VI kl.	—	43,5
Joonistamine	12,5	3,7
Käsitöö	10,3	5,1
Laulmine	3,7	22
Võimlemine	11,7	2,2

Õppeaine meeldivus oleneb mitmest tegurist, nagu õpilase kalduvus, aine käsitusviis, õpperaamat, õpetaja isik, ja muud juhuslikud motiivid.

Käesoleva ankeedi tulemustest selgub, et matemaatika on meeldivamaid aineid, olgugi, mitte väga suures ülekaalus emakeelest. Laulmine on aga ebameeldivamaid aineid. Inglise keele suurt negatiivset protsenti ei saa niivõrt arvestada, kuna ta on ainult viimases klassis õpetatav aine. Kuid küllalt õieti otsustavad lapsed, — ta on raske ja igav, seega inglise keel on koormav teise võõrkeelena algkoolis. Tunduvalt kaasa mõjunud näib olevat ka õpetaja isik.

Kuid küllalt üllatav on tulemus: matemaatika meeldivam, laulmine ebameeldivam aine, kuna oleks võinud oodata vastupidist. Kas siis lapsed meelsamini lahendavad matemaatika-ülesandeid kui laulavad?

Otsides ja vaadeldes motiive, miks matemaatikast meeldivamaks aineks nimetatud, selgub, et osaliselt aitavad kaasa kõik tegurid, kuna peatähtsus jääb käsitusviisile. Sest teede otsimine matemaatika käsitluseks on meil leidnud üldse suuremat hoolt ja huvi kui mõnegi teise aine käsitusviis. Vastused — „on kerge teha“, „on hea arvata“, mis esinevad korduvalt, näitavad, et käsitusviis teeb aine lastele huvitavaks: Neile teeb löbu matemaatilise mõtlemise korrapärasus, saab otsekui mänguks. Eemalseisja võib siiski tulla kergesti kahtlusele, kas ometi ei olnud peamiseks teguriks õpetaja isik, missugune tegur aine üldiseks meeldivuseks kõige mõjuvamini võib tõuget anda. Võin aga öelda, et peale kahe klassi, kus matemaatika oli ühe õpetaja käes, oli igas klassis ise matemaatika õpetaja.

Kuid mis teeb siis laulmise ebameeldivaks? Ankeedist selgub, et osaline tähtsus on kõigil tegureil. Esikohal on aga jälle käsitusviis, kui ka õpilase kalduvus. Kuigi arvestada ei saa muusikalise kuulmiseta lapsi, kes kaasa ei laula ja seega ka laulmise kohta oma arvamist ei avalda, annavad siiski omajagu ilmet nende vastused, kelle muusikaline kuulmine on alla keskmise tasa-

pinna ja kes siiski kaasa laulavad. Kuid üldine tulemus vastustest on: laulmine on raske, noodid on rasked. Laulmise tunnis jääb vähe aega rõõmsale laulule, tuleb õpetada teooriat, mis on lastele igav ja raske, ja mille käsitusviiski pole veel küllalt lastekohaseks kujundatud.

Kindel on, et ei saa teha ühe algkooli ühekordse ankeedi tagajärgedest lõplikku järeldust. Ometi näib suur osa tõtt peituvat laste vastustes.

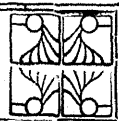
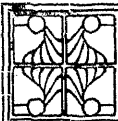
Muude ainete kohta ei ole võimalik käesoleva ühekordse ankeedi tulemustest teha üldisi järeldusi, kuna nende positiivne ja negatiivne protsent on enam-vähem tasakaalus.

Lõppeks esitan tulemused elukutse valiku kavatsuste kohta kogu koolis. Küsimuse elukutse valiku kohta lisan ankeedi lõppu, et saada pilti, kui võrd seovad lapsed oma elukutse valiku kavatsust käesolevate huvidega.

Kuna üksikute kutsete loetlemine otstarbetu näib, nimetan ainult üldised liigid:

A l a	Õpilaste arv
Vaimline töö	66
Tehniline ala	10
Kunst	4
Riigikaitse	22
Politika	2
Põllumehe k.	4
Ametniku k.	5
Käsitöö	4
Lihttöö	1
Sport	2
Ei tea	16

Selgus, et vastused kutse valiku kohta on juhuslikku laadi, mida ka teisi nõuda ei saa, arvestades õpilaste vanuse tasapinda. Ainult vanemais klassides esineb üksikuid vastuseid, kus side on meeldiva aine ja kavatsetava tulevase kutse vahel. Näit., kõige meelsamini õpib emakeelt ja võõrkeeli, — tahab saada keeleteadlaseks; õpib kõige parema meelega maateadust, — tahab saada maateadlaseks.

Ajakirjanduse ülevaade.

E. Martinson.

„M. Maa“ m. a. 146. numbris ilmunud kirjutises

„Noortel puudub siiski oma aegkiri“ leiab E. Maamees, et noorte ajakirjal „Noorusmaal“ on järgmised puudused:

1. Ta „ei suuda pakkuda midagi laiemat ja ligemat“. (Kahjuks ei ole öeldud, mis mõeldakse selle laiema ja ligema all).

2. „Ning pääasi: puudub ju sääal praegu nii „küsimuste-vastuste“ kui ka „omanurk“... Ta võiks hoopis elavam olla, võiks noortega enam läbi käia... „Omavahel“ ja „küsimused-vastused“ on minule ikka huvitavam.“

3. ... „ainult nagu igav kunsti ajalugu“.

4. „Ega see pole mõni noorte eest hoolitsemine kui — et kergemalt läbi saada—tuuakse mõni tõlge. See ei arenda noori edasi, ei paku huvi.“

5. „Isegi kirjavastuste puudumine näitab kui osavõtmatud need mehed noorte vastu on“.

6. „Lehitsedes „Noorusmaa“ viimaseid numbreid, ei leia sääalt palju muud midagi kui tõlkeid, pilte kunstnikelt (suuremalt jaolt väljamaa omad) ja mõni „maalri“ elulugu. Kirjandusloost ei sõnagi.“

Nii Maamehe arvamised. „Noorusmaa“ sisu asjus on olnud nõupidamisi asjast huvitatud haridustegelastega ja on korraldatud sellekohane ankeet. Ankeedi vastused ja nõupidamistel avaldatud seisukohad erinevad suurel määral Maamehe omadest. On siiski väga huvitav kuulda mitmesuguseid arvamisi „Noorusmaa“ sisu kohta.

„Vaba Maa“ m. a. 287. numbris ilmunud kirjutises

„Tallinna keskkoolid koolinõunikkude aruannete valgustusel“

tuuakse esile mõningad huvitavad tõsiasiad Tallinna keskkoolide elust:

1. Kesk- ja kutsekoolides käis 1926/7. kooliaastal 2664 poeg- ja 3933 tütarlast, seega tütarlapsi rohkem 1269 õpilast ehk ligi 50 %.

2. Ülaloodud õpilasist on käinud erakeskkoolides 1784 ja erakutsekoolides 1132 õpilast, seega saavad üle 44%—

di kesk- ja kutsekoolide õpilasist oma hariduse erakoolides.

3. Suur osa koole on sunnitud töötama peale lõunat, mis halvab õppetöö edukust ja mõjub hävitavalt õpilaste tervisele.

4. Ruumid olid head 7-mel, rahuldavad 18-nel ja halvad 12-nel koolil.

5. Õppejõududest on 194 mees- ja 156 naisõpetajat. Umbes 60%-dil õpetajaist puudub vastav kutse.

6. Kooliskäimine on — võrreldes eelmise kooliaastaga — paranenud, silmas pidades veel asjaolu, et 80% puudumiste põhjusist oli haigus.

7. On kasvanud õpilaste osavõtt karskuse ja noorte Punase Risti ringidest.

8. Spordiringidest osavõtt on vähenenud, — nähtavasti selle tõttu, et õpilased astuvad väljaspool kooli seisvatesse organisatsioonidesse.

9. Soovida jätab kooliraamatukogude lugemise intensiivsus.

10. Edukuse % oli keskmiselt: poeglastel 58, tütarlastel 73. Võrdlemisi vähese edukuse põhjuseks loetakse peamiselt asjaolu, et õppetöö tingimused pole muutunud normaalseteks.

11. Ühiskoolides on poeglaste töö äärmiselt vähe viljarikas.

12. Erakoolides on õppetöö edukuse % poeglastel suurem kui tütarlastel.

13. Suureks raskuseks on ka vastava kirjanduse puudus ja õpilaste majanduslik kitsikus, mitte-eestikeelseis koolides ka vastavate õpperaamatute puudus.

„Postimehe“ k. a. 7., 9. ja 11. numbris ilmunud kirjutises

„Mis meid aitab?“

prof. P. Pöld valgustab meie rahva kasvatuses tähtsamaid põhiküsimusi. Kokkuvõetult on kirjutise sisu järgmine:

1. Meie vajame iseloomusid.

Iseseisvuse ajal oleme korda saanud nii mõndagi. Oleme talitanud seni

enamasti heas usus, et kui vastav organisatsioon ellu kutsutud, siis asi juba edasi läheb... Kuid ei ole organisatsioon endast veel andnud seda, mis meie temast lootnud.

„Meie demokraatlikus riigis leidub vabadest seadustest hoolimata veel palju ebademokraatlikku üksikute ametikandjate suhtumises nende käsitada olevale võimule, samuti kodanikkude suhtumises oma kohustustele riigi vastu ja kaasvastutusele tema hea käekäigu eest. Meie valitsuseaparaat on produtseerinud „asjaajamise lihtsustamise“ tähe all järjest rohkem paberit. Meie majanduselu kannatab töö puuduse, vähese tasuvuse ja viljakuse all, mille tõttu ka palgad madalad. Ühis-tegelisi ettevõtteid vapustab tihti üksikute juhtivate meeste kitsas erahuvi. Kool ei suuda kaugeltki temale seatud nõudeid täita (minu kursiiv, E. M.). Möödunud aasta lõpul peetud teisel rahvahariduskongressil kurdeti, et meie ainus põhjamaatüübiline rahvaülikool, mille tarvilikkusest aastakümneid kõneldud, ei leia poolehoidu. Meie kirik ei ole riigist lahutamise järele, mis tegelikult juba 1917. a. revolutsiooni keerises teostati, veel mitte jõudnud väliste kujuküsimuste juurest usulise töö süvendamisele asuda. Karskusliikumine vindub kui tuli toores puus, hoolimata suurtest jõupingutustest ja üleilmlike karskus-kongresside äratustest...

Enamasti heidetakse kõik süü eesotsas seisjate, kas vabariigi valitsuse, kohaliku omavalitsuse ja muude juhtivate tegelaste peale, et need asja õigest otsast kinni ei võta, paremini ei korralda.

Muidugi ripub väga palju heast ja otsarbekohasest korraldusest... Kuid aparaat, olgu ta nii hea kui tahes, ei aita üksi mitte, kui ei ole isikuid, kes teda õieti liikuma panevad kõigis osades. Ei ole üksi organisatsioon mõjuv ilma inimesteta, kes teda kannavad. Tarvis on elavaid, asjatundlikke ja asjale anduvaid juhtisid. Tarvis on samuti asjast huvitatuid ja ustavaid kaasatulejaid ning ühestõmbajaid: sest ilma nendeta on juhid jõuetud ja lõpulikult ei suuda isegi mitte Napoleon sõjavägesid maa seest välja tampida...

Meil on raske leida juhtivaid isikuid... Igale vabale kohale — eriti suuremates linnades — on kümneid ja isegi sajasid soovijaid, kuid need reflekteerivad enamasti palgale, harvem aga tehtavale tööle kui ülesandele, mis huvitab, millega tahetakse teenida teatavaid aateid ja paleusi...

Ei aita sellest puudusest üle lõpulikult mitte paremad palgad, nagu seda nüüd sagedasti kuuldu. Kes tööst rõõmu ei tunne, kes palga pärast teenib, see jääb palgaliseks hingeliselt ka kolme-neljakordse tasu juures. Ja et kõrgemaid palku maksta, vajame kõigepealt tublimaid inimesi, hoolsamaid tegijaid igal alal, et enne luua varasid, millest neid palkasid maksta. Oleme kaugelt vaesemad kui enne ilmasõda kõige tollekordse kehvuse juures olime... Ei suuda meid sellest vaesusest päästa ühe või paari aasta hea lõikus, selleks kulub neid terve rida.

Kõige pealt aga vajame raskuste võitmiseks inimesi, kes on valmis vaeva nägema küsimata, kas nad ise saaki näevad, kes tahavad tööd teha asja enese pärast, parema tuleviku jaoks. Meie vajame täisisikuid, tugevaid iseloomusid, kel aateid ja põhimõtteid ja kel rauda kontides, ustavaks jääda oma kavatsustele kõigi raskuste kiuste. Siis ei näri meie organisatsioone läbi omakasu ja võimuiha uss, siis ei sõima ja nurise meie nii palju kohvikutes klatschilaua taga või kõrtsis viinaklaasi ja õllepudeli juures valitsuse ja muude juhtide võimetuse ja uskumatuse üle, vaid tunneme kohustust ka ise midagi tõsiselt teha...

2. Mis takistab meil iseloomude arenemist?

Autor peatub pikemalt põhjusil, millest on tingitud asjaolu, et meil on nii vähe isiksusi.

Ei tule neid põhjusi otsima hakata meie rahva tõulistest omadustest ja pärivusmassist.

„Tunneme neid asju veel liiga vähe, et selle peale midagi ehitada ja mõjuvaid abinõusid vastukaaluks seada.“

Samuti ei saa seletada seda meie rahva vähese arvuga, kuna tuntakse väikerahvaid, kelle töökus, tahtekindlus, aatejõud suurt korda saatnud, ja teiselt poolt teame väga suuri rahvakehasid kes iseloomu nõrkuse tõttu võõraste võimuahnitsejate tallata.

Ka ei saa iseäranis süüdistada kooli või kirikut.

„Kust peab kool oma iseloomu kasvatavad jõud võtma, kui seltskond, kui ümbrus, mis mõjustab õpetajaid ja õpilasi, tõukeid selleks ei anna ja oma kasvatuslist osa ei tunne? Ja palju tohime oodata kirikust, mis aastasadu rahvale lähineda katsunud peamiselt pühapäeva- ja praegusel ajal ka roh-

kem teha ei saa, niikaua kui ühe hingekarjase kohta tuleb umbes 7000 koguduse liiget?"

Autori arvates tingib meil iseloomu puudust ja lõtvust eriti „sisemiste koondujõudude nõrkus meie seltskondlikes ja rahvuslikes organisemis. Selle tõttu ei leia mitmesugused lõhestavad ja purustavad tendentsid meie juures mitte küllaldast vastukaalu ja noored, kujunevad inimesed tarvilikku tuge iseloomuks saamiseks. Osalt on see meie rahvuslike arenemise möödapääsemata tagajärg, osalt ka mõtlematuse ja selgusetuse järeldus, millega suhtutakse elule ja millega asutud on maitsma hiljuti loodud vabariigi vilja, enne kui ta täiesti valminud.

Oleme kaks viimast aastakümnet... käinud omas rahvuslikes arenemises huvide ning ülesannete *eristumise* (differentiaatsiooni) ja *avarduse* radu... saime vabariigi rajamisega täieõiguslisteks otsustajateks omis asjus. Võimalused ja vabadused... on lühikese aja kestel meile osaks saanud, millele loomulikult püüete ja vaadete ekstensioon, laialihargnemine mitmesugustes suunades ja sihtides järgnenud... Oleme... ühtlaselt tundvast rahvast... killunenud üksteisega võitlevateks kihitideks, mille ühtehoid alles sel määral uue- neb ja tiheneb kui kaugelt oskame lahendust leida suurele n. n. sotsiaalsele küsimusele. Oleme... kutseliselt hoopis rohkem spetsialiseerunud... meil on tõusnud senisele põllupidajale, kaupmehele, arstile, advokaadile lisaks elukutselised poliitikamehed, oma sõjaväeline seisus, terve paarikümnetuhandeline ametnikkude vägi, oma teadlaste pere, oma palka ja paiukit saavate kirjanikkude ja kunstnikkude klass j. m. Kõik meie kutseringkonnad on hakanud järjest rohkem piirduma oma kitsamate otsekoheste ülesannetega, mis töö põhjalikkuse huvides tarvilik, nad hindavad asju eestkätt oma vaatenurgast, peavad silmas neid küsimusi, mis aetav asi otse päevakorrale toob, ei näe aga mitte enam kogu rahva elu, ei suuda mitte oma eritegevust tarviliselt ühendusse seada rahva arenemisega tema tervikluses, totaalsuses. Iseäranis neelavad oma riigi loomisega tõusnud organiseerimise ja korraldamise küsimused seevõrt tähelepanu, et mahti ei leitagi ühe või teise püüde mõju tervele rahvuslikele kujunemissuunale põhjalikumalt kaaluda. Pealegi on kogu elu ja töö tempo muutunud kaugelt kiiremaks, närvilikumaks, ja seda närvilikkust tõstab tunduvalt kriiskav arvustamine, väiklane ja irisev näägutamine, mida tegijatele rohkesti

osaks saab ajakirjanduses, avalikkudel koosolekutel ja kohviku keelekandmises.

Kahtlemata tähendavad need muutused meile suurt, kultuurilist rikastumist, kuid ühtlasi seevõrt tõsiste uute nõudmistest seadmist meie vaimlistele, eriti kõlblistele jõududele, et meid ähvardab hädaoht viimati jääda oma endise katkise küna juurde...

Oleme nimelt eelkujutatud rikastumise saavutanud ajajärgul, kus lääne kultuurilm üle elab rüüstava ilmasõja tagajärjel sügavat majanduslist ja veel sügavamalt vaimlist kriisi... Ei ole meie osanud otsida lääne kultuurirahvastelt mitte seda, mis neid kannab ja tugevaks teeb, kui seda, mis neid haigeks teeb... Tullis ise rasketest revolutsiooni ja sõdade vapustustest, üliküllastatud tsaariaegse Vene kultuuri lagunemisproduktidega, oleme üldiselt vastuvõtlikumad kõigele sellele, mis kannab käremeelsuse, väärtuste ümberhindamise märki. Tahts olla teiste väärilised „eurooplased“ aimame mõtlemata peamiselt seda järele, mis „moes“, ja omandame võõrsilt rohkesti sealse kultuuri saasta ja kõntsa.

Ei ole meie juures erilist vastupanu leidnud „uue moraali“ kuulutamine kunsti kaudu ja kunsti nimel, ja ei ole palju aega nõudnud, kui on hakatud teda ka laialiselt elama. Pea takistamatult on pääsnud meie juurde Lääne-Euroopa suurlinnade ööurgaste ja „boheemkonna“ mäendus, mille sünnitanud teiste vaevast ja higist elavate parasiitide lõbuking. Kergesti leiab teed meie rahva hingesse suurelt osalt alamaid instinkte ärritav kinoline elukäsitlus, lisaks kõrtsilõbustustele, mis juba aastasadu teda mürgitanud. Pealiskaudse üleolekuga on meil laialised haritud ringid omaks võtnud „vaimukad“ usku ja kirikut eitavad seisukohad, mis tõepoolest kõige suuremat arusaamatust usu olemusest ilmutavad. Aseainet ristiusule aga pole mitte leitud sügavamates filosoofilistes ilmavaadetes, vaid kergekaalulistes materjalistlikes targutustes, millele inimene rohkem ei ole kui loom teiste loomade kõrval ja elu enam kui pöörlemine vormide muutuse nõiarings.

Elatakse sellepärast tihti ühepäeva liblikana, meeoleude ja tujude mängukannina, andes „närvidele“ vaba voli. Kaotakse peaaegu täitsa väliste tarviduste rahuldamisest, või uputakse igapäevastesse askeldustesse... Ehk küll kaugelt vaesemad kui enne ilmasõda, riietame endid üldiselt moodsamini, soetame kallid korterisisseseadeid, teeme võlgasid, mida ei maksa või vastutajail laseme tasuda, rei-

sime väljamaal, suvitame nooblimates kohtades, käime kohvikus ja jooime vähemalt samal määral alkoholi kui aastat viieteist tagasi, selle vahega ainult, et nüüd ka naised mees- test tarvitajate ridasid täiendavad. Kardame raskusi, kaebame töö üle. *Kardame järeltulevat sugu*, mille ärahoidmiseks ja kõrvale toimetamiseks kõiki moodsa teaduse ja kunsti abinõusid tarvitatakse, ja vabandame oma tegu — majandusliste oludega.

Kõigi nende keskpäevate (tsentrifugaalsete) teguritega võrreldes on aga meie pidurdavad ja tagasihoidvad jõud kaugelt nõrgemad. Põhjusi selleks on mitmeid.

Oleme „haritud“ rahvana üldiselt väga noor. Paarikümne aasta jooksul on tõusnud meie haritlaste arv, kui nende hulka võtta vaimlisi töötajaid, mõne tuhande pealt kümnetesse tuhandetesse. Rõhuv enamuse neist kuulub juba aastate poolest noorte ja nooremate hulka, kelle juures vaimlised käärimisprotsessid ei ole veel mitte lõpule jõudnud ja kes iseene ja oma püüete kohta veel täielisel selgusel ei ole. Eluküpsed mehi ja naisi selle vastu, kes kõigi ajaküsimustega tuttavad, kes võideldes tunginud kindlatele vaadetele ja sihtidele, on meil sõrmedel üles lugeda. Talupoegadest isade ja emade elutarkus ja teadmised aga, ... ei suuda enesele muretseda tarvilist autoriteeti laste silmis, kelle koolitamiseks ennast pingutatakse, ja peab „uue“ tarkuse ees — vaikima. Vist harva on kuski nii vähe vanemate austamist ja aukartust nende armastava eneseohverduse ees leida olnud, kui meie juures praegu!

Teiseks peab tunnistama, et meie omakultuuri vara ikka veel väga kehv on. Seisame kõigeaegselt algustes, katsetamiste ja otsimiste ajajärgus. Oleme *vaesed traditsioonidest*, pärandatavatest elu- ja töövormidest, kommetest, viisidest, mis loovad perekonna ja seltskonna vaimu, selle õhkkonna, mis nägematult üksikut, eriti noori, hoiab, tõstab ja toetab. Sellejuures oleme naiivid küllalt pidama paberirohkust vaateakendel kirjanduslase arengu mõõdupuuks, iga täismääritud lõuendit kunstiliseks ilmutuseks!“

Edasi leiab autor meie kibedamaks puuduseks nõrgalt arenenud, õieti rudimentaarseks jäänud usuelu.

„Religioonis aga peituvad kõige tugevamad tõuked iseloomu küpsemiseks ja kujunemiseks. Kust peavad noored vastust leidma oma kahtlustele, mis paratamatult tõusevad sugulise küpsemisega, kust otsima toetuspunkte, kui nad küsivad elumõtte järele ja oma eluplaani

loomisele asuvad? Kas kõigest sellest hirvitavast „jõhkrukest“ ja kõrgemat inimest porisse tallavast algupäratsemisest, mis meie vaimuilmas end laiutab? Kas neist „masendavatest“ elupiltidest, kus armutatult „piisutatakse“ pahesid, mida ise tööpoolest kirjeldades nauditakse? Ei! Siit leitakse küll „uut“ ainet mõneks auhinnaga kroonitavaks romaaniks või novelliks, kuid mitte iseloomu kasvamiseks, milleks tarvis on väljavaateid ja sihte, usku elusse, enesetalsutuse ja enese- piiramise võimalustesse...“

3. Eluvaadete põhjalik revisjon on hädatarvilik.

...„Ei suuda rahvas kaua niisuguses lumelagunemises elada. Vahest nii pikalt, kui vana rasva jätkub, s. t. vaimlist-kõlblist jõudu, mis eelkäänud aatelise tõusu aegadest, või vanema põlise pärandusena järele mõjub kodus, koolis, kirikus ja väheses tõsisemasisulisel kirjanduses... millest peab viimati tõde ja õigus, ausus ja kasinus, töö ja kohus elama, kui kõik, mis kõrge, puhas ja püha, ära teotatud ja rüvetatud; kui elu ülemaks sisuks jääb veel meelteködi ja „joobumus“?“

Kuidas jaksab rahvas vastu võtta raske- maid lööke ja hoope väljastpoolt, kui ta organismi kandvad osad teda enam püsti ei hoiata? ...*moraalne jõud* on, mis võidab loomuliku kartuse, mis teab, et kaalul ei ole paljas elu, vaid rahva au ja kõrgemad varad. Neid varasid peab kõigepealt olema, neid varasid peab kalliks pidama, hoidma, kasvatama, siis suudetakse ka tugevamale vaenlasele vastu seista, siis on ka, mida kaitsta...“

Peame *kainestuma* ja joobumusest ärkama. Peame aga kõigepealt *oma eluvaadete, tõekspidamise ja väärtushinnangute põhjalikule revisjonile asuma*, et enesele aru anda, mis meile kõrgem ja kallim, mis meile kahjulik ja kasulik, mis meid hävitab ja mis meid kinnitab.

...Sest ei ole teed tagasi metsa, kus inimene vanasti mureta loomana päevast-päeva öeldakse elanud olevat. Ei ole ust sisemisele rahule, tervikl. õnnele mingisuguses mõtlemata silmapilgumaitsemises, oma himude ja tungide hoolimata „väljelaamisest“. Ei lase ennast sumbutada *südametunnistuse piinad*, ei ole kustutatavad inimhingest süü- ja patutunne. Ei lämmata püüdmine unustada, „trotsiv“ suurustamine, jultunud teotamine igatsust jumala järele, seesmist rahutust, mis sunnib otsima elumõtet ja sihti kõrgemal kui „paljalt inimlikus“ (filosoof Euckeni sõna),

kui ainuüksi looduse piirides. Ei aita mingi „noorendamiskatsed“, kui hing tülgastunud pääd pööritavatest lõbudest: ikkagi jääb lõpuks järele ainult — meelegaheide.

Oleme küllalt otskui lapsed kõige tõsiseimate asjadega mänginud, oleme jõudu raisanud ja päivi vormita ja sihita noorutsemises. „Noor olla, on kevadet rinnas kanda“ — see jäägu neile, kes tõesti noored, ja kellelt karm elu ei nõua veel tõsiste ülesannete täitmist! „Üksnes noor olla tahta, tähendab pime olla tahta“ (Eduard Spranger). Rahvas aga vajab edasielamiseks noorte kõrval ja enne neid *kindlaid mehi ja ehtsaid naisi*, kes annavad elu noorele põlvele ja kes loovad ning kaitsevad vaimlisi varasid, millest ennast toidetakse ja millega oma järeltulijaid suureks ja tugevaks kasvatatakse.

...vajame kõigepealt revisjoni oma sihtides ja eesmärkides, oma eluvaadetes. Sest eluvaade ehk ilmavaade määrab lõpulikult, mis ette võtta, mis tegemata jätta. Ilmavaade ei tähenda aga mitte ainult ilmanähtuste seletamist nende seadusepärasuses ja põhjuslikus seotuses, vaid eestkätt *väärtuste astmetamist ülematesse ja madalamatesse järkudesse* elu kõrgema otstarbe ja sihi valgusel.

Ilma kindla ilmavaateta kaome segadusse. Sest ei ole võimalik vormitustest tungidest kujundada selgejoonelist ja kooskõlalist ühist elu, ei suudeta vastolulistest isiklistest kalduvustest kasvatada tahtetugevat ja kõlblist iseloomu, kui puuduvad sihttähtsed. Oleme ilma nendeta teejuhita pimedad, tühjalt jooksvad masinad.

Ja ei aita meid mingi patriootiline sõnakõlin, kui sel patriotismil sisu puudub väärtustes, mis kohustavad, mis teole sunnivad. Meie rahvuslised tunded, mille sisendamisest noorsoole nii palju praegusel ajal räägitakse, jäävad jõuetuks ja kesiseks, kui väärtusi ei tunnustata, millele allub ka rahvus, mida rahvuse kaudu elus teostatakse ja teenitakse.

Sellepärast oleviku ja tuleviku nimel: Andkem enestele aru, mis meid edasi viib ja mis meid alla kisub. Ja siis mehelikule teole!“

Haridusminister dr. A. Möttus on k. a. 11. jaanuaril andnud ajalehtede esindajatele seletusi tähtsamate hariduslike päevaküsimuste kohta. „Päevalehe“ k. a. 11. numbris ilmunud kirjutise

„**Hariduslike päevaküsimusi**“ järgi on need seletused olnud kokkuvõetult järgmised:

Suurimat tähelepanu tuleb pöörda algkoolile. Selle korraldamisel tuleb tegemist teha kolme suure küsimusega: koolimajad, õppekavad ja koolielus siin-seal esiletulnud puudused.

Koolimajade ehitamist tuleks soodustada erifondide abil, mida omavalitsused peaksid looma rahaasutuste juurde.

1921. a. maksmapandud õppekavad osutusid puudulikkudeks, kuna nad on toonud ülekoormatuse õpilasile. Uued õppekavad on ümbertöötamisel ja hakkavad maksma tuleva õppeaasta alul.

Koolielus ilmsikstulnud puudused kõrvaldab loodetavasti vastav seadus, mis ministeeriumis teoksil.

Koolisundus peaks algama lapse 8-dast eluaastast.

Tuleks kaaluda, kas ei oleks võimalik maal kevadel koolitööd varem lõpetada ja sügisel hiljem alata.

Keskoolide koondamisel tuleb toimida äärmise ettevaatusega. Kui meie siin-seal suleme keskkoolide vähemviljakaid klasse — neid leidub, — siis jõuame aegamööda sihile.

Ka keskkoolide uued õppekavad on väljatöötamisel ja hakkavad nad arvatavasti uue õppeaasta alul maksma.

Kutsehariduse korraldamise küsimusist ei saa kõnelda laiemas ulatuses, kuna on selgitamata mõned põhimõtted põllumajandusliku kutsehariduse arendamise suhtes.

Tehnilise hariduse suhtes on minister Valitsusele esitanud vastava eelnõu.

Koolinõunikku küsimus lahendatakse ühes koolivalitsuse korraldamisega.

Õpetajate palgaseadus on seaduslikus asutises ja hakkab maksma mõne kuu pärast.

Haridusministeeriumis on väljatöötamisel õpetajate teenistusseadus.

Ühes ministeeriumi korraldamisega tahetakse üksikasjalisemalt arendada ka kultuurautonoomia seadust ja fikseerida vähemusrahvuste sekretäride ülesanded.

Rahvahariduse töö ja ametkonna juhtimisel minister tahab hoiduda ülepeakaela talitamisest ja närvitsemisest, püüdes soodustada rahulikku arenemist ja tööd.

Uue haridusministri töökava kohta võtab sõna L. J. „Rahva Sõna“ k. a. 10. numbri kirjutises

„Uus haridusminister ja rahvaharidus“.

L. J. pooldab haridusministri järgmisi seisukohti:

Haridusministeeriumi poolt Valitusele esitatud tehnilise hariduse korralduse kava on üldjoontes vastuvõetav. Otstarbekohane on, et tahetakse tööstuskoolides ette valmistama hakata õppinud töölisi ja meistreid ja et 3-aastase kursusega tööstuskoolidesse vastu võetakse algkooli õpilasi. Eestis tuleb anda igale lapsele vähemalt algharidus ja kutse. Et aga need koolid täidaksid oma ülesandeid, tuleks silmas pidada kaht tingimust: kehvemad õpilased peaksid saama tarvilikul määral toetust ja õppejõudude suhtes tuleks need koolid tõsta tarvilikule kõrgusele.

Samuti vastab elunõuetele tehnika-gümnaasiumi muutmine tehnikakoolis.

Vastuvõetav on ka kõrgema tehnilise hariduse korraldus.

Tähtsad on algkooli küsimused, eriti koolimajade ehitamise küsimus. Et algkoolide ruumid viletsad, seda pole salanud endisedki haridusministrid, tegelikult on aga nende parandamiseks liiga vähe tehtud.

„Näib, nagu oleks haridusministritel ja tooniandvatel ringkondadel selleks eriline huvi ja tahe puudunud.“

L. J. loodab, et uus haridusminister kui arst, kes tunnustanud, et viletsatest kooliruumidest lapsed tihti on saanud tiisikuse alguse, koolimajade küsimust tõsiselt võtab.

Algkooli teine valus küsimus, millest uus haridusminister ei kõnele, on vaeste õpilaste toetamine.

„Sel alal on seni palju patustatud. Madalate palkade ja tööpuuduse päivil, kus nii maal kui linnas tuhanded ja kümned tuhanded perekonnad vaesuses ja alatoitluses elavad, ei suuda paljud vanemad oma lapsi toita ja katta, see mõjub lapse kehalisele ja vaimlisele arenemisele takistavalt. ...Kehvamate õpilaste toetamiseks peab riik ja omavalitsus enam kulutama kui seni.“

Uue haridusministri kavatsusest luua erifond koolimajade ehitamiseks

kõneldakse „Rahva Sõna“ k. a. 16. numbri kirjutises

„Kas on vaja erifondi koolimajade ehitamiseks?“

„Rahva Sõna“ arvates on erifondi loomine küsitav järgmisil põhjusil:

„Erifond on hädaasi. See on paik riigi eelarve hõlmas. Ühtluse ja selguse pärast on parem kõiki riiklikult tarvilikka väljaminekuid eelarvega katta. Summade eriotstarbeline soomustamine takistab plaanikindlat ja jõukohast majapidamist. Kas ei oleks õigem, kui riigikogu tänavu eelarvet vastu võttes küllaldase summa kindlustaks koolimajade ehitamiseks ning kui vastava eriseadusega kindlaks määrataks riiklik koolimajade ehituskava, nii et riigikogu ka edaspidi sunnitud oleks eelarvesse koolimajade ehitamise jaoks tarvilikku krediiti mahutama? ...Petta ja maskeerida ei ole ju mõtet. Lõppude lõpuks tulevad kõik summad ühest ning samast taskust maksude näol.“

Edasi arvatakse, et mitte ainult koolimajad ei ole tähtsad hariduse levitamisel, vaid tuleb hinnata ka elavat jõudu — õpetajat.

„Kõigist neist saavutustest, mis Eesti vabariik kümne aasta kestusel kätte võidelnud, on kõige väärtuslikumad need tähised, mis püstitatud üldise kultuuri arendamise alal, eriti aga rahvahariduse põllul. (Minu kursiiv. E. M.). Sellega oleme tõelikult (mitte näilikult) kindlustanud oma riiklikku stabiilsust ning lähendanud ennast Lääne-Euroopa rahvastele ja riikidele. Kõik muu võib rooste ära süüa, aga mis rahvahariduse tõstmiseks tehtud, see jääb püsima ning läheb nüüdselt põlvelt pärandusena uutele põlvedele edasi.

Seda tööd tegid anduvalt ja ennast salgavalt meie haridussõja reamehed — õpetajad maal ning linnas. Nad ohverdasid sellele tööle parema oma isikust. Nad tapsid selles sõjas oma tervist ja närve. Aga kas on nende tööd hinnatud? Paraku — ei!

Mineva aasta kevadel ruttas riigikogu laiali, ilma et vaevaks oleks võtnud kooliõpetajate palgaseadust, mis küps ning valmis oli, vastu võtta... Põllutööle ja suvitusele ruttavad rahvasaadikud lubasid sügisel istungjärgul esimeses järjekorras palgaseaduse väljaandmisele asuda. Kuid sügisene istungjärk möödus, oleme uude kevadisse istungjärku jõudnud, — aga mis puudub, see on õpetajate uus õiglasem palgaseadus...

See kurb tõsiolu on riisunud algkooli õpetajailt usu, et nende tööd õiglaselt hinnata

tahetakse... Kas ei ole kõik need ilusad sõnad rahvahariduse tõstmisest, millistega pidulikkudel juhtudel elevust armastatakse sünnitada, tühipaljas kuljustekölin?...

Kui valitsus ja riigikogu tõepoolest hindavad haridustööd ning tahavad vabariigi kümnendal juubelipäeval ka meie haridustööle ja selle tegelastele tunnustamist tuua, siis võetagu kiire korras — veel enne 24. veebr. — õpetajate uus palgaseadus vastu ja pandagu see maksma kõigi nende kuude kohta, mil ajutine palgamaksmise kord valitses...“

Kooliaja küsimusest kõneleb A. „Rahva Sõna“ k. a. 11. numbri kirjutises

„Kooliaega ei saa lühendada.“

A. arvab, et meie kooliaega ei saa lühendada järgmisil põhjusil:

1. Meie kooliaeg — võrreldes teiste kultuurriikidega — on juba niikuinii väga lühikene: meil praegu sunduslik kooliaeg kõigest 4 aastat à 30 õppenädalat aastas, Saksamaal aga, näit., 8 aastat à 44 õppenädalat aastas.

2. Lühikese õppeaja tõttu astuvad algkooli õpilased juba nüüd ellu väga puuduliku haridusega. Õppeaja lühendamise aga suurendaks veelgi seda pahet.

„Meil õpetatakse kirjaoskust algkoolis ilma suurema tuluta, sest neljaklassilise algkooli haridusega noor kodanik ei saa kuigi suure tuluga oma kirjaoskust kasutada. Raamat, mida ta lugeda võib, peab olema väga elementaarselt kirjutatud. Tõsisema lugemise jaoks puudub niisugusel kodanikul ettevalmistus. Ainult üksikud õieti andekad isikud suudavad iseseisvalt raskustest võitu saada ja tee vaimuvalguse poole läbi murda...“

3. Laste õppimise võimaldamine on meie riigi tähtsam ülesanne... Meie demokraatlik riigikord nõuab hoopis paremini ettevalmistatud kodanikke.“

4. Kooliaega ei luba lühendada ka majanduslikud arvestused.

„Meie oleme jõudu pingutanud, et ette valmistada õpetajaid, ehitada koolimaju, varustada koole tarvilikkude õppeabinõudega, hoiame aga nüüdki selle varanduse 198 päeva jooksul kasutamata. Kulud aga lähevad oma-soodu edasi. Meie pole mitte nõnda rikkad, et raskustega kogutud varandust nõnda vähe kasutada... Koguni paradoksaalne oleks, kui sõjaminister ainult 177 päeva sõdureid

laseks õpetada, muul ajal aga töö seisma paneks ja kurtma hakkaks, et ei saa sõdureid ega ohvitseri kokku — nad on tööl, nagu laste kohta öeldakse — nad on karjas. Sõjaväeline õppus on teatud ajal kodaniku tähtsaim ülesanne, kooliskäimine on ka teatud ajal lapse tähtsaim töö. Kui meie lastel ainult veerand aastat õppida laseme, siis lähevad nende koolitamise kulud neli korda kallimaks...“

Kõige selle põhjal ei ole õige, kui uus algkoolide seadus veelgi lühemaks teeks meie juba niikuinii väga lühikese kooliaja. Kooliaja lühendamise püüete vastu peaks rahvas energiliselt välja astuma.

Õpetajate palgaseadusest kõneleb N. Kann „Päevalehe“ k. a. 28. numbri kirjutises

„Õpetajate palgaseaduse eelnõu ja riigikogu rahanduse komisjon.“

Kirjutise autor leiab, et hamini poolt esitatud eelnõu Riigikogu rahanduskomisjonis on muudetud halvemaks, ebaõiglasemaks.

„Tundide suurendamine on kesk- ja kutsekoolides (seminarides ja kunst-tööstuskoolis), linna ja maa algkoolides läbi viidud, kuid ei ole välja rehkendatud iga astme kohta, kui palju tundide juurdelisamisel sel või teisel astmel olija palka juurde saab või kui palju ta palk väheneb...“

Linnades, kus õpetajad nii hästi kesk- kui ka algkoolis kaebavad kallide korterihindade pärast (kallid on korterid võrreldes õpetajate palkadega), hakkavad nüüd vähem tasu saama kui nende ametivennad ja -õed maal, kus korter igatahes poole vähem maksab kui suures linnas. Ja linnades arvatakse koolijuhatajalt ja õpetajalt, kellel on korter, 20% korteri eest maha, maal valdades 10% ja põlütöökoolides saab koolijuhataja korteri ühes kütte ja valgustusega peale oma täieliku palga ilma tasuta. Miks sarnane õiglusetus?“

Autor leiab, et 1) Tallinna kesk- ja algkoolide juhatajad ja suuremate algkoolide juhatajad maal uue seaduse põhjal hakkaksid vähem palka saama, 2) linna algkooli õpetajatele antakse ligi kaks korda vähem lisatasu kui maa-koolide õpetajatele, 3) keskkooli õpetajate palgatõus on väga väike või hakkavad nad ka vähem palka saama.

Õpetajate palgaseadusest kõneleb ka

A. Veiderman „Vaba Maa“ k. a. 25. numbri kirjutises

„Opetajate palgaseaduse eelnõu“.

A. Veiderman leiab ka, et uus seadus ei ole toonud parandust.

„Ühele osale õpetajaist toob uus palgaseadus tõesti palka juurde, teistel õpetajail on aga palgatõus ainult paberil, tegelikult hakkavad nad vähem tasu saama, kui see on maksva seaduse järele, või jälle on palgatõus sarnane, et sellest rääkida ei maksa...“

Suurte keskkoolide juhatajail on tõus kõigest 3—4 krooni kuus, silmas pidades asjaolu, et uue kava järgi natuuras saadava korteri eest rohkem maha võetakse, kui see seni on sündinud.

Väiksemate keskkoolide juhatajad hakkavad kõik vähem palka saama. ...8-klassilise algkooli väljateeninud juhataja linnas sai seni 12 tunni juures (neist 2 lisatundi), — ta oli tõstetud hoolsa ja eeskujuliku töö eest ühe astme võrra kõrgemale— rahas 151 kr. 27 senti kuus, uue palgaseaduse järgi aga 136 krooni, seega kuus 15 krooni 27 s. ehk aastas 180 krooni (18.000 marga) võrra vähem kui seni.

Üldse hakkavad linnades suurem jagu koolide juhatajaid, kelle korteri eest suurem prots. maha võetakse, kui see on maal, uue palgaseaduse järele kõik 4—15 krooni kuus vähem tasu saama.

Mitte ilma kibeduseta ei tähendanud viimasel Tallinna koolide juhatajate koosolekul üks lugupeetud koolijuhataja: „kas on see kingitus, mis tahab Riigikogu teha meile vabariigi 10. aastasel sünnipäeval!“

Mis õpetajaisse puutub, siis arvesse võttes nädalatundide normi tõstmist, on keskkoolide õpetajail kõige väiksem palgatõus...

Linna algkoolide õpetajate palgatõus oleks samal alusel 6,5 kroonist (noored) kuni 13 kroonini (vanad õpetajad).

Kui palgakõrgendusest rääkida, siis tuleb sellest mainida eeskätt väikeste maa-alkkoolide õpetajail, kellel lisatunnid puuduvad. Siin oleks mõne õpetaja töötasu tõus üle 20 krooni (21, 25 kr.) kuus“.

Autor arvab, et seaduses tuleks teha mõned parandused:

1) „Tuleb tõsta linna koolide juhatajate tasu sel teel, et koolijuhataja korteritasu arvatakse ka linnas 10% (20% asemel). Riigile see suuremat kulu ei tooks, kuna see läheks linnaomavalitsuste kanda. Linnad arvata- vasti ei vaidle sellele vastu, kuna nende kulu- koorem uue seaduse alusel üldiselt väheneb.

„Koolijuhatajat peab hindama, tema peal lasub eeskätt vastutus, hool õppe- ja kasvatustöö eest...“

2) Peaks ära jääma keskkooliõpetajate nädalatundide arvu tõstmine.

„Kui Eestit võrrelda teiste Euroopa riikidega, siis on meil keskkooli õpetajate nädalatundide norm väga suur, nõnda on näiteks Prantsusmaal see arv 14, Preisimaal vanemal õpetajail 20, Luzernis maksimum 24 jne...“

3) Algkoolides oleks pidanud üldse nädalatundide arvu normeerimine ära jääma. Algkoolides peaks olema sama palju õppejõude kui klasse, nagu see on kõigis teistes riikides. Ainult 5. ja 6. klassides tuleks maksta 3—4 tunni eest eraldi, et võimaldada mõne eriaine tunniandja ametisse võtmist, sest näiteks laulmist ja joonistamist ei suuda õpetada tarvilise eduga iga õpetaja (Tunduvat raskust tekitab ka vanemate klasside käsitöö, eriti poistekäsitöö õpetamine. E. M.).

Tuleks lihtsalt vastu võtta, et „õpetaja praktika-aastateks loetakse ainult need aastad, kus tal oli vähemalt 50% nädalatundide arvust.

„Tuleks lihtsalt vastu võtta, et õpetaja praktika-aastaks loetakse aasta, millal õpetaja koolis töötas.“

5) Tuleks alles jätta haridusministri õigus tõsta õpetajat palgaastmes. See tõstmine ei tohiks aga ulatada üle vastava kooli juhataja või õpetaja normaalsalga.“

Prof. Põld on rahvaerakonna hiljuti peetud kongressil esinenud pikema kõnega, milles ta puudutab ka meie hariduselu korraldusküsimusi. Kõne kokkuvõtte ilmus „Postimehe“ (Nädalaväljaandes) 8. numbri kirjutises „Rahvaerakonna põhimõtted ja (taktika) põhialused.“

Meie hariduselu korraldamise kohta avaldab prof. Põld järmisi mõtteid:

„Meil oleks tarvilik rõhutada Pestalozzi põhimõtet, et „vaene tuleb kasvatada vaesusele“, s. t. elamiseks oma kitsastes oludes nõnda, et ta oma asjad korras hoiab ja midagi veel kogub ja sel kombel oma seisukorrast üle saab. Meil aga kasvatatakse lapsi ja noori laialiselt nõnda, nagu saaksid nad siidisukis ja lakkkingades käima. Siin on tarvis leida abinõusid, kuidas asja teisiti seada, näit. lastele otstarbekohasemat, lihtsamat riietust soetada.

Kooli üldkorralduses ei tohi meie ühtluskoolist lahkuda, mis ei tähenda kõigile ühe-

sugust kooli, vaid rahvakooli kui põhikooli alusel ehitatud suurt rahvakasvatuse süsteemi, mille osad üksteist täiendavad ja kujundavad terviku. Siin on ette nähtud mitmesuguseid õppimisvõimalusi ande ja kutsete kohaselt, kuid nõnda, et eksiteele sattumise korral teatavate sildade kaudu, olgugi aja-kaotusega, teisele rajale võib pääseda. Ühtlaselt korraldatud rahvakasvatuse nõudest järgneb, et ka põllutöökoolid kuuluksid haridusministeeriumi alla.“

Keskkooli kursus tuleks pikendada aasta võrra, mitte õppekavade suuren- damise, vaid noorsoo tervise huvides.

Praegused kutsekoolitüübilised kesk- koolid tulevad muuta kutsekoolideks. Praegu peavad need koolid täitma kaht erilist ülesannet,—valmistama ette kutsele ja avama tee ülikooli —, mille tõttu nad ei suuda täita korralikult ühtki neist ülesannetest.

On tervitatav püüde kujundada täien- duskooli kutsealalt.

Meie oludele vastav korraldus on tööstusõpilaste koolid (õhtukoolid õpi- poistele), mis teostatavad kaugelt ker- gemini kui kallid tööstus- (puu- ja raua- töö- jne.) koolid suurte töökodadega jne.

Kõrgem tehniline haridus tuleb kor- raldada ülikooli juures, kus nõuetavaid põhiteadusi juba muidugi õpetatakse, ja järkjärgult, sedamööda kuidas tõuseb tarvidus ühe või teise haru järele.

„See on tarvilik ka sellepärast, et meie kõrgem haridus mitte ühekülgselt ei jääks, nagu praegu, vaid mitmekesisemaid võima- lusi pakuks noortele oma võimete arendami- seks ja kasutamiseks.“

Pedagoogiliste instituutide küsimus on Saksamaa taim. Seal on nende tar- vidus tõusnud teistest eeldustest. Kahe- aastane kutsealine ettevalmistus kesk- kooli lõpetanuile kutsuks tingimata esile ka kõrgema tasu nõudmise, mille maksmine käiks vast meile üle jõu. (Rahvaerakonna kongress võttis aga vastu J. Vestholmi ettepanekul reso- lutsiooni: „Õpetajate ettevalmistusasu- tised tulevad nõnda ümber korraldada,

et keskkoolide lõpetajad seal vastava kutsehariduse võivad omändada.“ E. M.).

„Päevalehe“ 19. numbri kirjutises „Tehnilise hariduse korraldamise kava“

on ära toodud hamini ettepanek Valitsu- sele, mille järgi

„Eesti vabariigis on neli tehnilise hari- duse astet, millede õigused määratakse kind- laks tehnikute ja inseneride registreerimise seaduses:

- õppinud tööline ja meister,
- tehnik,
- praktiline insener,
- diploom-insener.

Neid valmistatakse ette: õppinud töölisi- meistreid — tööstuskoolides ja tööstusõpilaste koolides 3-aastase kursusega peale algkooli; tehnikuid — tehnikute koolides (4—5-aastase kursusega peale algkooli), missugusteks koo- lideks tulevad ümber korraldada tehnikagüm- naasiumid; praktilisi insenere — Tallinna teh- nikumis 2-aastase kursusega peale tehnikute kooli või gümnaasiumi. Tehnikumi tunni- ja õppekavad tulevad vastavalt ümber töötada, silmas pidades, et tehnikumis on 2 osakonda: 1) ehitusosakond arhitektuuri, teede ja maa- mõõdu harudega; 2) mehaanikaosakond ma- sinaehituse ja elektrotehnika harudega.

Kõrgema haridusega eriteadlasi (dip- loom-insenere) kultuurtehnika ja keemia alal valmistatakse ette Tartu ülikoolis.

Diploom-inseneride ettevalmistamiseks teis- tel aladel võetakse haridusministeeriumi eel- arvesse kokkuleppel teiste ministeeriumidega tarvilik arv stipendiume välismaal õppimi- seks.

Vabariigi Valitsus kinnitas üldiselt hari- dusministri ettepaneku, ühtlasi soovitades vas- tava seaduseelnõu väljatöötamisel materjalina ära kasutada Tartu ülikooli ja Inseneride ühingu arvamised, eriti tehnilise hariduse astmete (tehnik ja praktiline insener) ühen- damise asjus, silmas pidades selle juures teh- nikute ettevalmistamise süvendamise tarvi- dust.“ (Peale 3. ja 4. astme ühendamise rõ- hutab Inseneride Ühing veel seda, et kõrgema tehnilise hariduse saamine sündigu kodu- maal. E. M.).

I võõrkeelte õpetajate kongress

Tallinnas, 28. ja 29. detsembril 1927. a.

Võõrkeelte õpetajate esimene kongress astus kokku E. O. Liidu ettepanekul Tallinna Õpetajate Seltsi poolt moodustatud vastava toimkonna kutsel. Nimetatud toimkond töötas pikemat aega dir. N. Kannu juhatusel, pidas rea koosolekuid, töötas kongressi kava välja ja valmistas kongressi kõigiti hoolikalt ette.

Kongressi avamise ajaks oli koosoleku ruumi kogunud umbes 150 õpetajat. Hiljem tuli veel rohkesti osavõtjaid juurde, nõnda et kongressi liikmete arv pea kahe ja poole sajani tõusis.

Kongressi avamine.

Kongressi avas pikema sissejuhatava kõnega dir. N. Kann.

Avaja tervitas korraldava toimkonna ja Eesti Õpetajate Liidu nimel koosolekul viibivat haridusministrit ja rohkearvulisi kongressi liikmeid ning külalisi.

Selle järele tuletas kõneleja meelde seda tööd, mis mitme õppeaine õpetajad, nagu emakeele, matemaatika, loodusloo ja maateaduse, võimlemise j. t. juba korda saatnud. Kõneleja konstaterib, et „kõik nad on oma kongressidel hulga põhjapanevat tööd teinud, tööd, mida isegi suurrahvaste õpetajail teha ei tule. Nii näiteks on nad loonud toimkonnad, mille ülesandeks on teaduslikke oskussõnu luua, õppeainete programme välja töötada ja ettepanekuid järgnevatele kongressidele. Meie — võõrkeelte õpetajad — oleme seni vaikinud ja oleme sellega kõrvalseisvates seltskonna ringkondades arvamist tekitanud, et meil nagu midagi ütelda ei oleks. Kuid asi ei ole kaugeltki nii.

Minu arvates oleks ammuigi tulnud Eesti riigi ehitajatele ja ehitustöö pealtvaatajatele ütelda seda, et Eesti riigil, kui väikese rahva riigil, tuleb pöörduda palju suuremat tähelepanu keelte küsimusele meie koolis kui igal suurrahval. Kui inglane, sakslane, venelane, prantslane õpib oma suurriigi keskkoolides võõrkeeli, siis teeb ta seda enam

puhtpedagoogilistel kui praktilistel põhjustel. Väikesel rahval on aga ühe suurrahva keele omandamise küsimus lihtsalt eluküsimus. Võõrast suurrahva keelt ei lähe meil üksnes mitte selleks vaja, et kaubanduslikult läbi käia teiste rahvastega, meile läheb ta seks vaja, et meil võimalik oleks üleilmliku kultuuri osaliseks saada. Ja mida põhjalikumalt meie selle või teise suurrahva keele omandame, seda kergem on meie rahva intelligentsil süveneda teiste maailma rahvaste kultuuri aitadesse.

Sellest on aru saanud Eesti riigi noore kooli loojad. Pea kusagil ei leia meie näiteks seda, et nelja-aastases rahvakoolis sunduslikult õpetatakse üht võõr-, ja kuueklassilises algkoolis isegi kaht võõrkeelt nagu meil. Ma tean väga hästi, et see asjaolu ei meeldi paljudele meie pedagoogidele ja isegi mõnele võõrkeele õpetajale. Meie ajakirjanduses on juhitud tähelepanu sellele, et kahe võõrkeele õpetamise sundus algkoolis on liialdus ja selle tagajärjel ongi Tallinna ja paljude maakondade algkoolides hakatud ainult üht võõrkeelt õpetama, kuigi seadus näeb ette kaks võõrkeelt. Edasi on küsitud, kas peab võõrkeele õpetamine algama kolmandal õppeaastal, või võiks see sündida viiendast peale. Sellele küsimusele peaks vististi juba esimene võõrkeelte õpetajate kongress andma oma kompetentse vastuse. Kui kongress leiab, et võõrkeelte õpetamist tuleks alata viiendast õppeaastast või isegi keskkooli esimesest aastast peale, siis tuleks anda vastus ka sellele, kuidas korraldada siis eesti keele õpetamist meie vähemusrahvaste koolides. Kas ei tuleks siis ka seal alata eesti keele õpetamist viiendast õppeaastast peale ja sama suure tundide arvuga, kui õpetatakse eesti õppekeelelega koolides esimest võõrkeelt nagu praegu.

Ja edasi. Meil on kaevatud ja valjusti avaldatud nurinat, et meie keskkool praegusel ajal ei jõua oma õpilastele kätte õpetada mitte ühtki võõrkeelt, ma mõtlen siin eeskätt meie eestikeelseid keskkooli. Räägitakse, et Vene

valitsuse ajal on olnud asi selle poolest parem. Venekeelses keskkoolis õpiti vähemalt vene keel sedavõrt hästi ära, et Vene ülikoolides kõrgema teaduse omandamine ei teinud enam mingisuguseid raskusi. Kongress peaks katsuma anda vastust sellele teravale küsimusele, ta peaks näitama teid, kuidas asja meil otstarbekohasemalt lahendada.

Minu arvates tuleks kõrvale jätta ettepanekud, et võõrkeele kätteõpetamiseks mõned õppeained tuleksid õpetada võõrkeeles, sest see ettepanek ei ole vastuvõetav kõigile meile, kes me oleme võidelnud oma emakeelse kooli eest. Vastuvõetav võiks meil vahest olla see, kui meil soovitatakse avada üksikuid koole Prantsuse lütseumi eeskujul inglise, saksa või vene õppekeelega, kuid ka see ettepanek leiaks kindlasti palju, väga palju vastaseid.

Minu arvates oleks vististi küsimuse ainum lahendamisviis see, et meil esimese ja teise võõrkeele tundide arvu suurendataks. Kuid igatühel teist on teada, et Eesti alg- ja keskkoolides nädalatundide arv on juba sedavõrt suur, et ühes või teises aines on võimatu tundide arvu suurendada. Tundide arvu suurendamine võiks sündida ainult teiste õppeainete kulul. Kuid millise aine õpetajad oleksid nõus, et nende õppeaine tundide arvu vähendatakse. Jääb järgi see, millest ma juba Eesti iseseisvusest saadik olen kõnelnud: keskkoolile tuleks juurde lisada üks aasta. Seda ettepanekut pooldavad praegusel ajal juba väga paljud. Täna on meil õnn kuulda meie esimese haridusministri prof. P. Põllu kompetentset arvamist selle kohta, mida nõuab Eesti ülikool Eesti keskkoolilt võõrkeelte õpetamise alal ja ma usun, et lügupeetud referent siin jälle kord väljendab soovi, et üliõpilaste parema ettevalmistuse pärast ka keeltes meie keskkool peab olema pikema vältusega.

Edasi tuleks meil jõuda selgusele, kas meil peale suurema tundide arvu keskkoolis ei tuleks veel käsitada teisi abinõusid keelte kätte õpetamiseks, nagu konversatsioonitunde vabadel tundidel ja peale lõunat, võõrkeelsete raamatute lugemist mitte üksnes koolis, vaid ka kodus, etenduste soovitamist saksa ja vene keeles, õpilaste saatmist

suvevaheaegadel väljamaale jne.

Isiklikult olen ma arvamisest, et saksa-, inglise-, vene- ja prantsuskeelse kirjanduse lugemine peaks meid, võõrkeele õpetajaid, iseäranis huvitama, kui meie silmas peame oma kasvandikkude vaimlist arenemist. Suure poeglaste keskkooli juhatajana olen ma nõudnud oma õpilastelt eelviimases klassis, et nad loeksid saksa keeles eelviimase õppeaasta kestvusel 1200 lhk. ja viimases klassis 2400 lhk. kas ilu- või teaduslikku kirjandust. Lugemisel olen ma jätnud õpilastele vabaduse. Nad on võinud oma äranägemise järgi valida lugemismaterjali. Ühed õpilased on valinud saksa klassikute töid, teised on lugenud peale saksa kirjanikkude ka prantsuse, inglise, norra, rootsi, ungari, soome, vene ja teiste rahvaste kirjanikkude töid, kolmandad on valinud oma erihuvide järgi teaduslikke töid. Kuid üks nõue on minu poolt üles seatud. Õpilased loevad saksa keeles ja jutustavad mulle loetud raamatute sisu selles keeles. Ma arvan ja usun, et ka teised võõrkeelte õpetajad on nõudnud oma õpilasilt kodust lugemist ja on kontrollinud nende lugemist. Kas ei tuleks koduse lugemise nõue teha sunduslikuks kõigile keskkooli õpilasile? Ja kas ei tuleks toimkondadel, keda valib praegune kongress, kokku seada nimekiri kirjanikkudest ja nende töödest, mida peaksid lugema meie keskkooli õpilased saksa, inglise, vene või prantsuse keeles. See abinõu aitaks kaasa emakeele õpetajaile saavutada paremaid resultaate õpilaste vaimlises arenemises ja meile — suurrahvaste kirjanduse õpetajaile — annaks ta teadmise, et meie õpilased on lugenud tähtsamaid maailmakirjanikkude teoseid ja selle juures veel võõrkeeles, mida õpetame meie koolis.

Muidugi ei tohi meie kahe silma vahele jätta ka meetoodilisi küsimusi võõrkeelte õpetamises, millele meie oleme pööranud seni võib olla liiga vähe tähelepanu.

Esimese võõrkeelte õpetajate kongressi kokkuastumise puhul tervitan toimkonna nimel veel kord südamlikult kõiki kongressile tulijaid ja soovin neile kõigile, et nad siit kaasa viiksid teadmise, et meie riigis ei ole mitte

üksnes võimalik, vaid ka äärmiselt soovitatav töötada võõrkeelte õpetamise süvendamiseks meie, uskuge mind, nii tänuliku õpilaskonna ridades.“

Tervitusi kongressile ütles haridusminister dr. A. Mõttus.

Presiidiumi ja sekretariaadi valimine.

Presiidiumi valitakse dir. N. Kann., koolin. J. Estam, dir. Etruk, õp. V. Vaher ja h-ra Schilling. Sekretariaati valitakse õpetajad R. Stumper, B. Veros ja prl. H. Metsvahi.

Mandaatkomisjoni valitakse õpetajad Luhaäär ja Nikiforoff.

Koosoleku päevakord kinnitatakse esitatud kujul.

Järgneb prof. P. Põllu kõne teemale

Ülikooli seisukoht võõrkeelte küsimuses keskkoolis.

Ülikool nõuab oma õpilastelt kahe võõrkeele tundmist. Kuigi ilma takistusteta üliõpilaseks vastu võetakse neid, kes keskkoolis ainult üht neist õppinud, nõutakse ometi niisugustelt tagantjärele teise võõrkeele eksami õiendust.

Ülikool vaatab võõrkeeltele *kui studiumi eeldusele* ja mitte sellepärast, et osa loenguid peetakse teistes keeltes, mis järjest vähenev nähtus — vaid sel põhjusel, et ilma võõrkeelse kirjanduseta studium ei ole mõeldav.

Õppimisel ülikoolis ei ole loeng mitte ainukene ja tähtsam teaduse edasiandmise vorm, vaid selle kõrval omandavad *isetegevusel* põhjenevad seminarid, harjutustööd ja laboratooriumi-katsed, kus juures suuremal või vähemal määral teaduslikku kirjandust tuleb kasutada, järjest laiaulatuslikuma tähenduse. Samuti peab endiselt maksma jääma iseseisev ettevalmistus eksamitele *asjaomaste teoste ja õpperaamatute järgi*.

Suuremas osas ülikooliainetest *puuduvad* meil praegu isegi *õpperaamatud*, kõnelemata mitmesugustest eestikeelsetest eriteostest. Ei ole loota, et meie neid enestele edaspidi kõigil aladel suudaksime soetada, tarvitajate vähese arvu pärast. Pealegi on karta, et eestikeelsed õpperaamatud ühe väljaande pikaldase läbimüügi tõttu *kergemini vananevad* ja nende *ühikälguse viga* meil ennast teravamini tunda annab,

sest et paralleelsed õpperaamatud ainult erandliselt endid vee peal võivad hoida.

Teaduse arengu pidev jälgimine ei ole teostatav ühelgi alal ilma asjaomaste *võõrkeelsete ajakirjade* kasutamata.

Isegi viljakat loengute kuulamist, mis peab seotud olema koduse järel- ja eeltööga, ei saa kujutella ilma orienteerumiseta vastavas kirjanduses.

Meie *õpetlaste kaastöö teaduste* alal on väheste eranditega köidetud võõrkeelte tundmisele. Sest puhtteaduslike uurimuste avaldamine eesti keeles on ainult neis küsimusis otstarbekohane, mis võivad laiemaid ringkondi huvitada. Väliseadlane võtab eesti keele õppimise vaeva enese peale ainult siis, kui tema uurimise puutub meie rahva ellu.

Ülikooli ei huvita otsekohe võõrkeelte parkeerimine, küll aga nende *passiivne mõistmine*, s. o. võime igasugust teksti õieti aru saada ja seletada.

Kui ülikoolis piirdatakse ainult ettevalmistusega eksamitele, siis saab hädapärast *ühe* võõrkeelega läbi. Panakse aga rõhku laialisemale ülevaatele probleemidest ja süvenemisele üksikuurimustesse, siis läheb *mitme*, vähemalt *kahe* tundmist vaja. Sest teaduste areng ei ole mitte igas keeles igal alal sama kaugusel ja sama suunaline; sageli tuleb üht otsida ühest, teist asja teisest keelest.

Missugustele kolmest tähtsamast lääne-euroopa keelest (inglise, saksa, prantsuse) eesõigus anda, on kirjanduse kättesaadavusest ja muudest tema kasutamist hõlbustavatest tingimustest. Äkilised murrangud traditsioonidega ei ole siin võimalikud.

Üldiselt tuleb aga rõhutada, et meie teaduslik areng ennast *eriliselt ühe võõrkeele külge ei tohi kõita*, vaid seesmise rikastuse ja laiemate perspektiivide kui ka oma iseseisvate seisukohtade saavutamise mõttes peab kasutama seda keelt, mis osutub antud juhtumisel kõige viljakamaks.

Käesoleval ajal lonkab võõrkeele oskamine kirjanduse tarvitamise mõttes. Võõrkeelte tundide arv on väikene, õppesihitudes pole selgust ja pole tehtud tarvilikku vahet esimese ja teise võõrkeele vahel.

Uute keelte ja üldarenemise huvides tuleks suurendada keskkooli õppe-

aastate arvu ühe aasta võrra. Siis saaks suurendada ka võõrkeelte tundide arvu, mida ei saa teha mõne teise aine tundide arvel.

Lõppeks kõneleja toonitab keelte õpetamise tehnika arendamise tarvidust koolis.

Järgmisena kõneleb koolinõunik Estam ainest

Võõrkeelte õpetamise siht Eestis.

Kõneleja avaldab järgmisi mõtteid (loodetavasti ilmub kõne edaspidi täielikult):

Vajame stabiilsust koolikorralduses. Praegu on kõikuvad võõrkeele õppesihid, tundide arv jne.

Tuleb pooldada praegust geneetilist võõrkeelte *järjestust* eesti koolis. Esimeseks võõrkeeleks olgu saksa keel keelesuguluse (võrdlm. suur saksa laensõnade % eesti keeles) ja kultuurilooliste sidemete põhjal. Teiseks olgu inglise keel, mis valmistab pinda oma romaani elementide kaudu ladina ja prantsuse keelele. Vene keel jääb kõrvale sellest geneetilisest järjestusest; soome keele õppimist soodustaks suur sugulus.

Võõrkeele õppimise peasihiks on: keele valdamine 1) läbikäimisvahendina, 2) kultuurivahendina. Meil on katsutud hoida keskteed. Isiklikud kogemused, kontrolltööd j. n. e. näitavad, et nende sihtide teostamine on raske.

Soovitav reform võõrkeele õpetamisel algkoolis oleks: *saksa keel alaku algkooli V klassis ja olgu valitav aine. Võõrkeelt õppigu ainult õpilased, kes mõtlevad astuda keskkooli. Keskkooli astumisel on tarvilik selektsioon, keskkool olgu ainult andekaile.*

Esimese võõrkeele õppesihiks olgu keele valdamine kultuuri- ja liikumisvahendina, kusjuures ei saa nõuda keelelist oskust, vaid ainult korrallikku väljendusvõimet kõnes ja kirjas.

Teise võõrkeele õppesihiks olgu keele valdamine kultuurivahendina (ilukirjanduse ja teadusliku proosa lugemine võõrkeeles). Maksvaid õppekavu tuleks revideerida selt seisukohalt.

Kolmanda võõrkeele õppesiht. Ladina keelt tuleks õpetada peamiselt rahvusvaheliste kultuur- ja oskussõnade baasina. — Raske on õpilastele vene

keel oma grammatilise struktuuri, aktsendi poolest. Selle keele peasihiks oleks tegelik tarvitamisoskus (kaubanduskoolles).

Vaadeldes erisidte õpetamisel toonitab kõneleja kontsentratsiooni tarvidust õppematerjali käsitusel. Keeleõpetamise keskkohaks olgu lektüür, mille sisu vastaku kooli eritüübile. Lektüüri ümber koondugu grammatika, ortograafia ja väljendusvõime harjutused. Õppesihide läbitöötamine olgu asutatava võõrkeelte õpetamise komisjoni ülesandeid.

Seni on valitsenud meil lektüüri valikul ilukirjanduseline printsiip. Välismail rõhutatakse uusimat kirjandust: populaarteaduslikku ja kultuuriloolist lektüüri. Peaksime lugema kultuurrahvaste praeguste aktuaalsete küsimustega seotud teadusliku ilmega kirjandust.

Võõrkeel olgu seotud orgaaniliselt keskkooli teiste ainetega. Võõrkeele käsitusel peab õpetaja pidama silmas sidet emakeelega, sellepärast ei tohiks olla võõrkeele õpetajaks muulane, või ta peab olema küllalt tugev õpilase emakeeles. — Grammatika alal tuleks ühtlustada grammatiline terminoloogia ja võtta tarvitusele n. n. paralleelgrammatika. Võõrkeelte omavaheline side on kaunis suur ja õpetaja peaks kasutama seda õpetamisel.

Tuleks enam differentside õppekavad vastavalt koolitüübile ja siis ka sidet pidada võõrkeeles koolitüübi üldsihiga.

Selle järele tehakse lõunavaheaeg kella 2—4.

Pärast lõunavaheaega kõneleb õp. V. Raam ainest

Võõrkeel algkoolis.

Kõneleja arvab, et võõrkeele õpetamine algkoolis on ebaproduktiivne töö: ta ei valmista loovale tööle ja ei soodusta õpilase arenemist (võõras kultuur ja kirjandus jäävad kättesaamatuks lapsele algkoolis), pigem takistab ta emakeele loomulikku arenemist.

Võõrkeele õppimine olgu keskkooli ülesanne, siis on ka emakeele alus enamvähem kindel.

Algkooli ülesanne ei ole eeskätt valmistada õpilasi keskkoolile; kaugelt

suurem osa lapsi ei lähe algkoolist keskkooli. Algkooli lõpetajad võivad omandada võõrkeelt tarvilisel määral täienduskoolis.

Eesti rahvuslikus algkoolis ei peaks õpetatama võõrkeelt. Et sellele soovitud seisukorrale üle minna, seks peaks 1928. a. sügisel ära jääma saksa keel algkooli III kl. kavast ja 1929. a. sügisel algkooli IV kl. kavast.

Algkooli V ja VI klassi kavast peaks saksa keel ära jääma, kui on saabunud selleks soodus psühholoogiline moment.

Kõneleja ei poolda seda, et võõrkeel algkoolis oleks valitav aine, kuna siis õpilane veel ei tea, kas ta läheb keskkooli või mitte.

Õppemeetodis tahaks kõneleja näha enam liikuvust. laulu, suulist väljendust, lugemismaterjali; kirjatööde hulka tuleks piirata.

Järgmisena kõneleb õp. E. Riemer (saksa keeles) ainst

Võõrkeel kutsekoolis.

Kõne pealaused on järgmised:

Mõningais kutsekooles, nagu kolmeklassilises kaubanduskoolis, tuleb enam rõhutada üldhariduslike ja eriainetete kõrval moodseid keeli, seejuures pidades silmas kolme aineterühma tasakaalu.

On pedagoogiliselt soovimata alustada ühes klassis kahe võõrkeele õppimist ühel ajal.

Kaubandus- ja teistele sarnastele kutsekoolidele tuleks lisada orgaaniliselt 1—2 elementaarklassi võõrkeele paremaks omandamiseks.

Kutsekoolis omagu võõrkeele õpetamine kultuuriloolise iseloomu, mitte literaarse ja õpilast juhitage praktilisele keeletarvitamisele.

Keeleõpetajail peaks olema võimalus viibida aegajalt pikemat aega välismaal.

Tuleks toetada õpilasekursioone välismaale praktilise keeleharjutamise otstarbel.

Uute keelte õpetamise sihtidest ja meetoditest

kõneleb prof. H. Mutschmann, esitades järgmisi põhimõtteid:

Õpetaja tulemused võõrkeele õpetamisel olenevad õppesihist, klassi iseloomust, õpetaja isikust. Õpetaja edukus

oleneb sellest, kuivõrra on ta peasihiks õpilase edenemine.

Õpetaja ei tohi piirduda ühe meetodiga, ta peab valima kasuliku igast meetodist.

Otsekohene meetod ja Mertneri süsteem on ühekülgsed ja ei vasta psühholoogiat. „Tiefenpsychologie“ mängib suurt osa ka võõrkeele õpetamisel. Õpetaja hoidugu asetamast õpilast liiga madalale astmele (lapsetoariimid ei kõlba 12—13 a. poisile). Õpilases tuleb äratada *õppimistahe*.

Kõneleja esitab järgmised *õppesihid*:

1. idealistlik-kultuuriline, mis taotleb kõrgemat elamisvormi,
2. formaalne-hariv, mis õpetab õpilast mõtlema,
3. praktiline, mis õpetab kõnelema.

N. n. „Kultuurkunde“ on tekkinud Saksamaal sõja mõjul, ta on propagandlikku laadi ja peame suhtuma ettevaatlikult võõrsil tekkinud nähtusile.

Käsitelles saksa ja inglise keele õpetamist Eestis, rõhutab kõneleja, et kuna saksa keel on esimeseks võõrkeeleks, oleks selle keele omandamine enam produktiivset laadi, inglise keel enam retseptiivset.

Õpetaja ülesanne olgu ka õpilaste tutvustamine aiakiriandusega.

Viimasena kõneleb õp. E. Saul

Esperanto õpetamise pedagoogilisest väärtusest.

Kõneleja väidab, et kunstlikult loodud keel, mis on selge, lihtne, erapooletu, on kohaseim rahvusvaheliseks keeleks. Pedagoogiliselt on võõrkeel tähtis keeletunde arendamises. Algkoolis peab olema võõrkeel, kuid praegu õpetatavad keeled on liiga rasked.

Esperanto on lääne-euroopa keelte lihtsustatud süntees ja loob aluse edaspidisele lääne-euroopa keelte õppimisele. — Esperanto võiks õppida ära 4—6-e tunniga algkooli kahes viimases klassis, edaspidi oleks tarvis õppida ainult eritermineid.

Oleks soovitav võtta esperanto kas või teise keelena kooli sundusliku aienena ja võrrelda õpilaste edukust keelte õppimisel enne ja pärast esperanto õppimist.

Kongressi teine päev 29. dets.

Kolmas istung.

Kongressi teine päev algab prof. H. Mutschmanni referaadiga ainest **Inglise ja Ameerika õpingute tähtsus.**

Referent arvab, et inglise keel on arenemas rahvusvaheliseks läbikäimiskeeleks, kuna saksa keel on piirdumas enam mõtteilmaga. Suuremad rahvad, eriti inglise keelt kõnelejad ei soostu iial õppima esperantot.

Et Eestis suuremal osal õpilasil ei tarvitse omandada inglise keelt konversatsioonalseks otstarbeks ja sageli õpetaja enese inglise keele valitsemine ei ole küllalt suur, peab õpetus kontsentreeruma lugemisele. Loetagu kaas-aegset kirjandust (Shaw, Galsworthy, Wells, Hardy) ja perioodiliselt ilmutavat ajakirjandust; kaasaskäivaid pilte pandagu välja õpilasile vaatlemiseks (Manchester Guardian Weekly Edition).

Tarvilik on tutvumine Ameerika tsivilisatsiooniga. Ühisriikide kesk-läänepoolses osas on tõusmas aktiivne natsionalism (Chicago). Asudes Euroopa ja Aasia suurte tsentrumite (Jaapan, Hiina) vahel on sellel uuel vaimuilmal suur tähtsus. Tuleks lugeda Ameerika uusimaid kirjanikke (Levis, Sinclair, Dreiser, Hergesheimer, Anderson) ja jälgida ajakirjandust (Mercury).

Teisena kõneleb lektor Fr. Bettac **Uuemaist vooludest saksa kirjandusteaduses.**

19-nda sajandi lõpul saksa kirjandusteaduses valitsev positivismi mõjutatud Schereri kool töötas ümber antud materjali eeskujulikul viisil, sattus aga suuremate probleemide esitamisel puuduliku filosoofilise ainekäsitluse tõttu mõistuslikku kuivusse.

Sajandi pöördel tekkis saksa kirjandusteaduses ärkava irratsionalismi mõjul uusi voole, mis vaatlevad literaarloomise fakte üldvaimuteaduslikult vaatekohalt ja taotlevad suuremaid sünteese.

Neis liikumises eraldame kolm suunda:

1. sotsiaal-psühholoogiline (Jos. V Adler).

2. esteetiline (Fritz Strich).

3. ululis- või filosoofilis-ilmavaateline (Prof. Korff).

Nende suundade esindajad kannavad uute teede otsimisel sageli suguluses olevate teadusalade meetodeid kirjanduslukku.

Nende uute meetodite lähemal vaatlusel näeme, et oleviku kirjandusteadus, samuti kui teised vaimuteadused, on asetatud probleemi ette, kuivõrra on lubatav irratsionaalne element teaduses.

Kirjanduse ajaloo koht ei ole koolis, küll aga peab õpetaja tundma liikumisi sel alal. Õpilasele võiks pakkuda eriliselt palju Goethe aeg, Saksamaa vaimuilmale ülimsaavutuste aeg.

Sellega lõpevad üldkõned. Järgneb redaktsioonikomisjoni moodustamine, kuhu valitakse: h-rad Kann, Vaher, Estam, Freymann, Etruk, Veros.

Töö sektsioonides.

Saksa keele sektsioon

algas tööd 28. dets. õhtul. Presiidiumi valiti lektor T. Bettac ja õpet. P. Bokovneff ja A. Plaesterer.

Sekretärideks prl. O. Lukk ja õpet. O. Freymann.

Koosolek algas õp. P. Bokovneffi loenguga teemale:

Saksa keele foneetika eesti koolides.
(Teesid vaata allpool).

Siis järgnes hra J. Sieberdi seletus abiturientide kirjatööde asjas, et nõudmised tööde kohta ei peaks ühised olema, sest ühedes koolides õpivad intelligentsete vanemate lapsed ja teistes — harimata perekondadest.

Õp. P. Bokovneffi loengu kohta algasid läbirääkimised.

Dir. Raudkepp pooldab ühist juba väljatöötatud hääldamist, kuid tahaks et „ei“ ja „ng“ hääldamisse jääks balti murrak. Foneetika tunde saksa keeles vaja ei ole.

Õp. *Villemson* arvab, et meie balti saksa keel ei ole nii naeruväärt; uue hääldamisega peaks oldama ettevaatlik.

Dir. Kann arvab, et ühtlus on tarvilik; tuleks otsustada näiteks, kas hääldada „ei“ või „ai“.

Dir. Raudkepp: Foneetika küsimusele peab vaatama praktiliselt. Erilised vead keeles tuleb hävitada.

Dir. Vestholm: Saksa keel on meie koolides võõrkeel; balti murrak ei tohiks talle mõju avaldada ja teda peaks õpetatama foneetika teel.

Prl. O. Lukk pooldab tingimata „Hochsprache“ hääldamist, kuigi see oleks vanemaile õpetajaile raske. Kui kongressist osavõtjad ka teise resolutsiooni vastu võtaksid, paari aasta pärast muudaks elu ise need.

Prl. Thomson: Lastel on õigus head saksa keelt nõuda, kuid foneetika erandide ei tarvitse olla: meil on kõrgemates klassides väärtuslikum materjal läbi võtta.

Lektor Bettac: Keele ideaal peab olema. „Hochsprache“ oleks see ideaal. Foneetika õpetus olgu emakeeles ja sealt juba mõjuga võõrkeelele. Võõrkeeles aga oleks see ajaraiskamine. Õp. Bokovneffi tuleb paluda foneetika peapunktid üles seada.

Koosolek palub õp. Bokovneffi järgmiseks istungiks foneetika peapunktid üles seada ja koosolekule esitada.

Saksa keele sektsiooni teine istung teisel kongressi päeval 29. det.

Istung algas õp. Plaestereri kõnega teemale:

Süsteemaatiline grammatika õpetus eesti keskkoolides.

Referent pooldab induktiivset meetodit. Grammatika raamat olgu ainult abinõuks kordamise juures. Siis käsitas kõneleja veel ajaloolist grammatika seletamist ja aine süstematiseerimist ülemates klassides, kusjuures tundide arvu tõstmine oleks tingimata tarvilik. (Täpsamalt v. teesides).

Teiseks kõneles õp. L. Jakobson ainest:

Saksa kultuurteadus saksa keele õpetamises.

Kultuuriõpetus süvendab keele õpetamist, tabades iseloomustavamaid momente rahva kultuuri- ja hingeelust. Muinasjuttudest näiteks tuleb valida neid, millel on ühist rahvahinge karakteriseeriva mütoloogiaga, uute kirjanduskude töödest valida neid teoseid, milles peegelduvad tänapäevane rahva-

elu ja tema püüded. Suur tähtsus selles aines on sõnateadusel (Wortkunde).

Läbirääkimisi.

Dir. Kann: Kusagil välismaal ei ole algkoolis võõrkeelt, kuid meil seati kaks võõrkeelt algkooli, sest et meil ühtluskooli taheti ellu viia ja arvamiselt oldi, et viieaastasest keskkoolis on võimalu kaht võõrast keelt ära õppida.

Chr. Brüller: 3. ja 4. algkooli klassis on vara võõrkeelt õpetada, aga 5. ja 6. peaks ta jääma, et küll kahe aasta jooksul palju läbi võtta ei saa.

Dir. Kann, Nieländer ja Viren: Kui võõrkeel 5. ja 6. klassis jätta, siis peaks tundide arv nendes klassides 6 + 6 olema.

Õp. Pezold: Võõrkeel peaks 3. klassis algama, tundide arv peaks suurem olema, õpetajad peaks paremini ettevalmistatud olema.

Prl. Thomson, hra Brüller: Vabaks jäänud tunnid (3. ja 4. kl.) tuleb kasutada ainult emakeelele.

Õp. Pezold: Ülikooli õpetajad kaebavad, et abiturientid ei oska võõrkeelt. Kui 2 aastat teda vähem õpetada, oskavad õpilased teda veel vähem.

Dir. Kann: Venelane ütles „Der Bien musz“; ka meie peame sellega toime saama. Kui algkoolis õpetatakse 12 tundi esimest võõrkeelt ja keskkoolis tõstetakse tema tundide arv 30-ni, siis jõuame keelt paremini õpetada, kui seni.

Võetakse vastu järgmine resolutsioon algkooli kohta: saksa keel algab 5. õppeaastast. Kõik saksa keelest vabaks jäänud tunnid kasutatakse emakeele süvendamiseks. V ja VI klassis peab saksa keele tunde olema igas klassis kuus (6) nädalatundi.

Läbirääkimisi keskkooli kohta:

Dir. Raudkepp: Keskkooli kursust tuleb ühe aasta võrra pikendada.

Chr. Brüller: Kongress ei ole kompetentne selle küsimuse üle rääkima.

Dir. Kann: Meie tohime Valitsusele seletada, et 11-ne aasta jooksul kava läbi võtta ei saa.

Dir. Raudkepp: Kui õpetaja selles küsimuses kompetentne ei ole, kes siis? Võiks formuleerida, et kongress sooviks keskkoolile ühe klassi juurde liisada.

Dir. Vestholm: Sektsioon ei peaks selle küsimuse üle otsustama.

Sektsioon võtab *dir. Raudkepi* ettepaneku vastu. Sektsioon otsustab paluda neid, kes soovivad esitada resolutsioone, need kokku seada ja siis sektsioonile esitada.

Õp. Bokovneff esitab järgmise resolutsiooni:

Võõrkeelte õpetajate kongress asub põhimõttele, et „Hochsprache“ on meie saksa keele hääldamise ideaaliks, millele meie püüame läheneda. Kui hääldamise suhtes mõni kompromiss peaks tarvilik olema, siis ainult ses mõttes, et niisugune kompromiss lubatav on „Hochsprache“ nõudmiste kõrval, mingil tingimusel aga mitte selles mõttes, et „Hochsprache“ nõudmised mõne üksiku punkti kohta keelataks ja peetakse lubatavaks ainult kompromiss-hääldamine.

Ettepanek võetakse vastu.

Sektsioon otsustab järgmised resolutsioonid ja sooviavaldused kongressile tööaluseks soovitada.

Dir. Raudkepi ettepanek:

1. On tingimata soovitav, et võõrkeele õpetajad oskaksid ka õpilaste emakeelt võimalikult hästi.

2. Võõrkeeli tuleb järjekindlalt käsitleda meetodite järgi, mis vastavad nüüdse aja hingeteaduslikkudele ja eksperimentaalsetele tulemustele.

3. Võõrkeelte õpetamises tuleb meetodiliselt hästi ära kasutada keeltevahelist sõnadesugulust niihästi ema- ja võõrkeele kui ka õpetatavate võõrkeelte vahel.

4. Saksa keelt tuleb õpetada võimalikult uuema aja foneetiliste nõuete järgi.

Koolin. Estami poolt esitatud teesid ja resolutsioonid:

1. Võõrkeelte õpetajate kongress pooldab meie koolikorralduses praegu maksvat võõrkeelte järjestust.

2. Esimese võõrkeele (saksa keele) õpetamine peaks algama mitte varemalt kui 5. õppeaastal.

3. Esimest võõrkeelt peaks algkoolis õpetatama valitava ainaena, eeskätt õpilastele, kelle vaimline üldarenemine pakub tarvilisi eeldusi edasiõppimiseks keskkoolis.

4. Algkooli astmel on saksa keele õpetamise peamiseks sihiks anda õpilastele ülevaade tähtsamatest keelelistest nähetest ja elementaarne sõnavara sellises ulatuses, et algkooli lõpetaja võiks sõnastiku abil lugeda kergeid võõrkeelseid tekste ja aru saada lihtsast kõnekeelest.

5. Keskkooli astmel on saksa keele õpetamise ülesandeks arendada õpilase lugemisoskust sellisel määral, et ta suudaks vahetumalt (sõnastiku abita) lugeda võõrkeelset ilukirjandust ja kergemat teaduslikku proosat; selle kõrval tuleb keskkooli lõpetajalt nõuda ka aktiivset väljendusvõimet nii kõnes kui kirjas.

6. Õppematerjal võõrkeeltes peaks olema sisemiselt ühtlustatud ja seisma tihedas ühenduses kooli põhiainetega. (Kontsentratsiooni põhimõte).

7. Võõrkeelte õppekavad peaksid olema kohastatud tähtsamate koolitüüpide erinõuetele.

8. Võõrkeelte õpetus keskkoolis peab õpilasele avama liigipääsu võõrrahva kultuuriellu. Õppematerjal peaks olema kohastatud nüüdisaja kultuurilistele veendumustele ja töökspidamistele.

9. Soovitav on ühtlustada grammatiline terminoloogia kõigis keskkooli astmeil õpetatavates keeltes (paralleelgrammatika printsiip).

Õp. Freymanni ettepanek:

Saksa keele õpetamise siht keskkoolis:

Keskkooli lõpetaja peab omama teoreetilisi ja praktilisi teadmisi niisuguses ulatuses, et tal võimalik oleks lugeda ilukirjanduslikke ja teaduslikke töid (välja arvatud tehniline nomenklatuur) ja emakeelde tõlkida (tõlkimiseks tuleks tarvitada eriti 12. õppeaasta, ülikooli astumiseks).

Praktiline keeleoskus peab võimaldama kõnelda õiges keeles konkreetsetest teemadest ja ainult neist abstraktsetest, mis võivad ette tulla lihtsas igapäevases kõnes.

Töö sellele sihile jõudmiseks:

1. Hea foneetiline alus („Hochsprache“le“ baseerudes).

2. Süstemaatiline grammatika õpetamine praktiliste töödega analüüsis.

3. Ortograafia rõhutamine.

4. Suusõnalik ja kirjalik refereerimine.
5. Referaadid oma klassi ja suurema auditooriumi ees.
6. Läbirääkimised referaatide kohta.
7. Ilukirjanduse ja teadusliku proosa lugemine (ka uuematest kirjanduskudest).
8. Kirjatööd (etteütlused, vabad etteütlused, kirjad, uurimistööd jne.).
9. Kooli raamatukogu täiendamine, et vähemalt üks lugemik kahe õpilase kohta igas klassis tarvilisel oleks.
10. Õppeabinõud kultuurteadusele.
11. Õpilaste ringid (lugemis-referaadi- dramaatiline jne.).
12. Uuemad ajakirjad ja ajalehed. Märkusi: 1. Kui 12. õppeaasta juurde lisatakse, siis selles klassis loetakse ja tõlgitakse eriti teaduslikke töid.
2. Tundide arv igas klassis peaks olema 5.
3. Õpilaste arv ei tohiks tõusta üle 30-ne.

Inglise keele sektsioon

pidas esimese koosoleku 28. dets. õhtul.

Presiidiumi valiti prof. Mutschmann ja õp. Pöhl, kirjatoimetajaks prl. Anvelt ja prl. Meister.

Esimene referent õp. Vestberg kõneles teemal

Võõrkeele, eriti inglise keele õpetamise praktikast.?

Referent jagab oma aine kahte ossa: 1) aine käsitlemine algastmel ja 2) aine käsitlemine keskastmel.

Võõra keele õppimine peaks rajatama foneetikale, seejuures tarvitades foneetilisi tabeleid ja klassitabelit. Häälikuid harjutatakse lausetes, salmikes-tes jne. ja võimaluse korral lauldakse.

Emakeelt tuleb alguses palju tarvitada.

Üleminek tarvilikule kirjaviisile tuleb hiljem. Ta seisab juba foneetiliselt omandatud lausete tähelepanelikus ära- kirjutamises harilikus kirjaviisis.

Kõneharjutused seisavad küsimustes ja vastustes.

Et head lugemist saavutada, peab õpetaja palju ja selgelt ette lugema.

Päheõppimist peab kõneleja tarvilikuks, kuid selle peab õpilastele kergeks tegema, nimelt nii, et õpetaja nendega koos klassis õpib.

Jutustama peab ainult hästi läbitöötatud ainet.

Grammatikat õpetatakse ühenduses lektüüri- ja ta seisab teisel plaanil keele õpetamise juures.

Keskastmel antakse enim läbivõetud aine kirjalikult edasi. Ka uusi, kergemaid asju võib kirjalikult ümber jutustada.

Lektüür peab olema nii stataarne kui kursoorne. Lugemise juures tuleb anda seletusi õpitavas võõrkeeles, ja ainult raskete sõnade juures võib tarvitada kontrolliks tõlget.

Õp. Vestbergi ettekande lõpul paneb prof. Mutschmann koosolijatele ette oma arvamist kõnes ettetoodud mõtete kohta avaldada. Et läbirääkimisi ei järgne, lõpetatakse koosolek.

Teine istung.

Inglise keele sektsiooni teine koosolek peeti 29. dets. hommikul.

Koolinõunik *Estam* kõneleb ainekõne Sõnavara käsitlus inglise keele õpetamisel.

Kõneleja tähendab alguses, et tema referaadis väljendatud mõtted peaks arvesse võetama õppekavade kokkuseadmise juures. II võõrkeele üldine õppekava tuleks koondada, vähem nõuda aktiivset keeleoskust, rohkem rõhku panna retseptiivsele keeleoskusele, lugemisele.

Hra Estam toonitab vahet aktiivse ja passiivse sõnavara vahel ja loeb tarvilikuks, et iga õpetaja teaks, kui suur peaks olema mõlemat seltsi sõnavara.

Ka sõnavara valiku juures on maksavad mitmesugused printsiibid. Kõneleja peab kõige tühisemaks sisulist printsiipi. Sõnavara valiku juures tuleb välja minna literaarsest sõnavarast ja põhjapanevaks aluseks võtta sõnade relatiivne väärtus. On sõnu, mis sagedasti ja sõnu, mis harva esinevad.

Ameerikas on statistiliselt leitud, et õpilane igal aastal 500—600 uut sõna juurde õpib. Hra Estami katsete järgi on Eesti keskkooli lõpetajal ainult umbes 1000 sõna.

Sõnade seletuseks tarvitatakse mitmesuguseid meetodeid. Näib domineerivat emakeelne tõlge. Hra Estam leiab, et sagedasti tõlgitakse väga lohakalt, nii et sõnade mõiste jääb tumedaks. (Näit. dark, blind — eesti keeles pime). Ühtlasi millele erilist tähelepanu tuleb pöörata: alla kriipsutada tähendus, mis sõnal on teatud kontaktis.

Sõnavara õppimise juures on tähtis õpilase tähelepanu ja huvi; mõned sõnad tekitavad õpilases lõbu, teised no rutunnet, poisid peavad, näit. paremini abstrakteid sõnu meeles.

Õpilase huvi on peamiselt seotud lektüüri sisuga, kuna grammatilised vormid ei huvita normaalselt arenenud õpilast. Seepärast on peaasi võimalikult palju lugeda.

Kui stataarne lugemine on kohane algkoolis, siis peab kursoorne lugemine olema tarvitusel vanemates klassides.

Ameerikas on valju lugemise asemel viimasel ajal vaikne lugemine tarvitusele võetud, et õpilase tähelepanu pöörduks sisule. Valjusti lugemine ei arenda võimet sisust aru saada.

Et meil on vähe tekste, siis on vaja ka välismaa tekste tarvitada klassi lektüürideks, ja selleks peaks meil olema taskusõnaraamat. Seepärast paneb hra Estam ette, et antaks riiklik toetus odava sõnaraamatu omandamiseks koolidele.

Oma kõne lõpul annab kõneleja koosolijatele teksti 9-ast sõnast, kus iga sõna näitaks 2000-de sõna teadmist.

Läbirääkimisi.

Prof. *Mutschmann* arvab, et need testid on määratud Ameerika koolidele, kus nad peavad proovima Ameerika õpilaste kõrgema inglise keele teadmist, sest inglise keel on ju nende emakeel. Meil aga tuleb õpetada keelt algusest peale. Üldse arvab prof. *Mutschmann*, et ehk küll need testid on väga huvitavad, ei ole nad alati väga kasulikud, sest nad on liiga mehaanilised ja nii kui üldse Ameerika meetodite juures, pannakse siin pearõhk välisele küljele.

Läbirääkimiste ajal avaldatakse järgmisi mõtteid: on vaja defineerida lähemalt inglise keele õpetamise siht Eesti keskkoolides.

Keskkooli inglise keele õppekavad tulevad võtta revideerimisele. Õppekava olgu lihtne ja selge ja jätku õpetajale vabaduse oma individuaalset meetodit tarvitada.

Kirjandusajalugu obligatoorse ainena peab õppekavast kõrvale jääma.

Lektüüris tuleb pearõhk panna modernsete autorite teoste lugemisele.

Koosolek töötab välja resolutsioonid ja sooviavaldused, mis kongress vastu võtab. (Vaata kongressi neljas istung, resolutsioonide hääletamine).

Vene keele sektsioon.

Kongressi vene keele sektsioon võttis vastu järgmised resolutsioonid:

1. Arvesse võttes, 1) et Tartu ülikooli õigusteaduskond nõuab nimetatud teaduskonda astujalt vene keele tundmist, vene keeles peetavate loengute kuulamiseks ja tutvumiseks seadustega, endise senati praktikaga ja teoreetiliste teostega; 2) et loenguid vene keeles peetakse ka teistes teaduskondades, 3) et erateenistusse astujalt linnades, eriti Tallinnas, nõutakse harilikult kolme kohaliku keele tundmist, nende hulgas ka vene keel, — tuleb soovitavaks pidada alata vene keele õpetamist mitte keskkooli III, vaid I klassis, mitte alla 4-ja nädalatunniga alamates klassides ja 5-e kõrgemates.

2. Vene keele kui ka teiste uute keelte edukal äraõppimisel on suur tähtsus kodusel lugemisel selles keeles ja sellepärast on soovitav, et pedagoogika-nõukogud määraksid teatud osad raamatukogu täiendamiseks määratud summadest koolis õpetatavate võõrkeelte raamatute ostmiseks.

3. On soovitav võimalikult piirata emakeele tarvitamist võõrkeele tunnis, kuid täiesti tema kõrvalejätmine, eriti esimesil aastail, ei ole otstarbekohane.

Eriti uues keeles loetavate teoste paremaks arusaamiseks on väga kasulikud tõlkimised sellest keelest emakeelde. Kasulikud on ka vanemas klassis üksikute lausete ja väikeste juttude tõlkehäjutused emakeelest uude keelde.

4. Praegu tundub terav tarvidus vene keele õpperaamatu järele, sest kõik olemasolevad raamatud on määratud õpilastele, kes tunnevad vene keelt, või noorema ea lastele.

Sellepärast on äärmiselt tarvilik vene keele õpperaamatu väljaandmine võimalikult uue õppeaasta aluks I ja II õppeaastale (III ja IV keskkooli klassid), mis sisaldaks grammatilist ja lugemismaterjali.

Viimases klassis võib ajutiselt piirduda olemasolevate lugemisraamatute ja klassikute üksikute väljaannete tarvitusele võtmisega.

Eesti keele sektsioon.

Koosolek 28. dets.

Koosoleku juhatajaks valiti A. Kresla, protokollikirjutajaks L. Teder.

Päevakorras otsustati kuulata muukeelsete koolide eesti keele õpetajate aruanded nende töö senisest käigust ja kogemust, millest selgus järgmist:

Töös on puudunud seni ühtlus, olenedes kohalikkudest oludest on käinud igauks oma rada.

Töö normaalsete tagajärgede saavutamist on takistanud alul arusaamatus muulaste ringkonnis eesti keele õpetamise tarbest. Aastate jooksul on see vaibunud, kuid tekitab veel teravaid vastolusid piiräärseis linnades (näiteks Narvas).

Teise raskusena tuleks märkida õpperaamatute puudumist. Märgete üleskirjutamine nõuab palju aega, takistab seega kava läbivõtmist ja kannatab ebatäpsuse all.

Siia seltsib kolmanda raskusena keele noorus, millest oleneb erinevus õpetamises teatud keelevormide ja meetodite suhtes.

Üldiselt on märgata: kus seltsib huvi keele vastu, seal on ka töö tagajärjed paremad. Huvi on kergem saavutada algklassis, kus on võimalik kasutada otstarbekohasemalt laulu, joonistamist ja muid kõrvalkäsitlusi õpetustöö elustamiseks. Suuremate juures oleneb huvi keele vastu teenetest, milliseid pakub see keel õppijale.

Siin huvi saavutada, on eesti keele kui väikerahva keele vastu muulaste koolides märksa raskem, kui suurrahvaste keelte vastu eesti koolides.

Koosolek 29. dets.

Päevakorda otsustati võtta:

1) Eesti keele õpetamise siht muulaste koolides (alg-, kesk- ja kutsekoolis).

2) Resolutsioonide moodustamine üldkoosolekule ettepanekuks.

Eesti keele õpetamise siht muulaste koolides sõnastati järgmiselt:

Algkoolis: tegelikus elus tarvismine keele oskus nii kõnes kui kirjas arvestades algkooli üldhariduslikku tasapinda.

Keskkoolis: Keeleoskuse süvendamine määral, mis võimaldaks edasiõppimise eestikeelses ülikoolis. Tutvustamine eesti rahva vaimuelu avaldustega, nagu see peegeldub meie kirjanduses.

Kutsekoolis: Ametliku keeleala valitsemine. Orienteerumine tänapäevase tegeliku kultuurelu kirjavaras.

Otsustati esitada üldkoosolekule järgmised resolutsioonid:

1) Sõnastada õppekavades eesti keel muulaste koolides, mitte kui esimene võõrkeel, vaid kui riigikeel, mida tuleks arvestada, kui tahetakse välja jätta võõrkeeled algkoolide õppekavast.

2) Valida üks õpetaja, kes juhiks eesti keele kui võõrkeele alasse puutuvat tööd selleks moodustatud sektsioonis. Kandidaadiks pandi ette pr. Mõru.

3) Õppekavad revideerida ja parandada. Otsida abinõusid vähemusrahvuste koolide varustamiseks tarvilikkude õpperaamatutega, mis vastaksid uuema aja meetodilistele nõuetele. Soovitav oleks, et selle korraldustöö võtaks oma peale eesti keele õppekorraldustoimkond, kuhu käesoleva kongressi poolt tuleks valida täiendavalt kolm liiget: pr. Mõru (saksa keskkool) prl. Hermann (algkool) prl. Teder (kutsekool).

Esperanto keele sektsioon.

Koosolek 28. dets.

Esperanto keele sektsiooni koosolekule kogunes 27 osavõtjat. Sektsiooni esimeheks valiti õp. V. Vaher, kirjatöötajaks õp. E. Lübek.

Üliõpil. P. Ariste kõneles ainst „Esperanto algkursuse ülesanne“, kuna Eesti Esperanto-Instituudi sekretär H. Sakaria esitab esperanto keeles referaadi „Esperanto õpetajate ettevalmistuse korraldusest Eestis“.

Kõneleja soovib korraldada kursusi esperanto õpetajate ettevalmistamiseks, eeskätt asjast huvitatud pedagoogidele, teiseks — ka neile isikuile,

kes erilist andekust avaldavad esperanto õpetamisel erakursudel ja mujal. Neid kursusi võiks korraldada koos tavaliste õpetajate suvekursustega.

Järgmisena kõneleb üliõp. *H. Sep-pik* esperanto keeles teemale „Esperanto õpperaamatud eestlastele“.

Referent kurdab esperanto õpperaamatute puuduse üle ja avaldab mõtteid nende soetamise võimalustest.

Koosolek 29. dets.

Refereerib õp. *E. Lübek* ainst: „Kogemusi esperanto õpetamise alalt algkoolis“. Kõneleja esitab hulga huvitavaid näiteid oma kogemustest, mis kogunenud esperanto õpetamisel Tallinna linna II algkoolis.

Järgmisena kõneleb õp. *V. Vaher* ainst: „Muljeid esperanto õpetamisest Saksi koolides“, kuna viimasena kõneleb üliõp. *A. Saul* „Esperantost ja võõrkeelte õpetamisest Eesti koolides“.

Sektsioon võttis vastu ja esitas kongressile järgmised resolutsioonid:

1. Esperanto õpetajate ettevalmistus ja täienduskursuste korraldamine on väga tarvilik, kuna küllaldaselt ettevalmistatud õppejõudude puudus on tõsiseks takistuseks rahvusvahelise keele esperanto rakendamisel meie maa ja rahva teenistusse. Neid kursusi võiks korraldada ka ühes tavaliste õpetajate suvekursustega.

2. Ära kuulates stud. *A. Sauli* kõne „Esperanto õppimise pedagoogilisest väärtusest“, otsustab esimene võõrkeelte õpetajate kongress pidada soovitavaks esperanto võtmise mõne algkooli õppekavasse, et sellega katseliselt kindlaks määrata, kui võrt esperanto hõlbus-tab emakeele ja võõrkeelte õppimist.

3. Ära kuulates õpetajate *E. Lübeki*, *P. Ernitsa* ja *V. Vahtra* ettekanded: „Kogemusi esperanto õpetamise alalt algkoolis“, esimese võõrkeelte õpetajate kongressi esperanto sektsioon, tunnustades esperanto õpitavuse kergust ja tema arendavat mõju õpilastele, otsustab pidada soovitavaks jätkata ja laiendada esperanto õpetamist kooliealistele lastele.

Kongressi neljas istung.

Mandaatkomisjoni aruanne.

Mandaatkomisjon esitab aruande, millest selgub, et kongressist võtab osa

hääleõigusega 190 ja hääleõiguseta 43, kokku 233 isikut.

Võõrkeelte õppekorralduse toimkonna moodustamine.

Dir. *N. Kann* teatab, et sektsioonid on avaldanud soovi, et moodustataks toimikond kongressil algatatud probleemide lahendamiseks. Need ülesanded oleksid eeskätt:

1) töötada välja didaktilised põhilised, millele tuleks ehitada reformeeritud õppekava võõrkeeles,

2) töötada välja õppekavad üksikute koolitüüpide jaoks, samuti meetodilised seletuskirjad nende juurde,

3) töötada välja ettepanekud võõrkeeltes käsitletava õppematerjali kohta (lektüür klassis ja kodus lugemiseks),

4) töötada välja üksikasjalikumalt hääldamisnormid.

Teeb ettepaneku valida võõrkeelte õpetamise toimikond.

Ettepanekut toetab hra *Kiivet*, ja paneb ette valida iga keele alalt ühesugune arv esindajaid.

Koosolek võtab vastu ettepanekud. Otsustatakse valida iga keele alalt kolm esindajat.

Saksa keele alalt valitakse: õpetajad *Jaanverk*, *Bokovneff*, *Jakobson*.

Inglise keele alalt valitakse: prof. *Mutschmann*, prl. *Anveldt*, hra *Estam*.

Vene keele alalt valitakse: prl. *V. Fedorova*, hrad *Schilling*, ja *Õunapuu*.

Eesti keele alalt valitakse: pr. *Mõru*, prl. *Hermann* ja *Teder*.

Esperanto keele alalt valitakse: prl. *Lübek*, hrad *Vaher* ja *Kuldkepp*.

Prantsuse keele alalt valitakse: pr. *Zelinsky*, hrad *Juh*. *Aavik* ja *Marchall*.

Hra *Estam* paneb ette valida peale selle kolmeliikmeline korraldav kesko-toimikond, kes algataks ja ühtlustaks tööd.

Ettepanek võetakse vastu.

Keskoimkonda valitakse: dir. *N. Kann* esimehena, õp. *Veros* ja Dr. *Nuth*.

Resolutsioonide hääletamine.

Redaktsioonikomisjon esitab hääletamisele resolutsioonid, mis olid antud sektsioonide poolt.

3. *Inglise keele sektsiooni* ettepanekul võetakse vastu järgmised resolutsioonid:

1. II võõrkeele õpetamise siht on anda õpilasele võime aru saada modernsest inglise kirja- ja kõnekeelest selleks, et tutvuda nüüdisaja inglise ja ameerika mõtteilmaga; võimalust mööda ka teataval määral väljendusvõime inglise keeles.

2. Õppekava peaks revideeritama vastavalt esimeses resolutsioonis väljendatud põhimõtetele.

3. Keskkoolidele peaks muretsetama võimalikult suurel arvul inglise-eesi sõnastikke õpilastele tarvitamiseks.

4. Iga inglise keele õpetaja peaks vähemalt mõne aja Inglismaal viibinud olema keele praktilise tarvitamisega tutvumiseks, et täiesti heade tagajärgedega oma ülesannet koolis täita. Sel põhjal oleks väga soovitatav, kui vastav üleminstants toetaks õpetajate komandeerimist vähemalt üheks suvevaheajaks Inglismaale. Koosolek võtab resolutsiooni vastu.

Saksa keele sektsiooni ettepanekutest võetakse vastu järgmised teesid:

1. Esimese võõrkeele (saksa keele) õpetamine peaks algama mitte varemalt kui ühtluskooli 5-dal õppeaastal. (Koolinõunik Estami ettepanek).

2. Soovitatav on ühtlustada grammatiline terminoloogia kõigis keskkooli astmel õpetatavates keeltes (paralleelgrammatika printsiip). (Koolin. Estami ettepanek).

3. On tingimata tarvilik, et võõrkeelte õpetajad oskaksid ka õpilaste emakeelt võimalikult hästi. (Dir. L. Raudkepi ettepanek).

4. Saksa keelt tuleb õpetada võimalikult uuema aja foneetiliste nõuete järgi. (Dir. L. Raudkepi ettepanek).

Kõik teised sektsiooni ettepanekud (vaata sektsiooni koosolekute kirjeldus) anti materjaliks võõrkeelte õppekorralduse toimkonnale.

Eesti keele sektsiooni ettepanekul võeti vastu järgmised resolutsioonid:

1. Sõnastada õppekavas eesti keel muulaste koolides mitte kui esimene võõrkeel, vaid kui riigikeel, mida tuleks arvestada, kui tahetakse välja jätta võõrkeel algkoolide õppekavast.

2. Õppekavad revideerida ja parandada. Otsida abinõusid vähemusrahvuste koolide varustamiseks tarvilik-

kude õpperaamatutega, mis vastaksid uuema aja meetodilisi nõudeid.

Esperanto keele sektsiooni kaks esimest ettepanekut kongress lükkas tagasi, kuna kolmas ettepanek anti materjaliks võõrkeelte õppekorralduse toimkonnale.

Vene keele sektsiooni ettepanekutest (vaata koosoleku kirjeldus) võetakse vastu teine ettepanek; 1. ja 3. ettepanek antakse võõrkeelte õppekorralduse toimkonnale materjaliks, kuna 4. ettepanek võetakse vastu sektsiooni soovivaaldusena.

Prof. P. Põld esitab järgmise ettepaneku, mille kongress vastu võtab:

Võõrkeelte, peamiselt esimese võõrkeele, põhjalikuma omandamise ja pedagoogilise kasutamise mõttes tuleb nõuda keskkoolis *võõrkeele tundide arvu suurendamist*. Et selle läbiviimine teiste õppeainete kulul võimalik ei ole, tuleb ka võõrkeelte õpetamise seisukohalt nõuda *ühe õppeaasta juurdelisamist keskkoolile*, mis kogu töö põhjalikkuse — milgi tingimusel eeskavade laiendamise — kui ka õpilaste tervislikkude nõuete parema rahuldamise pärast äärmiselt tarvilik.

Peale selle on tulnud redaktsiooni-komisjonile järgmine ettepanek:

Keelteõpetajate tundide normi tuleks vähendada, pidades silmas, et keelteõpetajatel on võrdlemisi palju kodust tööd (vihud), mis takistab keelteõpetaja edasiharimist. Koosolek otsustab anda ettepanek materjalina v.-k. õp. toimkonnale.

Kongressi lõpetamine.

Dr. Nuth avaldab lõppsõnas palvet, et võõrkeelte õpetajad ei keelaks kaastööd uute raamkavade väljatöötamisel. Kongressil tehtud töö eest avaldab ta sügavat tänu ministeeriumi nimel referentidele, korraldavale toimkonnale, eriti hra Kannule ja kongressist osavõtnud õpetajatele. Loodetavasti järgneb esimesele kongressile pea teine, kuna ootamas on veel hulk üldkõnusi.

Koosoleku juhataja N. Kann avaldab kongressist osavõtjatele tänu ja avaldab lootust, et iga kongressi liige ja külaline on saanud kongressilt tõuget edasi töötada Eesti koolipõllul veel suu-

rema visadusega, kui see on sündinud seni. Kui kord toimkonnad on jõudnud lõpule programmide väljatöötamisega, siis loodab ta võorkeelte õpetajaid uuesti näha kongressil.

Lõppeks avaldab tänu haridusministeeriumile ja eriti Dr. Nuth'ile vastutulelikkuse ja sooja osavõtmise eest kongressisse puutuvatest küsimustest.

Teine Eesti hariduskongress

Tallinnas 28. ja 29. dets. 1927. a.

Teatavasti korraldas Karskusliit nelja aasta eest Tartus esimese Eesti hariduskongressi nime all suurema haridustegelaste nõupidamise, kus muu seas pandi alus Eesti Haridusliidule.

Vahepeal on viimasest arenenud meie suurimaid kultuurharidustöö keskohti, mille ümber on koondunud suurem osa hariduslikke ja seltskondlikke organisatsioone. Ning et pika vaheaja jooksul vabaharidustöös rida küsimusi päevakorrale kerkinud, mis nõuavad laiemat selgitamist, siis otsustas E. Haridusliit kokku kutsuda teise hariduskongressi, mis toimus möödunud jõuluaheajal Tallinnas.

Kongressi avamine.

Kuna suuremad rongid hilinevad, siis viivitatakse kongressi avamisega, kuigi saadikuid juba vähemalt poolteistsada koos. Vahepeal jõuab riigivanem Jaan Tõnisson, kes ühtlasi E. Haridusliidu esimees, kohale, mispeale liidu abiesimees Riigikogu esimees K. Einbund kongressi avab kokkutulnud haridustegelasi ja riigivanemat soojalt tervitades. Viimase austamiseks tõusevad kongressi saadikud hetkeks püsti.

Tervitused.

Esimesena asub kõnetooli riigivanem J. Tõnisson ja tervitab kongressi Vab. Valitsuse nimel. Tervitaja konsulateerib, et vabaharidustöö ei seisa üksikute kihtide ega isikute, vaid meie rahva tuleviku ning riikliste aluste kindlustamise ning süvendamise teenistuses. See kohustab kõiki haridustegelasi oma võimistest pakkuma kõige paremat. Juba siis, kui olime võõra võimu all, tõusis rahva haridustung elustavamat õhku otsides visalt kõrgemale, kuid nüüd, mil meil oma riik, peaks vabaharidustöö eriti poolehoidu leidma nii linnas kui maal. Minevik näitab, et töö-

tegijaid ootab võit, kui nad täie andumusega asuvad oma töö juurde.

Järgmisena tervitab haridusminister dr. A. Mõttus soovides, et kongress annaks uut soojust ja tuld selleks tähtsaks tööks, mis haridustegelastel teha.

Õpetajate Liidu nimel tervitab Õp. Liidu esimees E. Martinson tuletades meelde meie haridustegelaste teeneid rahvusliku iseseisvuse rajamisel.

Edasi järgnevad tervitused pr. Reisikult Naisorganisatsioonide Liidu nimel, V. Ernitsalt Eesti Karskusliidu ja pr. L. Einbundilt Naiste Karskusliidu nimel. Viimasena tervitab A. Meikop Ü. E. N. Ü. nimel.

Juhatuse valimine.

Kongressi juhatajaiks valiti K. Einbund, E. Martinson ja pr. Peterson.

Sekretariaadi liikmeteks valiti K. Saar, J. Elango, G. Puu, J. Kruus, prl. A. Prei, T. Keskküla ja E. Vender, nendest viimane sekretariaadi juhatajaks.

Referaadid.

Valimistele järgnesid referaadid.

Esimesena kõneles J. Tõnisson ainest

Vabaharidustöö sihid ja teed.

Kõneleja võttis oma ettekande järgmistesse põhilausetesse kokku:

1. Vabaharidustööl on meie rahva kultuuri süvendamisel ülesandeks laialistes rahvahulkades esile kutsuda külakultuurilisi huvisid, rikastada teadmusi, äratada elavat isetegevust enesearenduseks, kaasa aidata kindla eluvaate kujunduseks ja rahuldada vaimlisi nõudeid.

2. Meie vabaharidustöö püüdeks käesoleval silmapilgul olgu maa-oludes aidata luua kultuurinõuete vabaduse võimalusi, et teha elu maal elamisvääriliseks.

Hariduslike kõnede ja loengute ainete valik ja käsitus peab tabama

laiemate ringkondade tõelikke nõudeid vaimlisel ja kutselisel alal, mis kindlustaks ettekannetele küllaldase huviga mõju.

Eesti Haridusliidu juurde tuleb luua kõnelejate korraldus, mis võimaldaks kohalikkudele organisatsioonidele kergesti leida kvalifitseeritud ettekandjaid vastavate ainete kohta.

Ühtlasi tuleb sihikindlalt kasutada rahvakultuuriliseks õhutuseks ja tööks uudse tehnika vahendeid, nagu raadio ja kino.

3. Linnades tulevad avalikkude raamatukogude kõrvale võimalust mööda ellu kutsuda loodusteaduslikud ja teised õpetlikud muuseumid ühes vastava ettekande-ruumiga.

Maal tulevad üksikud vallad loomulikkude keskkochtade ümber sihtliitudeks koondada, et võimaldada suuremate raamatukogude asutamist ja ülalpidamist ühes vastavate ruumidega ettekanneteks.

Hariduslikudel loengutel ja kursustel tuleb kuulajatele ainesse süvenemiseks ette valmistada vastav kirjanodus.

4. Käesoleva aja eriliseks ülesandeks on põhjamaade rahvatilikooli mõte meie oludele kohandada ja järjekindlale teostamisele viia, et sellega meie rahvakultuuri süvendusele kindel püsiv alus panna.

5. Üldise ilulise maitse tõstmiseks ja meie kunstiteodetele tee avamiseks rahva keskele tuleb nõude kõrgusel seisvaid kunstitöid ühisel kulul meie koolidesse, omavalitsuse ja teistesse ruumidesse üles seada.

6. Muusika, eriti laulu elustus meie rahva keskel on meie rahvakultuuri nõudeks.

7. Näitemängu alal tuleb meie suuremais keskkohis — Tallinnas, Tartus riikliku toetusega töötavatel teatritel kindlama koostöö alusel vastastikku liginedes, vähemais keskkohis suviste ringreiside kõrval järjekindlalt ka üksikute lavategelaste ehk vähema ansambli külaskäigu-etendusi kohalikkude jõudude kaastegevusel toime panna.

Maanäitelavade tegelastele tuleb kohalikkude kursuste kõrval võimaldada linnanäitelavade korralduse ja tegevusega ligemalt tutvuda.

Tuleb võistlusi korraldada rahvalikkude näidendite muretsemiseks, mida saadaks ette kanda vähematel näitelavadel lihtsal lavastusel.

8. Rahvakultuuriliste püüete elustamiseks ja tegelaste vastastikuseks liginduseks tuleb ellu kutsuda igasuvine haridusasundus teatavas looduslikult ilusas kohas, kus mõned päevad ühiselt mööda saadetak vastavate ettekannete, läbirääkimiste ja harjutuste vaheldusel.

Neile põhimõtetele liidab kongress V. Ernitsa ettepanekul järgmise lisanuduse:

Kõik haridusasutised olgu alkoholibabad, ka ses mõttes, et nad ei oleks seotud alkoholilisi jooke müüjate einelaudadega, mis võivad likvideerida väga palju haridusasutise positiivsest tööst.

Järgmisena refereerivad dr. J. Vilms ja K. Einbund

Kultuurilise liikumise juhtimisest maale.

Kõneleja iseloomustab praegust maa-elu ja jõuab otsusele, et maal praegu vahest vähem tööd tehakse kui varem. Kuid loomulikult peame andma maale võimalusi kultuuriliseks elamiseks. Maal tuleb edendada eriharidust nõnda et inimesed oskaksid oma töösse rohkem mahutada kultuuri. Tagajärjeks oleks valmistatud saaduste suurem väärtus, mis võimaldab nende valmistajale ka parema elamise.

Edasi kõneleja leiab, et praegune maa kultuur on kantud vanade talunikude-peremeeste sihis. Uued maapidajad, n. n. asunikud ei ole maa kultuuri tõstmiseks kuigi palju suutnud teha; kuid see on ka mõistetav sellepärast, et asunikkuude hulgas on suur protsent endisi, mõisamoonakaid ja teisi füüsilise töö tegijaid. On selge, et kultuurilist tasapinda tuleb kõigi abinõudega tõsta, ja seda on võimalik teha just vabaharidustöö kaudu. Kuid on ka veel tarvis maaolude parandamist, maaküsimuse lähendamist eluasemete andmiseks jne. Sellel alal on veel vähe tehtud.

Mis puutub teguritesse, mille kaudu kultuurilist liikumist maal juhtida, siis võiks Haridusliit tegutseda oma erioorganisatsioonide kaudu, kuna riik peaks andma suuremat toetust vabaharidustööks.

Teine referent K. Einbund võtab oma kõne kokku järgmistesse teesidesse:

1. Meie riigi ja rahva kultuuriline heaolek nõuab, et maarahva kultuuriline tasapind ja maa elu ning ümbruse kultuuriline olukord võimalikult kiirete sammudega kõrgele järjele tõuseks.

2. Kõik meie hariduslikud organisatsioonid ja nende tegelased teadku, et nende langeb raske ning vastutuslik riiklik ja rahvuslik ülesanne oma enese jõul ning majanduslikkude organisatsioonide kaasabil maarahva ning maaelu kultuurilist tasapinda kõrgele viia.

3. Selles raskes kuid rahvuslikult tähtsas töös peavad kõik linnaelu riiklikud, omavalitsuslikud ja eraettevõtetelised kultuurikeskused, nagu ülikoolid, teatrid j. n. e., oma töisist kaasabi andma. Teostuma peab hüüdsõna: „Teadus ja kunst ja muud vaimlise liikumise avaldused linna kitsaste müüride ja piiride vahelt välja laialise maarahva sekka“.

4. Vabaharidustöö organisatsioonid ja tegelased maal ärgu unustagu, et nende tegevuse ülesandeks on kõigi kultuuriliste vahenditega ja viisidega kasvatada rahvas eesti riiklikku enesetunnet, isamaalist vaimu, eesti rahvuse austust, arenenut ja kaalutlevat mõtlemise viisi, austust oma rahva mineviku ja tuleviku vastu ning edasipüüdmise vaimu oma elujärje ning ümbruse tõstmiseks.

5. Samuti ärgu unustagu vabaharidustöö organisatsioonid ja tegelased, et nende tähtsaks ülesandeks on rahvas alal hoida ja kasvatada rahvusliku solidariteedi tunnet, mis ilma selleta kõikuma löömas rahvavalitsusliku riigi valitsemisviisi juures, mis sünnib poliitiliste erakondade kaudu ja iseäralikult rahvaklasside vihavaenu õhutamise kaudu.

Rahvahariduse- ja kultuuritöö peab olema selleks kitiks, mis poliitilises võitluses vaenujalale viinud üksikud rahvaosad ühendab rahvuslikuks tervikuks, ilma milleta ei ole kõva ükski rahvas ega riik.

6. Vabahariduse- ja kultuuritöö peab sellepärast seisma ainuüksi rahvuse, riigi ja inimese teenistuses, ja olema vaba erakondlusest ning klassivaenust.

7. Hariduskongress tunnistab häda vajalikuks, et meie maa intelligents, nagu arstid, advokaadid, kirikuõpetajad, vallasekretärid, haritud maapidajad, j. n. e., kannaks oma õlul rahva vabaharidustöö arendamise ja edendamise rasket koormat ja teostaks seda põhimõtetel ning viisidel, mis hariduskongressi poolt üles seatud.

8. Hariduskongress tunnistab tarvilikuks, et riik suurema osa eelarve summadest, mis ta kulutab vabaharidustöö ülesanneteks, juhiks maale tõsisiks abiks ning ergutuseks organisatsioonidele ja tegelastele sel alal.

Hariduskongress rõhutab, et vabaharidustöö vahendite teostamine ja eluviimine, ei ole võimalik ainuüksi seaduse ning võimupiiriga, vaid hariduslikkude organisatsioonide ja haritud jõudude vabatahtlik algatus peab siin suurema osa tööst oma peale võtma. Kui mõned alad riik on võtnud oma seadusandlusega korraldamisele ja teostamisele, siis peavad haridusorganisatsioonid ja -tegelased appi ruttama, et aidata rahva usaldust ja osavõttu kasvatada. Ainult valitsusvõimu ja seltskonna koostöö võib viimasel korral tagajärgi anda.

Peale nende teeside võtab kongress selle küsimuse kohta veel järgmised dr. J. Vilmsi esitatud teesid vastu:

1. Hariduskongress loeb tarviliseks kõikide maa seltskondlikkude kihtide kohaselt igasugu üld-, iseäranis aga erihariduslikkude kursuste, loengute jne. korraldamise.

2. Kuna riigi üheks kohuseks ja ülesandeks on hariduse levitamine kogu rahvas, iseäranis aga tema kultuuriliselt mahajäänud kihtides — siis on soovitatav, et riik senise vähesese toetuse asemel vabaharidustööks edaspidi palju suuremal määral abi peaks andma, mis iseäranis täiskasvanud maaelanikkude haridusalade tõstmiseks kulutatagu.

3. Vabaharidustööd tuleb juhtida võimalikult ühest keskkohast ja kindlate kavade järgi.

Ühtlasi võetakse vastu järgmine E. Kupja esitatud sooviavaldus:

Maarahva kultuuriliste nõuete rahuldamiseks on suur tähtsus kättesaadavatel ja hästi sissesetatud kooskäimiskohtadel, seepärast tuleb kavatseda,

kuidas seda küsimust meie oludes kõige otstarbekohasemalt lahendada. Eriti tuleks kaaluda meie koolimajade korraldamist ja kasutamist eelnimetatud otstarbel, kooskõlas takistustega, mis hügieenilised ja pedagoogilised tingimused esile toovad.

Ainest

Naiste erilised ülesanded vabaharidustöös

refereerib pr. A. Krims-Kotkas, kes seab järgmised nõudmised üles:

1. Vabaharidustöö naiste juures tuleb korraldada arvestades naise eriomadusi, huvisid ja pärastist tegevust.

2. Ettevalmistus emakohustele olgu üks vabaharidustöö tähtsamaist ülesandest, sest ainult oma emakohustusest teadlik naine suudab kasvatada häid riigikodanikke ja kasulikke rahvalikkeid.

3. Üldtervishoiu, emade ja laste tervishoiu küsimuste selgitamine olgu vabaharidustöö kavas.

4. On tarvilik, et naised võtaksid vabaharidustöö organiseerimisest aktiivselt osa.

5. On tarvis selgitada naistele nende endi organiseerumise vajadust. Organiseeritud naine suudab teadlikumalt suhtuda ümbrusele ja ühiselt teistega suurimate tagajärgedega töötada iseenda arendamisel kui ka inimkonna kasuks.

Kongress ühines nende seisukohtadega.

Läbirääkimisi.

Peale pr. Kotka referaati tehti lühike lõunavaheaeg. Uus istung algas elavate vaieldustega enne lõunat ettekantud kõnede kohta.

Nõutakse solidariteedi püüet haridustöös ja rõhutatakse referentide vastavaid põhilauseid. Eriti kuri ollakse erakondluse ja parteilikkuse sissetoomisele seltskonna tööse, mis olevat mõnel pool nõnda kaugele läinud, et isegi „sigu ja lehma arvestatakse parteilise kuuluvuse järgi“. Selline parteilikkus lõhub meie ühistööd ja majanduslikku elu; ta uuristab meie riikliku ühistunde aluseid.

Mõnelt poolt nõutakse ka alaealiste kohtute sisseseadmist ja noorsoo kinokäimise keeldu ebasobivate filmide demonstreerimisel.

Eriti arvustatakse võrdlemisi laialt levinud tantsukirge ja tehakse etteheiteid kultuurkapitalile, mis linnades tarvitatakse, kuna maa vaeslapseks jääb, kuigi kultuurkapitalile summad suurelt osalt maalt kogutakse.

Aja puudusel ollakse sunnitud läbirääkimisi katkestama ja asutakse referaatide ettekandmisele.

Haridusliidu sekretär E. Vender esitab ülevaate

Haridusliidu ja haridusliikude organisatsioonide tegevusest.

Ülevaatest selgub, et käesoleval ajal on Haridusliidu ümber koondunud üle 300-ja mitmesuguse organisatsiooni, nende seas mõned üleriiklikud erisihilised keskliidud. Liit on rõhkel arvul korraldanud loenguid ja kursusi; ühtlasi on korraldatud maakondlikke haridusnädalaid ja üleriiklik kirjandusnädal läinud kevadel. Kohalikkudele seltsidele on püütud kaasa aidata nende kultuurilistes algatustes. On asutatud diaposiitivide keskladu. Kokku võttes võib öelda, et vabaharidustöö seisukord on viimasel ajal tublisti paranenud. Praegu on Eestis üle tuhande haridusliku seltsi, mis töötavad laiemate hulkade haridusliku tasapinna tõstmiseks.

Haridusliit on korraldanud ankeedi, millele vastanud 115 liitu kuuluvat organisatsiooni. Nimetatud ankeedi kokkuvõtteist selgub, et need organisatsioonid on oma üheaastase 20-miljonilise kassaläbikäigu juures kulutanud tervelt 4 miljonit marka loengute ja kursuste korraldamiseks. Kui seejuures tuletada meelde, et hamini eelarves oli samal ajal samaks otstarbeks ainult 300.000 marka, siis selgub, et tavaline etteheide, nagu ei tehtaks maal midagi ning igal puhul nurutakse ainult riigi toetust, on täiesti alusetu ja põhjendamata.

Küsimusest

Haridustöö piirimail

kõnelevad Samuel Sommer ja karskustegelane Villem Ernits.

Esimene nendest maalib õige kurva pildi Setumaa olukorrast ja näitab, kuidas agressiivne venestamise tendents visalt juuri ajab. Soovitab setude rahvuslikku enesetunnet äratada, kiriku korraldamisele suuremat rõhku panna

ja Ingerimaal Ingeri (Soome) orientatsiooni süvendada.

V. Ernits süüdistas ägedalt endisi koolinõunikke Luuri ja Usaid, kelle tegevusega tema põrmugi rahul ei olevat, laskudes seejuures korduvalt isiklikule pinnale. Kõneleja arvates tuleks lähemal ajal kokku kutsuda II Setu hariduskongress. Lõpuks esitab kõneleja pika rea resolutsioone, millest kongress järgmised vastu võtab:

1. Tuleb võimaluste järele setude ja ingerlaste keskel tegutsedes arvesse võtta nende rahvahõimulist omapära, keelt, ilmavaadet, rahvaluulet jne. See on kõige parem abinõu setude ja ingerlaste võõrutamiseks venemeelsusest ja nende ühinemiseks eesti kultuuriga.

2. Piirimaade kultuuritöös tuleb eriliselt rõhutada alkoholismivastast tendentsi, sest alkoholism on suurim piirimaade kultuuripahe. Siin tuleb ära kasutada kõik käepärast olevad kaudse karskustöö abinõud ja neile juurde lisada niipalju otsekohest karskusselgitustööd, kui palju seda lubavad ja nõuavad olud.

3. Piirimaade haridustöös tuleb eriliselt rõhku panna materiaalse kultuuri arendamisele, kuna materiaalse kultuuri puudulikkus ja primitiivsus on üheks suurimaks piirimaade arenemise takistuseks.

4. Petserimaa haridusorganisatsioonide võrku tuleb täiendada, luues võimalikult igas kooliringkonnas pühapäevakooli kuulajaist vastavad algrakukesed.

Tuleks kutsuda kokku lähemal võimalusel Eesti hariduse kongress Petserimaal (II Setu kongress) kõigi nende asutiste ja organisatsioonide osavõttel, kes haridustööst Setumaal huvitatud.

V. Ernitsa ettekandega lõpeb kongressi esimene päev.

Kongressi teine päev algab A. Sibula referaadiga

Raamatukogudest.

Referent annab statistilise ülevaate meie raamatukogundusest, mille järgi pilt pole kaugelki rahuldav. Nii näiteks on Läänemaal kogu maakonna peale ainult 36 avalikku raamatukogu. Mitmel pool leidub kogusid, kus ainult poolsada köidet. Kõneleja soovib eelista omavalitsuste raamatukogusid,

sest need võivad paremini tegutseda, kuna seltsidel raamatute ostmiseks raha ei leidu. Raamatukogu juhatajate kohtadele tuleks määrata ainult kutseharidusega isikuid. Nende palk olgu vastav õpetajate palgamääradele, töötundide arvu aluseks võttes. Raamatukogunduse juhtimine tuleks anda haridusministeeriumile alluva eridirektori kätte, kel oleks kaks abilist — instruktorit. Kirjanduse soetamiseks peaks omavalitsused 2 mk. asemel 5 mk. iga kogukonnas asuva elaniku kohta raamatukogude heaks andma.

Läbirääkimistel, mis väga elavad ja ajuti otse temperamentlikud, soovitakse kirjanduse valiku hõlbustamiseks kokku seada soovitatavate raamatute nimekirjad. Arvustatakse ägedalt raamatuid, mis kirjeldavad mülgaste elu ja enesetapmisi. Sellised teosed sugereerivad lugejaidki enesetapmise mõtetele ja tutvustavad tihti veetlevais kirjeldusis mülgaste elu, mürgitades seltskonna moraali. Kuid leidub neidki, kes nõuavad piiritut vabadust: igauks otsustagu ise, mida lugeda, mida lugemata jätta.

Referendi poolt esitatud ettepanekuist võetakse vastu ainult järgmine soovivaaldu:

Hariduskongress tunnistab tarvilikuks, et avalikkude raamatukogude tulused kirjanduse ostmiseks suurendataks.

Õpiringidest

kõneleb Karskusliidu sekretär E. Kubjas, kes võtab oma ettekande järgmistesse juhtlausetesse kokku:

1. Õpiringiliikumist tuleb kõigiti edendada, kutsudes selleks kaastööle kõiki haridusküsimustest huvitatud ringkondi.

2. Et õpiringidel on suur tähtsus kirjanduse leviku suurendamisel, siis peaksid õpiringiliikumise edendamiseks huvitatud olema ka meie kirjanduslikud ringkonnad ning kirjastajad ja raamatukauplejad. Lootes nimetatud huviringkondade ainelisele kaasabile kui ka muudele koostöö võimalustele nendega õpiringiliikumise alal, avaldab kongress soovi, et Eesti Haridusliidu juhatus pöörduks kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali kui ka kirjastajate ja raamatukauplejate poole vasta-

vate konkreetsete ettepanekutega.

3. Kongress avaldab soovi, et Eesti Haridusliidu juhatus abinõusid otsiks õpiringiliikumise elulisemaks ja hoogsamaks arendamiseks. Eeskätt tuleks kaaluda võimalusi instruktori ametisse panemiseks ja õpiringide varustamiseks kirjandusega (õpiringide keskraamatukogu asutamine, põhiraamatute valmistamine jne.). Kongress loodab, et Vabariigi Valitsus kui ka kultuurkapital Eesti Haridusliidule vastavate konkreetsete ettepanekute esitamisel asja tähtsuse kohaselt vastu tulevad ja ettepanekute teostamiseks tarviliku lisatoetuse määravad.

Edasi järgnes Virumaa rahvaülikooli juhataja J. Ruusi referaat

Rahvaülikoolidest.

Kõneleja tuletab meelde, et meie varemaks rahvaülikooli mõtte õhutamaks on J. Tõnisson, kes juba aastate eest pikemalt Taani rahvaülikoolist kirjutanud ja seda soojalt meile soovitanud. Ta on hiljemgi korduvalt selle mõtte eest välja astunud. Kuid kahjuks peab konstateerima, et rahvaülikooli küsimus edeneb meil visalt ja kipub koguni tagurpidi minema. Nii näiteks on Virumaa rahvaülikooli asjad läinud allamäge. Esimesel aastal oli 70 õpilast, teisel 30, kuna praegu neid on ainult 18. Võib arvata, et selles on osalt süüdi rasked majanduslikud olud, kuid suurelt osalt on see tingitud ka sellest, et meie maa haritlased ei saa rahvaülikooli tähtsusest aru ega ole asjaga küllalt tuttavad.

Samast küsimusest kõneleb veel K. Reinmann, kes järgmised põhimõtted üles seab, millised kongress vastu võtab:

1. Rahvaülikoolide ülalpidamine sündigu riigi, omavalitsuste ja seltskonna poolt ühiselt, kusjuures tuleksid eriseadusega määrata kindlaks rahvaülikoolidele riikliku toetuse andmise alused ja kord.

2. Rahvaülikoolide elulikkuse huvides on, et nad tugeneksid laialiste seltskonnakihtide moraalsele ja ainelisele

toetusele ning usaldusele, milleks on vajalik organiseerida laialdast seltskonna kaastööd.

3. Rahvaülikoolide tegevuses on tarvilik oludekohane paindumus, mispärast ei pea riikliku toetuse andmise tingimuseks olema rahvaülikooli tegevuse mõjutamine ning šabloniseerimine või õppeaja normeerimine.

4. Õpilastearvu tõstmiseks töötavates rahvaülikoolides tuleb rahvaülikoolide vastu äratada rahva keskel suuremat huvi, selleks tehes kavakindlalt selgitustööd; ka tuleks kultuurilistel ja majanduslikudel organisatsioonidel, samuti riigil ja omavalitsustel asutada rahvaülikoolides õppimiseks stipendiume, mis võimaldaksid seal õppida soovijatel üle saada ainelistest raskustest.

5. Uute rahvaülikoolide ellukutsumine peaks sündima kindlakavalselt, selle järele, kuidas nende edukaks tegevuseks tekivad tarvilikud eeldused, kusjuures töötavate rahvaülikoolide toetamiseks tuleb teha organiseerimistööd ülemaailses ulatuses.

Lavakunstist ja pidude korraldamisest kõnelesid Hanno Kompus ja kirjanik K. Rutoff.

Esimene kõneleja arvas, et teatri mõju võib viljakaks tulla meie üldkultuurilises ehitustöös siis, kui on kontakt lava ja publiku vahel. Kontakt saavutatakse mängukava ja ettekande kaudu. Mängukava olgu näitlejate kui ka publiku arusaamise kohane, olgu neile omane. Mängukava valikul tuleb seda silmas pidada. Kuid tuleb ka meele pidada, et esitatavad teosed aitaksid kaasa meie arenemisele. Inimlik arenemine, — olgu üksikisiku, olgu kogu rahva, — teostub kolmel teel: eneseteostuse, enesesüvenduse ja eneseavarduse kaudu. Mängukava valikul tähendab see: eneseteostus — algupärandeid, enesesüvendus — hõimrahvaste teoseid, eneseavardus — parimaid teoseid muist kultuuriringest.

(Järgneb.)

Kirjanduse ülevaade.

Tänavuse hoo-aja esimesel poolel, nimelt enne jõulu, ilmus algupärast ilukirjandust otse ennenägemata hulgal: enamik läinud aasta toodangust, mis koosnes umbes viieteistkümnest teosest. Ühed tahavad sellest ennustada uue päeva algust kultuuris, teised näevad selles ettevaatamatut võistlust kirjas-tuste vahel, kes tahtsid, algupäraste teoste rahuldavat või koguni head minekut viimaseil aastail arvesse võttes, nendega suuremat äri teha ja andsid trükki kõik, mis aga avaldamiseks saadeti ja kirjaoskuse tunnusmärke kandis. Viimane oletus näib, paraku, tõenäolisem olevat. Uue päeva algust kultuuris võiks meile kuulutada vahest ainult üks teos, ja see on Fr. Tuglase „Juhan Liiv“. Selle kapitaalse teosega, mis käsitleb meie ande- ja õnnetusrikka kirjaniku elu ja loomingut, on alus pandud põhjalikumale ja suurejoonelisemale uurimusile kirjanduse ajaloo kohta. Mida võiks aga läinud aasta ilukirjandusest leida, mis sama palju kaaluks! Ega ometi August Jakobsoni kaheköiteline „Vaeste-patuste alev“, mis kaalub küll raskuselt sama palju, aga millel kirjanduskunstilised väärtused on üsna väikesed. Muidugi, läinud aasta ei ole lage väärtuslikest teoseist. Maksab siin ainult nimetada näit. A. Gailiti ja A. Kivika novelle, M. Underi ja H. Visnapuu luuletusi (nendest hiljemini lähemalt). Aga uut ajajärku neist ennustada oleks kerge-meelne ja põhjendamatu.

Peatume seekord mõne noore katsetuste juures, sest õpetajaskonnal on huvi neistki midagi teada, kuna nende kõigi hankimine olgu õpetaja enese või kooliraamatukokku on vaevalt hädatarvilik.

Seal on näiteks *Ernst Krusten* oma „*Kanarbikuga*“.*) Kanarbik on sügisei, kui õitsedes tumelilla vaibaga nõmme mändide alust katab, vaikse, sügava luuleliku meeleoluga. Aga Krusteni „kanarbik“ on hall, äraõitsenud, närb, lahja ja, mis peasi, igav. On igavaid

asju, mida võidavad ära, teades, et neil on suur vaimline toiteväärtus. Aga siin ei ole seda ka. Võib lugeda, täiesti kirjaoskaja kirjutatud, aga võib sama hästi lugemata jätta need väikesed natuke literatuursed lookesed igapäevasest elust või mõistujuttude poole kalduvad vestlused. Oled nad lugenud ja järgmisel päeval on muljed neist haihtunud, nad on täielikult meelest kustunud, nii et uuesti peaks lugema. Aga vaevalt maksab. Parem võtame kätte noorur *J. Lapi* raskekaalulise mälestuste-romaan *„Noorus“* (*). See on kahtlemata mahlakam ja tüsedam lahjust „Kanarbikust“. Aga, esiteks, on see raamat väikese kirjandusliku maitsega nooruri kirjutatud. Ta on otsekoheiselt öelda üks maitsetum raamat, mis meil mitmel heal aastal ilmunud. (Sellega ei mõista ma hukka tema naturalistlikke stseene; ka naturalism võib väga maitsekalt serveeritud olla). Teiseks on temas maa-elust nähtud huvitavate faktide kõrval kohutavalt palju ülearust ballasti (õigusega tähendas üks N.-Eesti kirjastuse meestest, et 60—70% oleks võinud sellest raamatust kasuga välja jääda; minu arvates — 80—90%!). Kolmandaks on see Lapp veel liiga noor, et oma „noorust“ kirjutada, puudub distants, et näha, mis selles tähtis, mis tähtsusetu. Raske on öelda, kas see raamat kõlbulikum noortele või vanadele. Siiski vist viimastele, sest esimeste kirjanduskunstilise maitse arendamiseks peab midagi sündsamat valima; viimased on aga mõjudele juba vähem vastuvõtlikud.

Märksa parema maitsega on *Rudolf Sirge* kirjutatud oma novellikogu „*Võeras võim*“ (**). Kui nad ka ei tunnusta loomevõimet, tunduvad ennem korralikult tehtuina, on nende autoril kirjanduslikku eruditsiooni. Ei saa palju laita ei stiili ega kompositsiooni, ainult

*) Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 1927. a. 303 lhk. Hind ?

**) Sõnavara kirjastus, Tartus, 1927. a. 96 lhk.

*) Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 1927. a. 120 lhk. Hind 150 m.

seada tundmust ei saa peletada lugedes, et kõik on mõistusega konstrueeritud. Iseäranis nõrk on tegelaste hingeelu jälgimine. Novellides käsitletakse igapäevase elu sündmusi tollest ajajärgust, kui okupatsiooni võim painajana Ees-til lasus ja siit viimaseid mahle oma näljasesse ihusse imes.

Eduard Oja novellid „*Veski Lii-
si*“*) on kergesti loetav ramaat, mille kirjutanud kirjaoskaja ja väleda kee-lega külapoiss. Ta jutustab lookesi küla-elust, jutustab pealiskaudselt, ei suuda vaadata sügavamale hingeellu ega iseloomusta oma tegelasi. Nii kirjutati meil külajutte juba kolme-, neljakümne aasta eest kalendri sabades ja ajalehe lisades. Ojal ei ole nimelt mingisugu-seid suuremaid nõudeid oma „loomingu“ kohta, ta ei tunne ei hingelisi ega kunstilisi probleeme ega, ei katseta ega otsi, vaid arvab enese omas pealiskaud-suses leidnud olevat. Ta näib enesega rahul olevat ja meigi jätame ta ra-hule.

Mats Mõtslane ei ole küll noorur ja temalt on ilmunud mõni enam-vähem huvitavgi teos, nagu näiteks, romaan „*Liblika lend*“, milles kirjeldati Alt-

välja talu allamineku lugu. Tema uuem romaan „*Mu kodu*“*) kirjeldab sama Altvälja talu tõusu, on aga kirjandus-lik allaminek nõrkade algajate tasapin-ale.

Mida vähem see raamat rahuldab kirjanduse-inimesi, seda enam võib ta leida poolehoidu nendelt, kes meil ikka jätkamatult positiivset kirjandust nõua-vad. Siin on neile nüüd raamat, mis enam midagi soovida ei jäta. Peatege-lane Agnes, noor neiu, võtab isa pank-rotini viidud talu ja päästab ta aasta paariga. Annaks Jumal meile elus roh-kem (aga kirjanduses vähem!) sarna-seid seelikus Lahvardi Kristjaneid! Ka „printsid“, kelledest Agnese ümber ise-enesest mõista aina kihab, on meile kõigile kõrgeks eeskujuks kõlbulikud; iseäranis see, kellele see „printsess“ vii-maks lõa kaela paneb ja õpetaja juurde viib. Ja missuguseid õpetlikke kõnesid põllumajandusest ja talupidamisest sel-les raamatus ei leidu! Ühe sõnaga: tar-vilik käsiraamat talu-inimesele, olgu see noor või vana, mees või naine, sulane või peremees! Sest, näe, Agnese sula-sest sai peremees!

Ed. Hubel.

Välismaalt.

Uusi kavatsusi Läti hariduspoliitikas.

Läti uus haridusminister prof. Tentelis seletas hiljuti ajakirjanikkudele kavatseta-vaist muudatusist hariduspoliitikas.

Senine ametlik algkoolide programm ole-vat osutunud eluvõõraks. Ministri arvates tuleb eeskätt kindlaks määrata minimaalpro-gramm, mille teostamises õpetajatele tuleb jätta täielik vabadus. Ühtlasi tuleb vähen-dada tundide arvu nii alg- kui keskkoolis.

Minister pooldab ühtluskooli põhimõtte teostamist, samuti täienduskoolide asutamist.

Erilist võitlust tahab minister alata kõmu-kirjanduse vastu, mis hävitab noorsoos need eod, mis kool istutab. Kui hoiatused ja ma-nitsused ei aita, tahetakse teravamaid abinõu-sid tarvitusele võtta.

Kutsehariduse edendamine Soomes.

„Kutsehariduse edendamise instituut asu-tati Soomes viie aasta eest. Selle aja kestel on mainitud asutus pannud toime sajad kur-sused umbes 5500 osavõtjale. Läänud aastal korraldati 42 kursust, milledest mõned kest-sid aastavahetusel edasi.

Tähtsamatest I. a. kursustest võiks tähen-tada kellaseppade, rätseppade, provintsi elekt-ri- ja meiereimontööride, faktorite, masina-ehituste tööjuhatajate, saeveski raamiaseta-jate ja puulõikajate kursused.

Tänavu kevadel alustati 22 kursust. Ha-rilikult kestavad kursused 1—2 nädalat. Nen-del antakse osavõtjatele teoreetilist ja prakti-list õpetust. Kursuseid korraldatakse praegu kõikide ametalade töölistele ja tööjuhataja-

*) Tapperi kirjastus, Tartus, 1927. a., 199 lhk. Hind?

*) Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 1927. a. 302 lhk. Hind?

tele. Tulevikus pannakse ikka suuremat rõhku põllumajanduses esinevate kutsealade õpetamisele.

Asutus on ka valmistanud ja kirjastanud hulk kutse-käsiraamatuid. Praegu on harutusel uus põhikiri, milles on ettenähtud ka Soome Ametiühisuste Keskliidu, Põllumajanduslise Keskliidu, Väikepõllupidajate Keskliidu ja Soome Tööstusliidu esitus. Oma maja ehitamise küsimus on ka päevakorral.“

„Maast“.

Õpetajad Venemaal töötä.

Nõukogude Vene õpetajate ajakiri „Учительская газета“ kirjutab, et käesoleva aasta 1. jaanuaril oli registreeritud 85.235 töötä õpetajat.

Viimastel aastatel on õppeasutistest välja lastud 21.000 kutsega õpetajat, kellest õnnestus ainult 13.620-nel oma erialal tööd leida. Töötä pedagoogidest saab 33% riigi poolt toetust. Toetus kõigub 3—5 rubla ümber.

Organisatsioonide teateid ja kroonika.

Palgaseadus vastu võetud.

Õpetajate kannatuse katsumine on sedapuhku lõpnud, sest paljukannatanud ja aastaid veninud palgaseadus võeti Riigikogus parajasti enne iseseisvuse 10-ndat aastapäeva vastu ja hakkab 1. IV. 1928. a. maksma.

Seaduseelnõu harutamisel Riigikogus parempoolsed rühmad nõudsid seaduseelnõu tagasi komisjoni andmist, s. t. määramata ajaks maha matmist. Ja ainult suurte jõupingutustega läks korda komisjoni andmist ära hoida.

Alles siis, kui haridusminister oli korduvalt nõudnud seaduseelnõu kiiremat vastuvõtmist ja tunnistanud selle seaduse *ajutiseks hädababinõuks* ning andnud Riigikogule lubaduse asuda viibimata uue ajanõuetele kohasema (?) eelnõu väljatöötamisele, mille ta lubas esitada hiljemalt sügiseseks istungjärguks, alles siis, kui tööerakond palgaseaduse eelnõu komisjoni tagasiandmise puhul ähvardas lahkuda praegusest koalitsioonist — loobusid parempoolsed erakonnad palgaseaduse eelnõu komisjoni matmise katsetest, nõnda et võidi asuda seaduseelnõu sisulisele harutamisele.

Vastuvõetud seaduses jäid püsima Vab. Valitsuse poolt esitatud palgaastmed ja liigitused (mis „Kasvatuse“ lugejaile varemalt juba tuttavad), kuna nädalatundide norm Valitsuse ettepaneku kohaselt suurendati maal 30-ni ja linnades 28-ni, keskkoolides aga 25-ni.

Kõik õpetajate Liidu ja õpetajate kongresside nõudmised keskkooliõpetajate palgaastme kõrgendamise ja tunninormi endiseks jätmise asjus jättis Riigikogu enamus külma-vereliselt tähele panemata.

Ainult korteri tasu käsitava paragrahvi

(§ 29) võttis Riigikogu A. Usai ettepanekul õp. Liidu poolt esitatud redaktsioonis järgmisena vastu:

„Avalikkude koolide juhatajaile, nende abidele ja õpetajaile on kooliülalpidaja kohustatud andma vastava korteri ühes kütte ja valgustusega. Korteri eest (ühes kütte ja valgustusega) maksab korteri saaja üüri maa- või linnavalitsuse (riigikoolides haridusministeeriumi) poolt kindlaksmääratud normi järgi, kusjuures korteri saaja poolt maksetav üür ei tohi tõusta üle 10%-di normaalpalgast“.

Järgmises numbris tahame seaduse kohta pikemalt sõna võtta.

Soome-Ugri III kultuurkongress.

Soome-Ugri 3-da kultuurkongressi eeltööd on kõigil kolmel maal — Ungaris, Eestis ja Soomes — täies hoos. Eestis juhib ja arendab eeltööd „Fenno-Ugria“. Kongress peetakse 10—13. juunil s. a. Budapestis.

Kongressi kava.

Kõne all olev kongress kavatsetakse korraldada palju laiemas ulatuses kui eelmised. Peale kongressi üldistungite on otsustatud tegevusse rakendada neli sektsiooni.

Kongress algab 10. juunil ühise istungiga. Järgmistel päevadel peetakse ettekandeid ja läbirääkimisi sektsioonides.

Üldhariduse, teaduse ja pedagoogika

osakonna ühiskoosolekul kõneldakse Ungari, Soome ja Eesti (prof. P. Põld) haridusest ja teadusest üldiselt.

Üldhariduse ja teaduseosakonna

A-rühmas peetakse ettekandeid soome, ungari ja eesti õigusteadusest (prof. Uluots) ja ajalooteadusest (mag. H. Kruus), ungari, soome

ja eesti tehnikateadusest, saavutustest ja probleemidest (Eestist prof. A. Kink—üldreferaat, ins. M. Raud — põlevkivitööstusest, prof. O. Madisson — tsemenditööstusest).

B-rühmas peetakse ettekandeid loodusteadusest Eestis (prof. Dr. J. Piiper), Soomes ja Ungaris ja etnograafiast Soomes, Ungaris ja Eestis; kuna siin etnograafiast mõistetakse üldrahvateadusena, siis esinevad selle kohta Eestist Dr. O. Loorits ülevaatega keeleteaduse ja rahvaluule uurimise kohta ja mag. F. Leinbock ülevaatega arheoloogiast ja etnograafiast.

G-rühmas on ülevaated arstiteadusest ja tervishoiust Soomes, Ungaris ja Eestis (üldreferaat — prof. Dr. S. Talvik, neuroloogia ja alkoholoogia — prof. L. Puusepp, dermatoloogia ja veneroloogia — prof. Dr. A. Paldrock). **Pedagoogilises osakonnas** peetakse ettekandeid Soome, Ungari ja Eesti kooli arenemisest (dir. N. Kann) ja vabaharidustööst samus mais (Eestist V. Ernits).

Majandusosakonnas peetakse ettekandeid kolme soome-ugri riigi majanduselu arenemisest ja praegusest seisukorrast (Eestist üldreferaat cand. N. Köstner, kaasreferendid agr. Esilas ja ins. K. Mauritz) ja läbirääkimisi ühistegevusküsimusest ja põllumajandusega ühistest probleemidest (Eesti poolt algatavad agr. A. Esilas, Ühistegevusliidu sekretär K. Reimann j. t.), ühiskondlikkudest küsimustest (keskklass, töölisküsimus — Eesti poolt puudub seni algataja keskklassi kohta, töölisküsimusest võtab sõna V. Ernits) ja lõppeks mõttevahetusi ning ettekandeid Ungari, Soome ja Eesti vaheliste tegelikkude majandussidemete arendamise võimalustest (Eestist algatavad kaubanduskoja juhataste dir. Max Hurt, Vabrikantide Ühingu sekretär ins. K. Mauritz j. t.).

Kirjanduse ja kunsti osakonnas

peetakse ettekandeid ungari, soome ja eesti kirjanduse (prof. G. Suits) ja kujutavate kunstide üle (Eestist dir. H. Kompus). Ka vaadeldakse Ungari kunsti, kunstikäsitöö ja rahvakunsti muuseumi.

Muusikalisi ettekandeid korraldatakse Margareetasaaarel (Budapestis) suurel rahvapeol, rahva-muusikantide, rahvapillimeeste jne. osavõttel, kammermuusikat konservatooriumis, operit ja kontserte ning ettekandeid muusika üle (Eestist J. Aavik).

Hulgalised ekskursioonid.

Vastavalt erialadele ja osavõtjate huviringile korraldatakse rida ekskursioone, nagu

geograafia, etnograafia, pedagoogika, põllumajanduse ja tööstuse alal. Peale selle ekskursioon turistidele ja lõbureis.

Ekskursioonid kestavad 18. juunini. Sellele järgneb ühine tagasisõit.

Näitus.

Kongressi ajal korraldatakse Eesti-Soome-Ungari kunstinäitus, mil puhul korraldatakse ka üldstatistilisi väljapanekuid Eestist.

Sõiduhõlbustus.

Arvatavasti saavad kongressile sõitjad raudteepiletid poole hinnaga Eestis, Lätis ja Poolas, kuna Tshehoslovakkias arvatavasti tuleb maksta $\frac{2}{3}$ sõiduhinnast. Ungaris on arvatavasti raudteesõit kongressi liikmetele maksuta. Kongressile sõitjatele saadetakse vastu erirong kuni Läti piirini Zemgales, kuna Läti-Eesti raudteede suurem laius ei võimalda erirongi tulekut Budapestist Tallinna. Ärsõit Tallinnast oleks 6. juunil.

Kongressile sõita soovijate registreerimine

algab asutises „Fenno-Ugria“ neil päevil. Sõita soovijail palutakse teatada sellest võimalikult postkaardil asutises „Fenno-Ugria“ büroole, milline asub Tallinnas, Nunne tän. 2, 3. korral, linnakoolivalitsuse ruumes. Kaardil tuleb tähendada nimi ühes perekonna ja isanimiga, sündimisaeg, rahvus, kodakondsus, elukutse, elukoht, isikutunnistuse nr. ja väljandmise kuupäev, samuti ka väljaandja asutise nimetus. Tähendatud andmed on vajalikud hiljem ühispassi nõutamisel. Ühtlasi tuleks teatada ka kas ja millises sektsioonis (osakonnas) soovitakse kuulata ettekandeid ja millisest ekskursioonist osa võtta.

Kongressi kulude eelarve üksiku kaasaõitja kohta oleks arvatavasti 100 kuni 150 krooni. „Fenno-Ugria“ juhatus loodab anda edaspidi täiendavaid teateid. *Ülesandmise viimaseks tähtpäevaks oleks 15-es märts.*

Tallinna Õpetajate Seltsi aasta-koosolek

peeti jaanuari lõpul. Kinnitati tegevuse aruanne, võeti vastu eelarve ja tegevuskava ning valiti juhatus.

Seltsi tegevus aruandeaasta jooksul on olnud intensiivne ja mitmekesine. Seltsil oli 10 sektsiooni ja 3 alalist komisjoni. Võlgadeta varandus ulatub Seltsil 7.433 kr. peale. Kinnisvara väärtus 21.217 kr. ja vallasvara 1.788 kr.

Seltsi 1928. a. tegevuskavas on kursused, kõne-õhtud, huvireisid, õpetajatekodu ümber-

ehitus, puhkekodu korraldamine, kaastöö Soome-Ugri 3. kultuur-kongressile, raamatukogu täiendamine jne.

Juhatus valiti endises koosseisus tagasi.

Läbirääkimistel sõeluti põhjalikult palgasaaduse küsimust, mis pakub Tallinna õpetajaile vähe lohutavat.

Virumaa õpetajatepäev

peetakse 17. ja 18. märtsil s. a. Rakveres Rahvamaja saalis. Päevakorda on esialgu võetud järgmised referaadid:

Laupäeval 17. märtsil (algus kell 10 hom.): Haridusministri abi F. Mikkelsaar: „Tähtsamad momendid algkooli uutes õppekavades“; inspektor J. Grünthal (Tallinnast): „Test ja tema osa moodses pedagoogikas“; J. Grünthal: „Kooli ja õpetajaskonna päevamured (keskkoolis)“; Sonda algkooli juh. Vihtmann: „Kooli ja õpetajaskonna päevamured (algkoolis)“; E. O. L. juh. liige J. Rummo: „Milleks organiseerume“.

Pühapäeval 18. märtsil:

Dr. Juhan Vilms: „Ühiskondlikest kasvatustegureist“; Õp. Muinaste (Viljandist): „Kõlblise kasvatus põhiküsimusi“; karskuskasvatuse instruktor Möllits: „Karskus keskkoolis“.

Peale selle läbirääkimised, kohal algatud küsimused ja asemikkudekogu koosolek.

Viru õpetajaskonnale sooja osavõttu!

—n.

Suure-Jaani Õpetajate Ühing 10-aastane.

28. jaan. pühitses Suure-Jaani Õpetajate Ühing kümnendat aastapäeva. Alul peeti ühingu koosolek, millele järgnes pidulik aktus, kus esinesid kõnedega Ühingu esimees A. Pajur, õp. P. Pratkan ja koolinõunik M. Raud. Ühtlasi prl. Lillak kandis ette mõned soololaulud ja kohalik keelpillide orkester esines muusikapaladega. Tervitusi ütlesid naaberühingute, mitme organisatsiooni ja asutise esindajad, kuna traaditeel tervitasid Eesti Õp. Liit, koolin. M. Roots ja Vilj. maavalitsuse haridusosakonna juhataja H. Lauri. Lõpuks oli korraldatud pidusöök ühes lõbusa ja maeleolurikka koosviibimisega.

Hiiumaa õpetajad tegutsemas.

Hiiumaa Õpetajate Ühingu aastakoosolek peeti jaanuari alul Kärdlas. Tähtsamaist koosolekul tehtud otsustest on ühingu pedagoogilise keskraamatukogu asutamine ja huvi-

reisi korraldamine Soome. Kevadine õpetajatepäev otsustati korraldada ühel ajal Ühingu peakoosolekuga Kõrgesaares. Ettevalmistustega on juba algust tehtud.

Organiseerimislend Harjumaale.

Eesti Õpetajate Liit ja Harju Maakoolide Õpetajate Liit korraldavad ühiselt 4. märtsil organiseerimislennu Harjumaale.

Nimetatud lennu sihiks on 1) võimaluste piirides kaasa mõjuda kohalikkude õpetajate ühingute tegevuse intensiivsuse tõstmiseks ja 2) püüde koondada võimalikult kõiki õpetajaid oma kutseorganisatsioonidesse. Lennu hüüdsõnaks on: „100% õpetajaid ühinguisse“.

Lennu teostamine on korraldajate poolt nõnda mõeldud, et nimetatud päeval (s.o. 4. märtsil) korraldab iga kohalik ühing koosoleku, millest kutsutakse osa võtma kõik ühingu piirkonnas olevad õpetajad, nii liikmed kui mitteliikmed.

Koosoleku kavasse võetakse:

1. Kohaliku ühingu esindaja kõne (ja ülevaade olukorrast kohal);
2. Harjumaal Õpetajate Liidu esindaja kõne;
3. E. O. Liidu esindaja kõne;
4. Läbirääkimisi.

Koosoleku ülesandeks on õpetajate organisatsioonide ülesannete selgitamine, tutvustamine ühinguisse mittekuulujatele ja viimaste süstemaatiline koondamine ühinguisse.

Kõnelejate küüdi ja ülespidamise kulud kannavad kohalikud ühingud, kuna raudteesõidukulud E. O. Liidu ja Harju Maakoolide Õp. Liidu kanda jäävad.

Kui Harjumaal organiseerimislend soovitavaid ja loodetud tagajärgi annab, siis korraldatakse samalaadilised lennud ka teistesse maakondadesse.

Õpetajate ja koolitegelaste koosolekuid.

Ligemal ajal kavatsetakse korraldada muu seas järgmisi õpetajate ja koolitegelaste koosolekuid ja nõupidamisi:

25. II. Harjumaal õpetajatepäev — Tallinnas.

26. II. Harjumaal omavalitsustegelaste ja koolide esindajate nõupidamine Tallinnas.

4. III. Organiseerimislend Harjumaale ja sellega ühenduses koosolekud kõigis Harjumaal õpetajate ühingu.

10. ja 11. III. Läänemaa õpetajatepäev — Haapsalus.

10. ja 11. III. Valgamaa õpetajatepäev — Valgas.
 10. ja 11. III. Järvamaa õpetajatepäev—Paides.
 17. ja 18. III Virumaa õpetajatepäev.
 24. III. Tartu õpetajateseminarid juubeliaktus.
 2. ja 3. IV. Koolinõunikudepäev Tallinnas.
 4. IV. Koolivalitsuste juhatajate nõupidamine Tallinnas.

Õpetajad Tartu seminari 100-a. juubeleile.

Haridusministeerium on lubanud vabastada koolitööst 24. märtsil s. a. kõiki neid Tartumaa ja linna õpetajaid, Tartu õpetajateseminarid endisi kasvandikke, kes soovivad võtta osa Tartu seminari 100-aastasest juubeliaktusest, tingimusega, et aktusest osavõtmise tõttu andmata jäänud tunnid antakse pärast tagant järele.

Keskoolide võrgu reguleerimine.

Haridusministeerium on koostanud keskoolide võrgu reguleerimiseks järgmised juhtnõuad:

Seni kujunenud koolivõrk tuleb reguleerida järkjärgult ja kavakindlalt.

Avalikud koolid ja nende tüübid peavad olema võimalikult ühtlaselt asetatud.

Koolivõrk ei pea sundima maalapsi linna saatma, ennem võiks mõeldav olla linna-lastel maal kasvatamine.

Eritüübilised koolid avatakse kohtades, kus nende järele kõige suurem vajadus ning kus nende arenemiseks soodsamad tingimused.

Olemasoleva kooli sulgemisele tuleb eelistada tema ühendamist mõne teise kooliga; uue kooli avamisele tuleb eelistada mõne õppeharu eraldamist olemasoleva liiga suure kooli juurest.

Enne avaliku kooli sulgemist ära kasutada teised koondamise abinõud järgmises järjekorras: 1) tõuget anda sealsete erakoolide ühendamiseks, vähendades üldist toetussummat nendele; 2) tagasi tõmmata järgmisest eelarveaastast tagasi erakoolilt, mis võrku arvatud ei ole; 3) järkjärgult võrgust välja arvata ja toetust vähendada võrku võetud eraisikute ja organisatsioonide erakoolidele; 4) sulgeda järkjärgult vähema õpilaste arvuga õppeharu avaliku kooli juures.

Elujõulised üksikult asuvad omavalitsuste koolid, kui nendes küllaldaselt õpilasi ja kui nende eest ülalpidaja tarviliselt hoolitseb, ei või võrgu koondamisel sulgemisele või võrgust väljaarvamisele tulla.

Kooskõlas eelmisega ja peale põhjalikku andmete kogumist ja läbitöötamist määratakse keskoolide võrgu soovitatav kava, mida kui juhendit arvestatakse muudatuste tegemisel tegelikus võrgus.

Need põhimõtted on saadetud seisukohavõtmiseks koolivalitsustele.

Loterii luba ei antud.

Õpetajate Liit palus „Õpetajatemaja“ ehitamise kapitali hankimiseks Vab. Valitsuselt luba 5-miljonilise loterii korraldamiseks. Kahjuks Valitsus on palve eitavalt otsustanud, leides et „Õpetajatemaja“ ehitamise kaotsus ei olevat kiire iseloomuga.

Toetus üldõpetuse komisjonile.

Haridusministeerium määras E. O. Liidu poolt asutatud üldõpetuse komisjonile 50 kr. toetust. Tähendatud komisjoni ülesandeks on üldõpetuse ideede arenemise jälgimine ja propageerimine, nõuandmine asjast huvitatud õpetajale, vastava kirjanduse nõutamine ja kursuste korraldamine.

Komisjoni tööst on lubanud võtta osa ka mitmed teiste linnade õpetajad, kes üldõpetuse küsimusest huvitatud.

„Noorusmaa“ arvustusi.

„Pvl.“ 28. I. 28. a. nr. 27. avaldab Hanno Kompus kirjutise teemale „Noorsugu, kunst ja „Noorusmaa““, kus muuseas „Noorusmaa“ kohta järgmist loeme:

„Kaks kehakat aastakäiku on teda („Noorusmaad“) tänini ilmunud, millede lehitsemine pakub mõndagi huvitavat ja rõõmsasti illatavat. Mõtlen siin just toda rohkete materjali, mida ajakiri pakub kunstialalt ning mis tavalisest noorsooajakirjades on harulduseks. Õnnelik käsi ja õnnelik külv: juba noorest east peab harjutama ja arendama inimeste kunstitarbeid ja kunstivõimeid, mil vaimühikülgest mõistusetööst alles on virildamata.

Esimesel sirvimisel juba üllatab reproduktsoonide rikkus, mis esinevad ilukirjandusliste, reisikirjelduste ja muude kirjutuste illustratsioonide kõrval ajakirja veergude iseisvana ehtena. Peale jäljendite pea kõikide tähtsamate Eesti kunstnikkude sellest või teisest teosest leidub terve rida välismaade kunstnike tööde reproduktsoone, klassikuid, kui ka uuema aja meistreid. Umbkaudselt arvestades tuleb selle iga 2 nädala takka ilmuva ajakirja numbri kohta umbes 3 reproduktsooni nimekamate kunstnikkude tööd, arvesta-

mata illustratsioon. See tuleb lugeda igitahes rikkalikuks vaatlusmaterjaliks.

Piltide vaatlusele juhivad lühemad märked kui ka pikemad kirjutused, mis käsitavad kas toodud piltmaterjali üldiselt või aga mõnd üksikut kunstnikku. Nii leidub kirjutusi Kölerist, Laipmannist, Bruegelist, Böcklinist, Dorést, Van Goghist, Gauguinist, Césanne' ist, Henri Rousseauist, tuuakse Rembrandti ja Tiziani pikemad elulookirjeldused piltidega, mis ilmuvad ka eriraamatuna. Arusaamist graafikast ning isetegevust ja katsutamist graafilises tehnikas äratav ning õhutab lühike ülevaade puulõike ajaloo ja tehnikast, mis ju on teatavasti materjali ning tööriistade, samuti kui trükivõimaluste poolest lihtsaim ja kättesaadavaim, odavaim originaalgraafiline tehnika. Selle samuti kui muudegi graafiliste tehnikate mõistmist, hindamist ja harrastust ei saa kunagi küllalt õhutada: nad on võrdlematuks kooliks vormitundele ning juhiks esteetilisele naudingule. Asutagu dileteerimise suhtes kunstide alal põhimõtteliselt ükstäis kui õigeusklikul seisukohal, praktiliselt võib originaalgraafika harrastamist ka asjarmastajate poolt ainult soovitada. Joonistusoskus ja mõne graafilise trükitehnika mõningane valdamine peaks kuuluma otse üldharidusse, nagu seda näeme Inglismaal, kus näib haruldaselt levinud graafika (samuti akvarellimaali) harrastus ja hinnang ning nende kaudu ka vormimeel.

Hiljuti korraldas Õpetajate Liit „Noorusmaa“ asjus laiemat nõupidamist. Jääb ainult soovida, et selle nõupidamise tulemused tuleksid kasuks sellele vajalikule noorsooajakirjale, aitaksid kindlustada ta edasiilmumist ning oskaksid säilitada ning veelgi arendada ning tõsta toda tööd, mida ajakiri tänini on teinud kunstihuvide äratamiseks, levitamiseks ja arendamiseks meie noorsoo keskel. On ju just see osa ta programmist harmoonilise, terviklise inimideaali seisukohalt üheks kaalukamaks õigustuseks üldse „Noorusmaa“ ilmumisele.“

A. H. Tammsaare 50. sünnipäev.

30. jaan. k. a. sai meie tuntud kirjanik A. H. Tammsaare 50 aastat vanaks. Selle tähtpäeva puhul tuletati kogu Eestis lugupeetud kirjaniku teeneid ja töid meelde ja korraldati tema auks juubeli- ja teosteõhtuid.

Kõige suurejoonelisemaks kujunes Kirjanikkude Liidu ja Tallinna Kirjanduse Seltsi poolt ühiselt korraldatud aktus Estoonia kont-

sertsaaalis 29. I. k. a., millest juubilar-kirjanik ise kõigist palvetest ja kutsetest hoolimata kahjuks isiklikult osa võtma ei tulnud. Aktusel andis kirjanik prof. G. Suits arvustava ülevaate Tammsaare loomingust, kuna näitleja H. Laur deklameeris katkeid „Tõest ja õigusest“. Peale sõnaliste tervituste annetati juubilarile ka mõned suuremad ja vähemad rahalised kingid.

Eesti Õpetajate Liidu poolt andis Liidu abiesimees M. Välbe juubilarile järgmise aadressi: „Eesti õpetajaskond tervitab „Tõe ja õiguse“ autorit, kes küündnud sügavaid vagnid kodumaa vaimväljadele, 50-ndal sünnipäeval ja soovib Talle palju viljakaid aastaid ja rahuldustundelisi päevi edaspidiseks elukäiguks.“

4. II. k. a. korraldas ÜENÜ Tallinna osakond Tammsaare teoste õhtu, mis ülielavat osavõttu leidis ja kuhu ka juubilar ise noorte suureks rõõmuks ilmus.

Kingitusi koolidele.

Eeskujuliku teoga sai hiljuti hakkama Järva maavalitsuse haridusosakond, kes ette pani valdadele kinkida oma koolidele A. H. Tammsaare sünnipäeva puhul tema tööde komplekt suuremas või vähemas koosseisus. Ettepaneku poolt olid kõik vallavalitsused, mispeale haridusosakond raamatud koolidele kätte saatis. Kingituste koguväärtus on 1120 krooni (112.000 marka).

Fr. Tuglas sõitis Aafrikasse.

Kirjanik Fr. Tuglas lahkus veebruari alul kodumaalt, et reisida Itaalia kaudu Aafrikasse. Peale tervisliku seisukorra parandamise tahab kirjanik pikema aja kulutada Aafrika põhjaranniku elu-olu ligemaks tundmaõppimiseks. Eriti tunneb kirjanik huvi muhamediusu ilma vastu. Tagasi tulles kavatses ta kirjutada reisikirjeldustest eriraamatu.

Blasco Ibanez †.

Hispaania kirjanik Blasco Ibanez suri Mentones, Prantsuse Rivieras, 28. jaan. k. a. kopsupõletiku tagajärjel. Oma viimased aastad oli Ibanez sunnitud elama poliitilise pagulasena eemal Hispaaniast.

Mõnda Läänemaa Õpetajate Liidust.

Peale seda, kui Liidu juhatus oli olnud paar aastat Haapsalu õpetajate ja L. õ.-seminari õppejõudude käes, tekkisid juhatuses omavahelised arusaamatused, mis varssi kan-

dukid isiklikule pinnale. Tagajärg — Haapsalu Õp. Ühing, kus juhtiv osa oli gümnaasiumi õpetajate käes, asus Liidu vastu eitavale seisukohale ja astus Liidust välja. Liidu liikmete arv kahanes 102 peale.

1926. a. sügisel peakoosolek andis Liidu juhtimise Kullamaa õpetajate kätte. Uuele juhatusele sai peamiseks ülesandeks Läänemaa õpetajaid jälle Liitu koguda. See on peaaegu täitsa õnnestunud. Praegu loeb Liit oma liikmeiks 158 õpetajat.

Kõige rohkem organiseerimatuid on Haapsalu ümbruskonna õpetajate hulgas — 30%, mujal aga kõigest 4%. Kõige ligipääsmatuid näivad olevat keskkooli õpetajad, kaasa-

arvatud ka need, kes algkooli õpetajaist pääs- nud keskkooli. Seminari õpetajad eriti oleksid aga L. Õ. Liidus teretulnud kaastöölised. Ka Hiiumaa Õpetajate Ühinguga (kes kuulub otseselt E. Õ. L. alla) oleme tagajärjetult püüdnud luua kontakti — seal ollakse ses suhtes kaunis jahe.

L. Õ. L. juhatuse tegevus on peamiselt seisnud selles, et koguda tuge omale, aga veel rohkem Eesti Õpetajate Liidule ja levitada „Kasvatust“. Muudest ettevõtetest olgu mainida ööbimise võimaluse soetamine Tallinnas Rataskaevu t. 22 ja Haapsalus Jüri t. 16.

Märtsis kavatakse korraldada õpetajatepäev Haapsalus ja vast ka Lihulas.

Karskus.

Noorsoo IV karskuskongress Valgas 27. ja 28. dets. 1927.

Möödunud aasta lõpupäevil astusid noorkarsklased pikema vaheaja järele kokku (III noorsoo karskuskongress peeti 1924. a. lõpul Rakveres), ühiseid küsimusi harutama ja karskusideaali taotlemismeetodeid elustama.

Kongress ei pakkunud siiski kõige paremat pilti: karskusorganisatsioonide arv meie noorsoos on küll tõusnud, kuid sealjuures võib tähele panna loidust, ja mis veel tähtsam: annab tunda *tõeliku veene*, asjaliku andumuse puudus. Osalt näitas seda ka selgesti käesolevast kongressist osavõtt: 97-st organisatsioonist oli esindatud ainult 24, seega umbes üks neljandik.

Mis vast tõesti edu on näidanud, see on karskustöö algkoolis. Kaudne karskustöö, mis peab noore kodaniku varasemast õpilaseast peale siirduma selle iseloomu kujundamise kasvatustööle, õilsama iseloomu — parema isiku — arendamisele, on leidnud meie algkoolides poolehoidu. Kuigi meil õpetajaskond on teeninud pea alati noorilt etteheitevaid märkeid, ei saa ometi märkimata jätta, et meie algkoolide õpetajad siiski ja võrdlemisi hulga tööd on teinud, sest karskustöö algkoolis — lootusringide töö — nõjatub suuremalt osalt õpetajate juhtimisele ja tegevusele. Nagu Õpetajate Karskuskasvatustööliidu aruandest selgus teotseb meil praegu umbes 500 lootusringi. Lootusringide otsese töö kõrval on korraldatud karskuskonferentse, igal aastal üks (seni üldse kolm), kus üle maa algkoolis on peetud karskusloenguid ja -tunde. Peale selle on peetud kirjutusvõistlusi. Esi-

mesest võistlusest 1927. a. kevadel võttis osa 106 kooli 2421-he õpilasega. Auhindadeks paremale kirjutajaile jagati suurema summa eest raamatuid. Võistluskirjutuste korraldamise poolest on esikohal Järvamaa, teisel Tartumaa. Üldiselt näitab maa suuremat aktiivsust kui linnad. Tartus pole näiteks ükski kool võtnud osa kirjutusvõistlusest.

Õpetajate Karskuskasvatustööliidu esindaja E. Püttsepa ettekande kui ka teise referaadi „Noorte ja vanade vahelkord karskusliikumises“ (millest kõnelesid — Valga gümnaasiumi direktor T. Grünberg ja üliõpl. A. Peets) läbirääkimistel harutati kongressil elavalt noorte ja vanade (õpetajate ja õpilaste) omavahelist suhet karskusliikumises, ning arvustati eriti ka õpetajate suhtumist karskusliikumisse. Kuigi vast õpilaste ja õpetajate mõttelaad ja ideedeilm mitmeti erisugune, eriti vast ilmavaates, ei tohiks see takistuseks olla karskusliikumises, sest karskusidee taotlemine on ühine ja karskus ideaal, mille juures ei teki eriarvamusi, mis tiivustab nii noori kui vanu s. t. „noori vanu“, kes suudavad anduda energiaküllaselt karskustööle. Sellise juhtmõtte võttis omaks ka kongress, tähendades resolutsioonis, et tuleb karskustöös võimalikult kontakti luua vanul ja nooril.

Mis puutub õpetajate senisesse suhtumisse karskusliikumisele, siis leiti, et õpetajaskond on osaliselt liiga ükskõikne ja sageli koguni vaenulik karskusküsimusele. Toodi muu hulgas näiteid, kuidas õpilaste karskusaateid ignoreeritakse. Näiteks olevat ette tulnud juhtumisi, kus õpetaja klassis suitsetab

j. n. e. Sellepärast otsustas kongress pöörduda haridusministeeriumi poole sooviavaldusega, et õpetajail keelataks kooli ruumes suitsetamine.

Üldiselt arvati, et nõue: kõik õpetajad olgu täiskarsked, on tegelikult läbiviimatu. Küll aga on võimalik edaspidi õpetajate registreerimisel eesõigustada karskeid õpetajaid. Sellise otsuse („edaspidi registreeritavad õpetajad olgu täiskarsked“) on muu hulgas ju vastu võtnud ühe Tartu kooli pedagoogikainõukogu.

Mõnelt poolt soovitatakse kuidagi läbi viia karskustundide õppekavva võtmine. Teisalt vaieldakse sellise nõude vastu, kuna see praegusel olukorral tegelikult läbiviimatu.

*

Kuigi kongressil ilmses veidi pessimistlik joon õpetajaskonna suhtes, ei suudetud õpetajate kaastööd eitada ega senist tegevust alahinnata.

E. H-sen.

Noorsoo Karskusliit uuendab tegevust.

Ühenduses neljanda noorsoo karskuskongressiga peeti ka järjekorraline Noorsoo Karskusliidu asemikkudekogu koosolek, kus aruanded kinnitati, tegevuskava ja eelarve vastu võeti ja uus juhatus valiti.

Liit on välja andnud noorsoo enesekasvatuse ja elureformi ajakirja „Kevadik“, lasknud kirjastada raamatuid, korraldanud kirjutusvõistlusi ja arendanud muul viisil karskustööd noorsoos. Ebasoodsate asjaolude tagajärjel on liit umbes pooleteisetuhandekroonilise võlaga koormatud.

Uude juhatusse valiti mag. A. Elango, üliõp. A. Peets, üliõp. H. Rink (endised) ja üliõp. F. Olup, üliõp. Küng, õpilased F. Huik ja O. Saral.

Edaspidiseks on loota rahulikku ja edukat tööd.

Karskusringide tegelaste kursus.

Neljanda noorsoo karskuskongressi lõpul korraldati Valgas kolmas noorsoo karskusorganisatsioonide tegelaste kursus, mille kavas

leidis rida mitmekesiseid ettekandeid ja harjutusi. Muuseas korraldati ka näitlik õpiring ja ekskursioon Läti Valka.

Noorkarsklaste kõnevõistlus.

Ühenduses 4-da noorsoo karskuskongressiga korraldati Valgas 1. noorkarsklaste kõnevõistlus. Kõne väärtust hinnati punktidega, arvesse võttes kõne sisulist ja stiililist külge, ehitust, ettekandmisviisi ja kogumuljet. Hindajaks olid V. Ernits, E. Kubjas, A. Elango ja A. Peets.

Võistlusel omandas esimese auhinna V. Veitman, teise auhinna F. Huik ja E. Järve ning kolmanda auhinna Einpaul. Et kõnelejad kõik alles noored algajad sel alal, siis võis esimeste katsetega täiesti rahule jääda.

Noorsoo Karskusliidu kirjutusvõistluse tulemused.

Möödunud sügisel kuulutas Noorsoo Karskusliit välja kaks võistlusteemat.

Vanema rühma teemale: „Missugused eestikeelsed karskussisulised raamatud meeldivad mulle kõige enam ja miks?“ saabus määratud tähtajaks 9 tööd. Hindamiskomisjon, koosseisus hrad H. Roos, A. Elango ja V. Ernits, hindas tööd järgmiselt:

1. Auhinna (30 kr. eest kirjandust) sai Johannes *Seliohv* Tartu õpetajateseminarist;
2. auhinna (20 kr. eest kirj.) sai Leo *Ilisson* Tõrva ühisgümnaasiumist;
3. auhinna (10 kr. eest kirj.) sai August *Vassil* Rakvere õpetajateseminarist.

Ergutusauhindu (3 kr. eest kirjandust) said 1. Jaan Nael Tallinna riigi ühistehnikagümnaasiumist, 2. Vold. Raam Rakvere õpetajateseminarist, 3. Emil Nero Tartu õpetajateseminarist ja 4. A. Kansvei Tartu õpetajateseminarist.

Võistlustööde tasapind oli täiesti rahuldav.

Noorema rühma teemale: „Kuidas pühitsen oma sünnipäeva“ kogunenud tööde hindamine on praegu käsil.

Mitmesuguseid teateid.

Kunsti- ja hariduskongress Praahas.

Eelseisval suvel peetakse Praahas suur kunsti-, haridus- ja rakenduskunsti-kongress ja näitus. Eesti esindajana sõidab sinna riigi kunsttööstuskooli dir. V. Päts. Ühtlasi esineb ka riigi kunsttööstuskool oma väljapanekutega.

Loengud eesti kunstist ja kirjandusest välismaal.

Eesti saatkond Pariisis palub hamini saata saatkonnale diapositiive eesti kirjanduse, kunsti ja teatri kohta, et nende abil võiks väljamaalastele loenguid pidada Eesti üle.

Eesti õpilaste tööd Londoni näitusele.

Londonis korraldatakse 1929. a. alul kooliõpilaste tööde näitus. Eesti saadik Londonis dr. O. Kallas soovib haminile, et meie koolid võtaksid osa sellest näitusest.

Eesti muusika pidupäevade lähenedes.

Kiiresti lähenevad käesoleva aasta 30. juuni ja 1. juuli, mil Tallinnas on IX üldlaulupidu. Selle lähenedes muutuvad ka eel-tööd kordkorraldajate tihedamaks. Terve aasta on kestnud laulupeo eelproovid, milliseid juhivad laulupeo üldjuhid ja instruktorigid. Seni on peetud juba mitusada eelproovi, paljudes suuremates keskkohtades isegi 3—5 korda. Viimastel kuudel enne laulupidu Lauljate Liit tahab laulupeo eelproovidele veel suuremat rõhku panna kui seda seni olude tõttu on suudetud.

Eelproovidega kavatsetakse tööle panna igaks pühapäevaks kõik üldjuhid ja instruktorigid, kes on üldse Lauljate Liidu käsutuses. Nii on võimalik kuu aja jooksul kõik eelproovi ringkonnad üle maa viimseni läbi käia.

Koorid on üldlaulupeo laule õppinud 1926. a. sügisest peale, mõned koorid isegi kevadest. Seega on õppimiseks aega olnud tervelt kaks aastat. Eelproovidel antakse kooridele viimaseid juhtnõure, viimistellakse laule seal kus seda tarvis, juhatakse tähelepanu laulude meeleolulisele küljele jne. Üldlaulupeole tulevad koorid viimaks nagu hästi ja süstemaatiliselt ettevalmistatud *hääglakontserdile*. Sest mitte ükski lauljate paraad ei või olla üldlaulupidu, vaid ka muusikaliselt hästi ettevalmistatud eesti laulu paraad.

Uleskutse.

Viimasel ajal on õige laialt valitsema pääsnud arvamine, nagu oleks meil mitmel

alal tekkimas või juba tekkinud haritud tööjõudude üleproduktatsioon. Üheks selliseks alaks peetakse algkooli, mille jaoks arvatakse valmistavat praegu rohkem õpetajaid, kui neile algkoolis teenistusvõimalusi leidub, mille tagajärjel osa õpetajakandidaate muutub tööta haritud proletariaadiks.

Et tuua sesse küsimusse mõningat selgust, seks on Eesti Õpetajate Liit asunud mitmekülgsest selgitama õpetajate üleproduktiooni küsimust. Sel puhul on lastud asjatundjal läbi töötada haridusministeeriumis ja statistika keskbüroos leiduvad andmed ja ühtlasi selgitada väljavaateid edaspidise kohta. Samal ajal oleks tarvilik teada, kas leidub ja kui palju leidub praegu kesk koolitöö hooaega kutseta õpetajakandidaate, kes tahaksid koolis töötada, kuid kes pole leidnud oma kutsele vastavat teenistust. Eesti Õpetajate Liit palub registreerida kõiki teenistuseeta, kutseõiguslikke õpetajakandidaate hiljemalt 5. märtsiks k. a. E. Õ. Liidu büroos Tallinnas, Ratsakaevu t. 22, kas isiklikult või kirjateel.

Kirjateel registreerides on tarvilik teadete andmine järgmistele küsimustele:

1. Ees- ja perekonnanimi.
2. Kus ja millal omandatud õpetajakutse?
3. Mispärast praegu teenistuseeta? (Kas on kandideerinud, mitu korda, kuhu, kas vallandatud ametist, ajutiselt tagandatud, haige jne.).
4. Vastaja praegune aadress.

Kui õpetajate üleproduktiooni küsimus selgitatud igakülgsest ja kogutud tarvilised andmed, siis E. Õ. Liit tahab esineda põhjendatud ettepanekutega haridusministeeriumile õpetajaid ettevalmistavate asutiste reguleerimise asjus.

Tallinnas, 17. II. 1928. a.

E. Õpetajate Liit.

Esperanto.

Maateadus esperanto abil.

Kuulsad pedagoogid. muude seas J. J. Rousseau instituudi prof. Bovet, Genfis, soovivad esperanto abil õpetada maateadust.

Nüüd ongi valminud austraallase ja soomlase koostöö resultaadina huvitav teos „Austraalia, maa ja rahvas“, mis ilmub varssi Leipzigi, Hirt & Poeg pedagoogiliste väljaannete seerias.

Esperanto Kreekamaale.

Dr. Stamatiadise kauakestvate hoolitsuste tagajärjel õpetatakse nüüd esperantot igas Kreeka õpetajate instituudis.

Peale selle otsustas Ateena Üliõpilasklubi toimikond, mis koosneb peaaegselt kohalikest ülikooli professoreist, õpetada klubis esperantot. Praegu Dr. Stamatiadise enda ju-

hatusel korraldatavast kursusest osavõtt on üliõpilaste seas väga elav.

Eesti Esperanto-Instituut

korraldab läinud aasta eeskujul ka tänava esperantoeksamid, keeleoskuse ja keeleõpetusoskuse tunnistuste omandamise võimaldamiseks isikuile, kes esperantot iseseisvalt või õpetaja juhatusel õppinud. Eksamid peetakse Tallinnas 11. ja 12. aprillil. Ülesandmisi võtab vastu ja seletusi annab Inst. sekretär, — isiklikult (esmaspäeviti kl. 7—8 õ. Tallinna ühingu „Espero“ ruumes — Tõnismägi 7) ja kirjateel (Inst. aadr.: Tallinna, postkast 6). Kandidaatidele soovitatakse end üles anda aegsasti. — Eksamite määrustes on ette nähtud eksamimaksust vabastamine eksaminandi põhjendatud palvel.

Kirjandust.

S. Sütt — D. Koppel: Avaras maailmas.

Maadeteaduslikke kirjeldusi ja vesteid. Aafrika — 48 lhk., Ameerika — 64 lhk. Kirjastus „Orion“ Tartus, 1927. a.

A. K.

Enne jõulupühi ilmus meie kirjandusturule S. Süti ja D. Kopli toimetusel 2 maadeteaduslikku lugemikku Aafrika ja Ameerika üle. Lugemikud sisaldavad üle 40-ne mitmesuguse kirjelduse nimetatud ilmajagude loodusest, rahvast ning rahva tulunduslikust tegevusest. Sääraste lugemikkude järele oli õpetegevus nii alg- kui keskkoolis tunduv vajadus. Laialipaisatuna mitmesugustes ajakirjades, ajalehis ja raamatuis leidus üht kui teist lugemismaterjali kuivade maadeteaduslikkude andmete elustamiseks, kuid kõige selle koondamine ja tarvitamine oli seotud suurte raskustega. Tihti tuli kasutada materjali võrastest keeltest ning esitada õpilastele tõlgena.

Eelpool nimetatud autorite poolt on suurem osa saada olevast materjalist lugemikku-desse koondatud, ja nagu näha reklaamist on autoritel teoksil ka lugemikkude väljaandmine Eesti, Aasia, Euroopa ja Austraalia kohta, mis on väga tänuväärne töö.

Olgugi, et lugemikkudes on materjali vähe, siiski suudavad nad pakkuda pilte Aafrika ja Ameerika ilmajagude tähtsamaist eluavaldusist ja loodusest.

Nii saame pildi põhjamaade kohutavast loodusesündmusest blizzardist, viibime Fraseri kirjelduse järele Kaanada metsikutest preriidest kiiresti arenenud nisuviljadel, tutvume „Postimehest“ väljavõttena asunikku-de eluga Kaanadas, naudime hetkeks pilti kuul-sast Niagarast (Tindali j.), tutvume pilve-

lõhkujatega (E. Zabeli j.), Fordi autovabri-kuga, Ameerika linnade muinasjutulise kasvamisega ja samasuguse kadumisega, Brasiilia kohviistandustega, Tšiili salpeetrivälja-dega ning hulga muuga.

Lugemikust „Aafrika“ võime viibida Zimmermanni kirjutise järele Kairo tänava-elu vaatlejana, egiptlaste põlluharimisel, ussiballetil (E. Kärgi j.), Sahara vaatlejana (E. Kandi j.), Punasel merel (B. Linde j.), Põhja-Aafrika steppides (E. Dombrovski j.), Viktoria-Njansa järvel (Stanley j.), ürg-metsades jne.

Olgugi, et raamatutel „Avaras maailmas 3. ja 4.“ on mõningaid puudusi (nagu illust-ratsioonide puudumine, kahvatu välimus j. t.), on nad siiski tunduvaks lisaks kehvale eesti-keelsele geograafilisele kirjandusele ning ar-vatavasti muutuvad, eriti algkoolis, ülitarvi-liseks abiraamatuks geograafia ja loodusloo õpetamisel.

Joh. Käis:

Loodusõpetus algkoolis II.

Aine valiku põhimõtted. Aine järjestus, korraldus ja läbitöötamine üksikül õppeaas-tail. Oppekäigud. Kooliaed. K/Ü. „Loodus“, Tartus 1927.

Möödunud aasta metoodilises kirjandu-ses on kahtlemata tähelepanu vääriv, nimeta-tud Joh. Käisi töö, mis, nagu autor ütleb ees-sõnas, tahab selgitada „tegelikkudel näidetel põhimõtteid, millistele peaksime ehitama üles uue looduseõpetuse eesti koolis“. Joh. Käis on ustav teejuht ning tema poolt esitatud õp-petunni käsitlused ja tööviisid pakuvad alg-kooli looduslooõpetajale tunduvat tuge.

A. K—a.

Tõtt ja nalja.

Kuningas koolis.

Rumeenia kooliseaduse järgi maksab laste kohta õppesundus kuuendast eluaastast peale. 25. okt. l.a. sai praegune Rumeenia kuningas Michael 6-aastaseks ja ühes sellega sündis ka tema elus pööre, mis tabab kõiki temaealisi: ta saadeti kooli.

Noore monarhi rõõm uute sõprade rohke arvu üle oli kirjeldamatu.

Eriti ühes asjas avaldas noor kuningas otse uskumatut kahjurõõmu.

Kui ta esimesel õppetunnil küsis, kas ka tema senine kasvatajanna tohib tulla klassi, ja kui talle öeldi, et see võimalik pole, hüppas ta rõõmu pärast üles ja juubeldas hirmsal kombel.

Nähtavasti imponeeris talle väga vin-gerpuss, mida kool ta väsimatule kasvata-

jannale oli mänginud, tehes tema kohta otsuse: „Ei, see pole sulle lubatud“.

Kui lapsed viisakalt vastavad.

„Saaremaa“ jutustab: R. algkoolis oodati kooli revideerimist. Õpetaja andis lastele juhatusi ja õpetusi, kuidas ennast koolinõuniku juuresolekul viisakalt üles pidada. Puutus ju see küsimus ka õpetaja ausse. Muuseas käskis ta lapsi iga vastuse järele juurde lisada — „härra koolinõunik“.

Koolinõunik saabuski ja hakkas õpilastele küsimusi ette laduma.

„Mis ütles Jumal pärast patulangemist Aadamale?“ küsib revident.

Õpilane: „Palehigi sees pead sa oma leiba sööma, härra koolinõunik!“

„Mis ütles Jumal Eevale?“

Õpilane: „Valu sees pead sa lapsi ilmale tooma, härra koolinõunik!“

„Mis ütles Jumal maole?“

Õpilane: „Kõhuli pead sa kogu oma eluaeg roomama, härra koolinõunik!“

Lehm.

10-aastase õpilase klassitöö.

Keegi Tartus praktiseeriv saksa õpetajanna olevat saanud ühelt 10-aastaselt

jõnglaselt haruldaselt „meisterliku“ kirjatöö lehma kohta. Selle tekst saadeti avaldamiseks ühele Berliini lehele, mille järgi tema toob Tallinna saksa leht, kust „Oma maa“ (18. IX. 27. a. nr. 110.) selle võtnud.

Toome viimase järgi selle „teose“:

„Lehm on imeja loom ja majaloom. Ta on igal pool. On tõpranahaga üle tõmmatud. Taga on tal saba, mille otsas on pintsel, sellega ajab ta kärbsed ära, sest need võiksid piima sisse kukkuda. Ees on pea, kus kasvavad sarved küljes ja lõuad ammumiseks. All ripub lehma küljes piim, see on tõmbamiseks sisse seatud, kui teda sikutada, siis tuleb piim välja. Piim ei lõpe iialgi otsa, lehm teeb teda ikka rohkem, kuidas ta seda teeb, ei ole meie veel läbi võtnud. Lehm on peen lõhn, seda tunneb juba eemalt, sest ta teeb maaõhku. Lehma mees on härg. Ta näeb täpsalt samasugune välja nagu lehmgi, ainult tal ei ripu piima kõhu all. Sellepärast ei olegi ta imejaloom ja teda tarvitatakse tööks. Härg on söimusõna. Lehm elab rohust ja kui rohi hea on, teeb ta head piima, ja kui rohi halb on, teeb ta halba piima, ja kui müristab, läheb ta hapuks. Ta vajab vähe toitu, mis ta kord on söönud, sööb ta ikka uuesti, sest et ta kõike mäletseb, seni kui kõht täis on. Rohkem ma ei tea.“

Oskussõnu.

(Järg).

Ärestamine, d. Abschlussrand:

äärestama,

- 1) kinnissilmuseline äärestus, m. festen Maschen,
- 2) hiirehambuline äärestus, m. Perlpicots,
- 3) sammashiirehambuline äärestus, m. Stäbchenperlpicots,
- 4) aasääreline äärestus, m. Spitzenpicots,
- 5) sammasaasääreline m. Spitzenstäbchenpicots,
- 6) sämbuline, m. Zacken, sämp, Zacke.

Tarbeaine, d. Material:

hegellõng,

hegelniit,

pael,

nõör.

Töövahendid, nende osad:

- A. hegelnoel,
- hegelnoela 1) konks, 2) vars, 3)

varrepea.

- B. heegelhark,
- heegelhargi 1) harud, 2) vars.

Pabertööd I, II, III kl.

- I. Voltimine, — das Falten, murdma, — paberit üks kord murdma, voltima, — paberit mitu korda murdma, ribastama, — voltimise abil paber ribadeks lõigata (noaga), rebima, käristama, — paber ribadeks rebida, murdjoon, — murdmise teel saadud joon. Lihtvoltimine, iluvoltimine.
- II. Paberilõiked, — Papierschnitte, paberit lõikama;
 - a) ribatööd — paberiribadest kokkupandud kujutused,
 - b) geomeetrilised lõiked — ruudust,

kolmnurgast, ringist tuletatud kujutused,

- d) juhuslikud lõiked — volditud paberist geomeetr. kujut. lõikamisel saadud,
e) siluett-lõiked — üksikute asjade, maastikkude kujutused isiklise ilmega.

III. Punumine, das Flechten, punuma, põimima, punumisribad, punus — punutud pind.

Pabertööde tarbeaine.

Paber:

- a) sulfiit — pakkimispaber — käristamiseks, voltimiseks,
b) album — värviline paber — käristamiseks, voltimiseks geom. ja juh. paberlõigeteks,
d) läik — juh. ja siluett-lõigeteks,
e) läiketa — „ „ „ „
g) kuld — „ „ „ „
h) hõbe — „ „ „ „
i) maklatuur — odav. pakk.-paber — kleepimisel alusena. Kliister; liim.

Töövahendid:

nuga; käärid; pintsel.

Savitöö.

Savist voolima, (vestama) formen,

savi sõtkuma, — ettevalmistama,
„ lõikama, — traadiga tükeldama,
„ pehmen dama, — vett juurde lisama,
„ niisutama, — märga lappi mähkima,
„ kokku vajutama, (kokku korjama) kneten,
„ vormima, — drehen, sõrmede vahel pöörata,
„ vajutama, (auke savvi) drücken,
„ veeretama, rollen,
„ siluma, streichen,
savvi jooni tõmmata — einritzen.

Savi omadused:

- a) rabe,
b) sitke, painduv.

Töövahendid:

- a) savi laud,
b) „ pulk, pulgad,
d) „ lapp,
e) „ kast.

(Järgneb).

Täendus: igasugused täiendused, küsimused, arvustused palutakse aadressida „Oskussõnade komisj.“ nim. s. ajak. toim.

Uusi raamatuid.

Jack London: *Pagan Otoo. Hulkur jumala armust.* Noorusmaa jutukirjastik nr 11. Eesti keelde L. Varing. Eesti Õpetajate Liidu kirjastus, Tallinnas, 1928. a. Hind 25 senti.

Esperanto-Eesti sõnastik. M. Tamvergi trükk, Haapsalus, 1927. a. Hind 2 krooni.

Vabadusrist. K. E. Sööt. Lugu uusi valnal viisil. Tartu, 1928. a. Hind?

Trükivigu „Kasvatuse“ eelmises numbris.

48. lhk. 2 veerg 19. rida ülalt *sisevõistlusi*
pro sisevõistlusi;
53. „ 2 „ 10. „ „ *seistatikkisringelt*
pro seista tikksirgelt;
53. „ 2 „ 13. „ „ *näljandat*
pro neljandat;

62. lhk 2 veerg 29. rida ülalt *soodetagu*
pro saadetagu;
63. „ 2 „ 16. „ „ *toetusajal*
pro toetusesaajal;
64. „ 2 „ 9. „ „ *a) pro 3)*

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinna, Rataskaevu tän. 22. Tel. 14-63.

Vastutav toimetaja: Ernst Martinson.

Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit.

Eesti Õpetajate Liidu häälekandja

(ainus Eesti kasvatusteaduslik ajakiri)

„KASVATUS“

ilmub 1928. aastal suurendatud kujul:

40 suure trükipoogna suuruses
endise 33 trükipoogna asemel.

Sisult tahab „KASVATUS“ ka 1928. aastal panna pearõhku pedagoogiliste, meetodiliste ja tegelikkude koolielu küsimuste lahendamisele, kuid ühtlasi ka suuremal määral käsitleda õpetaja kutsehuvilisi, eriti õiguslikke küsimusi.

„KASVATUS’e“ suurendatud mahu kasutab toimetuse ühe põhjapaneva meetodilise teose avaldamiseks, mille tellijad saavad ilma erilise lisatasuta.

„KASVATUS’e“ tellijad võivad ajakirja „Töö-õppuse“ tellida alanud hinnaga — 3 krooni eest tavalise 3 krooni 50 sendi asemel.

„KASVATUS’e“ kaastööliseks on meie kui ka paljud välismaade silmapaistvamad koolimehed ja haridustegelased.

Ilmumise tihedus: kord kuus, peale juuni- ja juulikuu, mil „Kasvatus“ ei ilmu.

Numbri suurus: 4 suurt trükipoognat.

Tellimishind: aastas 5 kr., poolaastas 2 kr. 50 snt.
üksiknumber 75 snt.

Endisi aastakäike on veel saada.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised. Üksikud numbrid saadaval paremais raamatukauplusis.

Toimetuse ja talituse aadress:

Tallinna, Rataskaevu tän. nr. 22. — Kõnetraat 14-63.

EESTI HARIDUSLIIT

Tallinna, Rataskaevu tän. 22. Telefon 6-52.

Eesti Haridusliit on haridusliste sihtidega seltside keskorganisatsioon. Liidu ülesandeks on rahva kultuurilise tasapinna tõstmine Liidu enese otsekoheste töö ehk temasse koondunud organisatsioonide tegevuse kaudu. Liidu kaudu võivad üksikud seltsid igal ajal tarvilikku juhatust saada oma tegevuse korraldamiseks ja süvendamiseks. Liit muretseb kursustele ja ettelugemistele vilunud asjatundlikke õpetajaid ja lektoreid. Suuremate ühisettevõtete, nagu kihelkonnahariduspäevade, maakonnaharidusnädalate ettevalmistamiseks ja korraldamiseks annab Haridusliit asjalikku nõu ja kõnelejaid. Näitemängu asja paremale järjele seadmiseks korraldab Liit lavakunsti kursusi ja annab nõu näitelava tehniliseks sisseseadmiseks. Liidu kaudu võivad seltsid ka näitelava sisseseadeid tellida. Kõne ja piduõhtute sisukuse ja helevuse tõstmiseks aitab Haridusliit kaasa valguspiltide muretsemisega.

Seltsi asjaajamiseks tarvilisi asju, nagu liikmekaarte, protokoll- ja kassa-raamatuid, loengute ja pidude kuulutusi jne. saavad seltsid kõige parematel tingimustel Haridusliidu kaudu tellides.

Dekoratsioonide tellimise hind on:

1. Suvemaastik: kaks poognat ja kaks põõsast	Töö ühes värvidega maksab Kr. 0 kuni 100.
2. Sama riide teisel küljel on talvemaastik vastavate poognate ja maja välisvaatega	
3. Tapeetuba	
4. Talutuba	

Üksikud osad:

1. Tagasein — (töö hind ühes värvidega)	Kr. 20—25.—
2. Poogen — " " " "	" 8—10.—
3. Põõsas — " " " "	" 3—5.—
4. Puu — " " " "	" 3—5.—
5. Maja välisvaade " " " "	" 5—10.—
6. Toa seina ruutjalg " " " "	15 s.—20 s.

Hindadele on juure arvamata riide hind. Riideks on soovitav tarvitada pesuriidet, mille hinnaks on 54 senti ars. Talutubade jaoks võib tarvitada kotiriidet, senti 44 ars. — Dekoratsioonide ülesseadmiseks sõidab dekooraator soovikorral kohale, kusjuures sõidukulud tasutakse eraldi.

Haridustegelased! lugege ajakirja

„Vabaharidustööd“

ilmub neli korda aastas vähemalt kahe trükipoogna suuruses.

Tegev ja vastutav toimetaja Haridusliidu sekretär E. Vändär.

Tellimise hind: aastas Kr. 1,20; 1/2 aastas 60 s. ja üksik number 30 s.
Kuulutuse hinnad: Tekstis ja kaane viimasel küljel — terve lehekülge 40 kr.
1/2 lehekülge 20 kr. ja 1/4 lehekülge 10 kr. Kuulutuste osas — terve lehekülge 30 kr. 1/2 lehekülge 15 kr. ja 1/4 lehekülge 7 kr. 50 s.

Mitmekordselt kuulutajaile hinnaalandus.

„VABAHARIDUSTÖÖD“ toimetuse ja talituse aadr. Tallinn, Rataskaevu 22, tel. 6-52.